

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KUR'AN OKUMANIN ERGENLİK DÖNEMİ BİREYLERİ
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
(Sakarya ve İzmit Kur'an Kursları Örneği)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif KILIÇ

**Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Din Psikolojisi**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Abdulvahit İMAMOĞLU

HAZİRAN - 2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KUR'AN OKUMANIN ERGENLİK DÖNEMİ BİREYLERİ
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
(Sakarya ve İzmit Kur'an Kursları Örneği)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif KILIÇ

**Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Din Psikolojisi**

Bu tez 29 / 06 / 2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Recep KAYMAKCAN
Doç. Dr. Abdulvahit İMAMOĞLU
Doç. Dr. Mustafa AKÇAY

Jüri Başkanı

- Kabul
- Red
- Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
- Red
- Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
- Red
- Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Elif KILIÇ

28.06.2010

ÖNSÖZ

Canlıların yaşamlarının en önemli yönlerinden birisi de onların psikolojileridir. Tutum ve davranışlarımızı psikoloji olmadan izah edebilmek çok güçtür. Bizler belirli bir psiko-sosyal ortamda dünyaya gelir ve kendimize özgü ruhi yapılar taşırız. Şahsiyet ve karakterimizin oluşmasında doğuştan getirdiğimiz kabiliyetler kadar psiko-sosyal çevremizin de etkileri vardır.

Hiç şüphesiz ki, bizim ruhi davranışlarımızı etkileyen en önemli faktörlerden birisi de dindir. Dinler kendilerine inanan insanların psiko-sosyal davranış ve tutumlarını derinden etkilerler. Bundan dolayı inanan insanın birçok davranışı dini nitelik taşımaktadır. Dinlerin insan davranışlarına olan etkileri aynı derecede değildir. Bazılarının etkisi sınırlı, bazıları da bütün insan davranışlarını etkileme potansiyeline sahiptir. İslam dini bireysel ve sosyal hayatın tamamına ilişkin özel ya da genel prensipler vazeden bir dindir.

İslam dininin ana kaynağı; Kur'anı Kerim'dir. Müslümanlar Kur'anın ilahi bir kitap olduğuna, Allah'dan Hz. Muhammed'e vahyedildiğine ve hiçbir tahrife uğramaksızın günümüze kadar geldiğine inanmaktadırlar. Bu inanç Kur'anın, Müslümanlar üzerinde çok etkili bir kitap olmasına sebep olmuştur. Onu okuyan bir müm'ın Allah'la iletişim kurduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla onu, diğer kitapları okuduğundan farklı bir psikolojide okumaktadır.

Bu çalışmamızda bir Müslümanın Kur'an okurken hangi psikolojik tavırlar içerisinde olduğunu tespit etmeye çalıştık. Araştırmamızı ergenlik dönemi bireyleriyle sınırlandırdık. İki ana bölümden oluşan incelememizin birinci bölümünde kavramsal çerçeve ve Kur'an okuma psikolojisini ele aldık. İkinci bölümde ise Kur'an okumanın ergenlerdeki psikolojik etkilerini anket ve mülakat teknikleriyle tespit etmeye çalıştık. Sonuç ve öneriler kısmında ise, ulaştığımız sonuçları ve önerilerimizi verdik.

Kendisinden gerek ders gerekse tez döneminde çok istifade ettiğim danışman hocam Doç. Dr. Abdulvahit İMAMOĞLU'na, çalışmam esnasında beni anlayışla karşılayan eşim, çocuklarım ve anne-babama en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Elif KILIÇ

28 Haziran 2010

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE KUR'AN OKUMA	
PSİKOLOJİSİ	6
1.1. Ergenlik Dönemi ve Psiko-Sosyal Özellikleri	6
1.2. Ergenlik Dönemi ve Din	8
1.2.1. Ergenlerin Dini Özellikleri	9
1.2.2. Ergenlerde Dua ve İbadet Psikolojisi	18
1.3. Türkiye’de Kur’an Öğretimi	28
1.4. Dini Açıdan Kur’an Okuma Kavramı	32
1.5. Psikolojik Açıdan Okuma Kavramı	42
1.6. Kur’an Okumanın Psikolojik Boyutları	45
BÖLÜM 2: KUR'AN OKUMANIN ERGENLERDEKİ PSİKOLOJİK	
ETKİLERİ	51
2.1. Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özellikler	51
2.2. Evlerdeki Kur’an ve Tefsir Sayıları	55
2.3. Ailelerin Kur’an Okuma Durumları	56
2.4. Kur’ana Saygı Tutumları	59
2.5. Deneklerin Kur’an Okuma Sıklığı	63
2.6. Kur’an Okumanın Duygu ve Düşünce Boyutları	65
2.7. Kur’an Okumanın Sosyal Tezahürleri	77
2.8. Kur’an Okumanın Psikolojik ve Biyolojik Sağlığa Etkileri	84
2.9. Kur’an Okumanın İbadet Boyutu	87
2.10. Kur’anı Anlayarak Okuma Tutumu	88
2.11. Ölmüş İnsanların Ruhuna Kur’an Okuma Tutumu	90
2.12. Yaşlı İnsanların Kur’an Okumalarıyla İlgili Kanaatler	91
2.13. Sevap ve Öbür Dünya Bağlamında Kur’an Okunması	91

2.14. Dini Şüphelerin Giderilmesi Bağlamında Kur'an Okunması	95
2.15. Verilerin Karşılaştırılması.....	95
SONUÇ VE ÖNERİLER	106
KAYNAKÇA	110
EKLER	118
ÖZGEÇMİŞ	124

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
D.İ.B.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DEM	: Değerler Eğitim Merkezi Yayınları
Derl.	: Derleyen
DİE.	: Devlet İstatistik Enstitüsü
İFAV.	: İlahiyat Fakültesi Yayınları
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ü.İ.F.	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
S.A.Ü.	: Sakarya Üniversitesi
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
vs.	: Vesaire
Yay.	: Yayınları, Yayınevi

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Öğrencilerin Cinsiyet Durumu.....	51
Tablo 2: Öğrencilerin Yaş Durumu.....	51
Tablo 3: Öğrencilerin Öğrenim Durumu.....	52
Tablo 4: Öğrencilerin Hafızlık Durumu.....	52
Tablo 5: Öğrencilerin Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı.....	52
Tablo 6: Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Durumu.....	53
Tablo 7: Annelerin Öğrenim Durumu.....	53
Tablo 8: Babaların Öğrenim Durumu.....	54
Tablo 9: Evlerdeki Kur'an Adedi.....	55
Tablo 10: Evlerdeki Tefsir Adedi.....	56
Tablo 11: Annelerin Kur'an Okuma Düzeyi.....	56
Tablo 12: Babaların Kur'an Okuma Düzeyi.....	57
Tablo 13: Anneannelerin Kur'an Okuma Düzeyi.....	57
Tablo 14: Dedelerin Kur'an Okuma Düzeyi.....	58
Tablo 15: Babannelerin Kur'an Okuma Düzeyi.....	58
Tablo 16: Büyükbabaların Kur'an Okuma Düzeyi.....	59
Tablo 17: Evlerde Kur'anın Bulunduğu Yerler.....	60
Tablo 18: Abdestsiz Kur'an Okuma Konusundaki Düşünceler.....	60
Tablo 19: Başörtüsüyle Kur'an Okuma Konusundaki Düşünceler.....	62
Tablo 20: Kur'an Olan Odada Şarkı Söylenme Durumu.....	62
Tablo 21: Kur'an Olan Odada Televizyon İzleme Durumu.....	63
Tablo 22: Kur'an Okuma Sıklığı: Her gün.....	63

Tablo 23: Kur'an Okuma Sıklığı: İki-Üç Günde Bir.....	64
Tablo 24: Kur'an Okuma Sıklığı: Haftada Bir.....	64
Tablo 25: Kur'an Okuma Sıklığı: Ayda Bir ve Kandil Gecelerinde.....	65
Tablo 26: Üzüntülü ve Sıkıntılı Anlarda Kur'an Okunması.....	66
Tablo 27: Başarılı Anlarda Allah'a Şükür Olarak Kur'an Okunması.....	67
Tablo 28: Kur'an Okumak Ruhu Temizler İnancı.....	68
Tablo 29: Kur'an Okumak Nazar, Büyü ve Kötü Cinlere Karşı Korur İnancı.....	68
Tablo 30: Kur'an Okumak İnsanı Allah'a ve Resulüne Daha Çok Sevdiren Duygusu	69
Tablo 31: Kur'an Okumak Allah'la Olan Bağları Güçlendirir Duygusu.....	69
Tablo 32: Kur'an Okumak Özgüveni Artırır Duygusu.....	70
Tablo 33: Kur'an Okumak İslam Ümmetine Mensubiyeti Güçlendirir Duygusu.....	71
Tablo 34: Kur'an Okumak Emniyet Duygusunu Geliştirir İnancı.....	71
Tablo 35: Kur'an Okumak Psikolojik Olgunluk Kazandırır Duygusu.....	72
Tablo 36: Kur'an Okumak Sorumluluk Duygularını Geliştirir İnancı.....	73
Tablo 37: Kur'an Okumak Sinirleri Yatıştırır Duygusu.....	73
Tablo 38: Kur'an Okumak Kötülüklerden Korur Duygusu.....	74
Tablo 39: Kur'an Okumak Ahlaki Duyguları Geliştirir Düşüncesi.....	75
Tablo 40: Kur'an Okumak Kişisel Hayatı Anlamlandırır Düşüncesi.....	75
Tablo 41: Kur'an Okumak Hayata Olumlu Bakma Alışkanlığı Kazandırır.....	76
Tablo 42: Kur'an Okumak Sonsuzluk Duygusu Kazandırır Düşüncesi.....	77
Tablo 43: Kur'an Okuyanlara Sosyal Çevre Daha Saygılı Bakar Düşüncesi.....	78
Tablo 44: Kur'an Okumak İnsanı Sosyal Çevresine Daha Çok Sevdiren Düşüncesi...	79
Tablo 45: Kur'an Okumak Günlük İşleri Olumlu Yönde Etkiler İnancı.....	79

Tablo 46: Kur'an Okumak Sosyal Yalnızlığı Giderir Düşüncesi.....	80
Tablo 47: Kur'an Okumak Sosyal Olgunluk Sağlar Düşüncesi.....	80
Tablo 48: Kur'an Okumak Hayatla Mücadele Gücü Verir Düşüncesi.....	81
Tablo 49: Kur'an Okumak Mutlu Bir Aile Kurmaya Yardım Eder Düşüncesi.....	82
Tablo 50: Kur'an Okumak Eve Bereket ve Huzur Getirir Düşüncesi.....	83
Tablo 51: Kur'an Okumak İslami Bir Kimlik Kazandırır Anlayışı.....	83
Tablo 52: Kur'an Okumak Psikolojik Hastalıklara Şifadır Düşüncesi.....	84
Tablo 53: Kur'an Okumak Biyolojik Hastalıklara Şifadır Düşüncesi.....	85
Tablo 54: Kur'an Okumak Psikolojik Hastalıklara Şifadır Tecrübesi.....	86
Tablo 55: Kur'an Okumak Biyolojik Hastalıklara Şifadır Tecrübesi.....	86
Tablo 56: Kur'an Okumanın Bir İbadet Olduğuna İnanç.....	87
Tablo 57: Kur'an Okumak İbadetlere Dikkati Sağlar.....	88
Tablo 58: Kur'anı Meal ve Tefsiriyle Birlikte Okuma Daha Faydalıdır Düşüncesi.....	89
Tablo 59: Deneklerin Eğitim Düzeyi ve Kur'anı Anlayarak Okuma Düşüncesi.....	90
Tablo 60: Ölmüşlerin Ruhuna Kur'an Okuma Tecrübesi.....	90
Tablo 61: Yaşlı İnsanlar Niçin Daha Çok Kur'an Okur.....	91
Tablo 62: Kur'anı Cennete Girmek İçin Okurum Anlayışı.....	92
Tablo 63: Kur'anı Sevap Kazanmak İçin Okurum Anlayışı.....	93
Tablo 64: Kur'anı Şefaathçi Olması Ümidiyle Okuma Anlayışı.....	93
Tablo 65: Kur'an'ı Günahların Affedilmesi Ümidiyle Okuma Anlayışı.....	94
Tablo 66: Kur'an Okumanın Günahlara Karşı Frenleme Tecrübesi.....	94
Tablo 67: Kur'an Okumak Öbür Dünyayla İlgili Sorulara Cevap Verir Anlayışı.....	95
Tablo 68: Kur'an Okumak Dini Şüpheleri Gideriyor Tecrübesi.....	95

Tezin Başlığı: “Kur’an Okumanın Ergenlik Dönemi Bireyleri Üzerindeki Etkileri (Sakarya ve İzmit Kur’an Kursları Örneği)”	
Tezin Yazarı: Elif Kılıç	Danışman: Doç. Dr. Abdulvahit İMAMOĞLU
Kabul Tarihi: 29.06.2010	Sayfa Sayısı: viii (önkısım) +117 (tez) + 6 (ekler)
Anabilimdalı: Felsefe ve Din Bilimleri	Bilimdalı: Din Psikolojisi
<p>Bu araştırmada Kur’an okumanın ergenlik dönemi bireyleri üzerindeki psikolojik etkileri incelenmiştir. Kur’an, İslam inancına göre ilahi bir kitaptır. Onun okunması ibadet olmanın yanısıra psikolojik etkiler de oluşturmaktadır. Bu etkiler, ergenlik dönemi bireyleri üzerinde de oldukça fazladır. Çünkü ergenlik dönemi, biyolojik ve psikolojik değişikliklerin yaşandığı bir dönemdir. Böyle dönemlerde insanlar, değişik faktörlerden etkilenme eğilimi taşırlar. Kur’anın Allah kelamı kabul edilmesi, onu büyük bir etkinlik gücüne çıkarmaktadır. Ergenlerin Kur’an okuduklarında yaşadıkları dini ve ruhi tecrübeler çalışmamızın özünü oluşturmaktadır. Yaptığımız araştırmalar çerçevesinde, bu konuyla doğrudan alakalı akademik bir çalışmaya rastlayamadık. Bu durum bizim zorluklarımızdan birisidir.</p> <p>Kur’an okumanın ergenlik dönemi bireyleri üzerindeki psikolojik etkileri incelenirken teorik ve empirik metot birlikte kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ergenler, Kur’an okumaktan değişik şekil ve boyutlarda etkilenmektedirler. Ergenler Kur’anı saygı duymaktadırlar. Onu değişik duygu modlarında okumaktadırlar. Kur’an okumak onları duygu ve düşünce açısından geliştirmektedir. Onlara belli oranda sosyal saygınlık kazandırmakta ve sosyal kimliklerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır.</p> <p>Kur’an okumak ergenlerin dini şüphelerini de önemli oranda gidermektedir. Ergenler bu sayede öbür dünyayla ilgili sorularına cevaplar bulmaktadırlar. Ergenler Kur’anı daha iyi anlayarak okumak istemektedirler. Bunun için Kur’anı tefsir ve mealiyle paralel bir şekilde okumayı arzulamaktadırlar. Bu arzunun Kur’anı hayatla bağ kurarak okumak isteği olarak da değerlendirebiliriz.</p>	
Anahtar Kelimeler: Ergenlik dönemi, okuma psikolojisi, Kur’an okuma psikolojisi.	

Title of the Thesis: Effects of the Reading Qouran on the Puberty (Example of Quranic Courses in İzmit and Sakarya)	
Author: Elif Kılıç	Supervisor: Assoc.Prof.Dr. Abdulvahit İMAMOĞLU
Date: 29.06.2010	Nu. of pages: viii(pre text)+117(mainbody)+6(appan)
Department: Philosophy and Religious Sciences	
Subfield: Pscyhology of Religion	
<p>This study aims to analyse psychologic effects of the reading Qouran on the adolescence persons. Qouran is a holy book to islamic belief. Reading Qouran is a prayers and it has many psychologic effects. These effects are very high on the adolescence persons. Because bachelorhood period open to biologic and psychologic change. In this period effects every adole from different factors.</p> <p>Adoleccence persons respect to Qouran. Because it is a holy book and words of God. They reading Qouran different senses. Reading Qouran improve them from sense and thought perspective and win them social respect. Reading Qouran reduce religious suspects them important rate.</p> <p>This research is conducted under the both theoretical and practical framework. Literature review is made to shape theoretical frame throughout the research. The published boks, related statsitic and the periodicals are used in the process of reviewing the written documents. Under the practical framework, the survey and interview are utilized. Our the basic questions are: Reading Qouran has a psychologic effects. Adoleccence persons effects from the reading Qouran. Adoleccence persons more affirmative effects from the reading Qouran.</p> <p>Reading Qouran very important psychologic subject and must be scientific importance.</p>	
Keywords: Puberty psychology, the reading psychology, the reading Qouran psychology	

GİRİŞ

Araştırmanın Amacı

Çalışmamızın ana konusu Kur'an okumanın ergenlik dönemi bireyleri üzerindeki psikolojik etkilerinin incelenmesidir. İnsanların birçok davranış, tutum ve duyguları ruhi boyutludur. Ruh bilgisi ya da ruhbilim anlamına gelen psikoloji bu konuları araştırmaktadır. Ruhi davranışların dinle olan karşılıklı ve karmaşık ilişkilerini de din psikolojisi incelemektedir. Buna göre din psikolojisi, dinin etkisiyle kişide oluşan duygular, tavırlar, kişilik özellikleri vb. konuları incelemektedir. Aynı şekilde insanın temel psikolojik özellik ve gelişiminin dine yansımaları da din psikolojisinin temel inceleme alanları arasında yer almaktadır.

İnsanoğlunun gelişim dönemlerinin kendine ait karakteristik ruhi özellikleri vardır. Örneğin çocukluk, ergenlik ve yetişkinliğin kendine göre psikolojileri vardır. Bu dönemlerdeki dini tutum ve davranışlar da din psikolojisi açısından çok önemlidir. Nitekim din psikolojisinin önde gelen iki ismi G. Stanley Hall ve W. James çocuk ve gençlerin dini gelişim özellikleriyle ilgili araştırmalar yapmışlardır. Bu iki bilim adamı gençlerin din hayatında ortaya çıkan gelişme ve değişimleri anket tekniğiyle ortaya koymuşlardır.

Çalışmamızda İslam dininin temel kaynağı olan Kur'an okumanın psikolojik boyutlarını ergenlere etkileri bağlamında ele almaya çalıştık. Yapmış olduğumuz incelemelerde, genel olarak okumanın bir psikolojik süreç olduğunu gördük. Dolayısıyla dini metinleri okumanın, özellikle o dine inanan insanlar üzerinde önemli psikolojik etkileri vardır. Bu etkilerin Kur'an okuma bağlamında çok daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü onu okuyan mü'minler, Kur'anın Allah kelamı olduğuna çok güçlü bir inançla inanmaktadırlar. Bu iman İslam'ın temel inanç esasları arasında yer almaktadır. İslam'ın teorik ve pratik uygulamalarında Kur'an okunması önemli bir uygulamadır. Müslümanlar beşikten mezara kadar değişik boyutlarda Kur'an okumaktadırlar.

Kur'an okuyan önemli bir grup da ergenlerdir. Ergenlik insan hayatının en önemli gelişim evrelerinden birisidir. Bu dönemde dini açıdan; dini şuur uyanışları, dini şüpheler, çatışmalar, suçluluk, günahkarlık duyguları; durulma ve dine yeniden yöneliş

gibi ruhi eğilimler gözlenmektedir. İşte böylesi önemli bir dönemi yaşayan ergenlerin Kur'an okuduklarında yaşadıkları dini ve ruhi tecrübeler çalışmamızın özünü oluşturmaktadır. Yaptığımız araştırmalar çerçevesinde, bu konuyla doğrudan alakalı akademik bir çalışmaya rastlayamadık. Bu durum bizim zorluklarımızdan birisidir. Öte yandan İslami metin ve bilimler içerisinde psikolojik açıdan sistematize edilmemiş önemli verilerin olduğunu da söyleyebiliriz. Biz araştırmamızda mümkün olduğunca bunlara temas etmeye çalıştık.

Araştırmanın Önemi

İnsan hayatında her dönemin kendine özgü dini özellikleri vardır. Ergenlik insan hayatının en önemli gelişim dönemlerinden birisidir. Bu dönemde yaşanan dini tecrübeler çok önemlidir. Ergenin dinle olan münasebetleri onun gelecekteki hayatını derinden etkilemektedir.

Kur'an okumanın psikolojik boyutları vardır. Çünkü, Kur'an okumak, bireyin dini tecrübesiyle ilgili bir konudur. Kur'an; insanların akıllarına, duygularına, ruhlarına, kalplerine hitap etmekte; onların dini davranışlarını, duygularını, düşüncelerini, iradelerini ve tutumlarını etkilemektedir. Kur'an okumanın ergenlik dönemi bireyleri üzerindeki psikolojik etkilerin bilinmesi de psikoloji bilimi açısından önem arz etmektedir.

Araştırmamız iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; konuyla ilgili kavramsal çerçeveyi teorik olarak oluşturmaya çalıştık. Dini açıdan ergenlik dönemi, Kur'an okuma kavramı ve Kur'an okumanın psikolojik boyutları; bu bölümün ana konularını oluşturmaktadır. İkinci bölümde; Kur'an okumanın ergenlerdeki psikolojik etkilerini empirik açıdan tasvir ve tahlil etmeye çalıştık. Burada genel olarak; Kur'an okumayla ilgili ergenlerin temel tutumları, Kur'an okumanın duygusal ve düşünsel boyutları tespit edilmeye çalışıldı. Sonuç ve öneriler kısmında ulaştığımız bilimsel sonuçları ve bazı önerilerimizi ifade ettik.

Araştırmanın Metodu ve Evreni

İncelememizde teorik ve empirik metot birlikte kullanılmıştır. İncelenen konu bizi buna zorlamıştır. Teorik kısımda dokümantasyon, tarama, sınıflama, karşılaştırma ve

yorumlama gibi araştırma tekniklerinden yararlanıldı. Empririk kısımda anket ve mülakat tekniklerinden yararlanıldı.

Teorik kısımda; psikoloji, din psikolojisi ve temel İslami kaynaklardan konuyla ilgili referanslar toplandı. Bunlardan aynı konuda olanlar sınıflandırıldı, gerekli karşılaştırma ve yorumlar yapıldı. Empririk kısımda; Likert ölçeğine göre bir anket formu oluşturuldu. Bu formun ön bir uygulamayla eksikleri giderilmeye çalışıldı. Daha sonra örneklem grubumuza uygulandı. Örneklem grubumuzu tesadüfi olarak belirledik. Bununla birlikte, geneli daha iyi yansıtsın diye mümkün olduğunca farklı ergen gruplarına ulaşmaya çalıştık. Bunun için anketimizi İzmit'te de uyguladık.

Anketimiz dört ana bölümden oluşmaktadır. Demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerin incelendiği bölüm, ailelerin Kur'an okuma düzeylerinin belirlendiği bölüm, deneklerin Kur'an okuma sıklığının belirlendiği bölüm ve deneklerin Kur'an okuma psikolojisinin incelendiği bölümdür.

Araştırmamızın evrenini ergenlik dönemindeki bireyler oluşturmaktadır. Örneklem grubumuzu ise Adapazarı ve İzmit illerinde Kur'an kurslarında okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Anket formları Şubat 2010'da 320 kişi üzerinde uygulanmış, 15 tanesi eksik bulunarak değerlendirmeye alınmamıştır. Böylece 305 anket formu değerlendirme kapsamına alınmıştır.

Anket formlarından elde edilen verilerin istatistiksel işlemleri SPSS 15.0 programı aracılığı ile yapılmıştır. Bu programla verilerin frekans ve yüzde dağılımları tespit edilmiştir. Çapraz tabloma ki-kare analiz tekniği kullanılarak yapılan sonuçlarda anlamlı bir farkın olup olmadığı araştırılmış, ayrıca cinsiyet farklılığı ile sorular arasında, iki değişken arasındaki ki kare testi sonuçları değerlendirilip değer, iki değişken arasındaki anlamlılık oranları yüksek ($p < 0.05$) çıktığı durumlarda tablolar verilmiştir. Değerin ($p > 0.05$) durumunda, anlamlı bir fark bulunamadığından dolayı tablolar verilmemiştir.

Çalışmamızda mülakat tekniğinden de yararlanmaya çalıştık. Tarafımızdan yapılan mülakatlarla konu daha derinden tahlil edilmeye çalışıldı. Mülakatlardan elde ettiğimiz bulgular çalışmamızın uygun yerlerine dağıtılmıştır.

Araştırmanın Varsayım ve Zorlukları

Araştırmamızdaki temel varsayımımız; Kur'an okumanın ergenlik dönemi bireyleri üzerinde psikolojik etkiler oluşturduğudur. Diğer varsayımlarımızı şöyle sıralayabiliriz:

- * Kur'an okumanın ergenlik dönemi bireyleri üzerinde oluşturduğu psikolojik etkiler, sosyo-ekonomik faktörlere, ailelerin Kur'an okuma durumlarına, cinsiyete ve ergenlerin Kur'an okuma sıklığına göre farklılık arz etmektedir.
- * Kur'an okumak ergenlik dönemi bireylerinin dini duygu, düşünce ve tutumlarını olumlu yönde etkilemektedir.
- * Ergenler, Kur'an'ı Kerim'e karşı yüksek bir saygı duymaktadırlar.
- * Ergenler, Kur'an'ı Kerim'i üzüntü ve sıkıntılı anlarında, başarılı anlarına oranla daha fazla okumaktadırlar.
- * Ergenler; kötülüklerden korunma, kendini emniyette hissetme duygularıyla da Kur'an'ı Kerim okumaktadırlar.
- * Kur'an'ı Kerim okumak, ergenlerin Allah ile olan bağlarını güçlendirmektedir.
- * Kur'an'ı Kerim okumak, ergenlerde ahlaki duyguları geliştirmektedir.
- * Kur'an'ı Kerim okuma, ergenlerin hayata olumlu bakma alışkanlığını ve hayatla mücadele gücünü kuvvetlendirmektedir.
- * Ergenlerin Kur'an'ı Kerim okumasında, sosyal çevre de etkilidir.
- * Kur'an'ı Kerim okumak maddi ve manevi hastalıklara şifadır.
- * Kur'an'ı Kerim okuyan ergenler, ibadetlerine daha çok dikkat etmektedir.
- * Kur'an'ı Kerim'i meal ve tefsiriyle okumak ergenler için daha faydalıdır.
- * Ergenler, Kur'an'ı Kerim'i ölmüşlerin ruhuna da okumaktadırlar.
- * Kur'an'ı Kerim okumak ergenlerin dini şüphelerini gidermekte ve onların öbür dünya ile olan bağlarını güçlendirmektedir.

Araştırmamızın temel zorluğu, bu konuda daha önce akademik bir çalışmanın yapılmamış olmasındır. Gerçi, 2002’de U.. Din Psikolojisi alanında “Kur’anı Kerimle İlgili İnanç ve Tutumlar” isimli bir doktora çalışması yapılmışsa da, bu alışma Kur’an okumanın psikolojik etkileriyle ilgili değildir. Bu durum bizi hangi noktadan başlayacağımız konusunda oldukça zorlamıştır.

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE KUR’AN OKUMA

PSİKOLOJİSİ

1.1. Ergenlik Dönemi ve Psiko-Sosyal Özellikleri

Ergenlik, insan hayatının en önemli dönemlerinden birisidir. Ortalama on yıl kadar devam eden bir süreci ifade etmektedir. Bundan dolayı başta psikologlar olmak üzere konuyla ilgili farklı disiplinlerdeki bilim adamları ergenlik kavramıyla özellikle ilgilenmişlerdir.

Ergen sözcüğü (adolescence); Latince “büyümek, olgunlaşmak” anlamına gelen adolescencia fiilinin sıfat fiili olan “adolescens” den alınmıştır. Bu fiil “esco” ekiyle bir durumu değil bir süreci belirtmektedir. Bu itibarla bu kelime günümüzde “bireyde gözlenebilen sürekli ve süratli bir gelişim devresi” olarak tanımlanabilmektedir (Kula, 2006:34).

Ergenlik dönemi 11-12 yaşlarında başlayıp 20’li yaşların başlangıcına kadar süren, hızlı bedensel, ruhsal, sosyal değişiklikleri içeren dönemin genel adıdır (Sayar, Dinç, 2008:122). Kavram olarak ergenlik ve gençliğin aynı anlama geldiği söylenebilir. Ergenlik döneminin kesin sınırları konusunda tam bir görüş birliği yoktur. Genellikle 12, 13-20, 21 yaşları arası bir dönem olarak kabul edilmektedir (Hökelekli, 2005:265,266).

Ergenlik çağını, cinsel olgunluğun meydana geldiği buluğ (puberty) dönemiyle aynı tutmamak gerekir. Her ne kadar “buluğ”, ergenliğin bir belirtisini teşkil etmekteyse de ergenlik dönemi, buluğ öncesini ve buluğ içine alan fakat buluğdan sonra da bu çağın etkileriyle devam eden daha uzun süreli devredir. Böylece ergenlik dönemini; biyolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı, çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak tanımlayabiliriz (Kula, 2006:34).

Ergenlik dönemi ülkelere göre de farklılık gösterebilmektedir. Yapılan bir araştırmada Türkiye’de buluğa eriş yaşının kızlarda en erken 10, en geç 18; erkeklerde ise en erken 9, en geç 19 olduğu tespit edilmiştir. Buna göre ülkemizde ortalama buluğ yaşının kızlarda 13, erkeklerde 15 olduğu söylenebilir (Hökelekli, 2005:266).

Psikolojik açıdan çocukluk çağı, çocuğun buluğa ermesiyle son bulur. Bundan sonra ergenlik dönemi başlar. Bu dönem çocuğun sorumluluk ehliyetinin başlamasını da ifade eder. İslam dini de buluştan sonra sorumluluk ehliyetini başlatır. Ergenlikle birlikte kişinin bilinçli tercihler yapabileceği kabul edilmektedir. Bu tercihler inanç, ibadet, ahlaki, ekonomik davranış ve siyasi tercihler gibi bütün hayatı kapsayacak genişliktedir. Bundan dolayı bu döneme akıl-baliğ olma çağı da denir (Peker, 1993:105).

Ortalama olarak 12-20 yaş arası için düşünülebilecek ergenlik, kendi içinde de ön ergenlik (early adolescence) ve son ergenlik (late adolescence) diye ikiye ayrılabilir (Kula, 2006:35). Bazı psikologlar, kız ve erkek farklılıklarını da dikkate alarak ergenlik dönemini değişik evrelere ayırmaktadırlar: 1- Buluş (erinlik-püberte): Kızlarda ortalama 11-13, erkeklerde 13-15 yaş arası. 2- Orta Dönem: Ortalama 13-15 yaşlarından 17 yaş civarına kadar. 3- Son dönem: Ortalama 18'den 20'li yaşların başlarına kadar olan dönem (Sayar, Dinç, 2008:123).

Ergenlik döneminin temel özellikleri, duygusal coşku, taşkınlık, çabuk kurulan ve bozulan ilişkiler, kolay etkilenme, toplum içinde sivrilme, ilgi çekme, rol sahibi olma çabası biçiminde özetlenebilir (Kula, 2006:35).

Ergenlikteki gelişim özellikleri, çocukluğa kıyasla oldukça farklı hem nicelik hem de nitelik bakımından çok yoğundur. Bu bakımdan bu döneme “yeniden doğuş” diyen psikologlar olmuştur. Bağımsız bir kişilik sahibi olma, toplumdaki yerini ve rolünü öğrenme tam olarak bu dönem içerisinde gerçekleşir. Cinsiyet güdüsünün doğurduğu çatışmalar en fazla bu dönemde yaşanır. Bir dünya görüşü geliştirme, kendine yön verecek değerleri araştırma, hayatın anlamı ve kendisinin yeri ve rolü konusunda tatmin edici cevaplar bulma gibi arayış ve yönelişler gençlik döneminin kendine has davranış özelliklerindedir (Hökelekli, 2005:266,267).

Bu dönemde duyguların birbirine karıştığı görülür, dengesizlikler ve taşkın hareketler baş gösterir. Çünkü problemler çoğalmış ve çeşitlenmiş, heyecanlar en yüksek düzeye çıkmıştır. Ayrıca genç, yetişkinlerin kendisini anlayamayacağını sandığından onlardan yardım istemekten de kaçınır. Ancak problemlerini kendi kendine çözmekte de zorluk çeker ve çevresindeki kişilere karşı menfi bir tutum içerisine girer. Bu nedenle Türkçemizde, bu döneme giren gence “delikanlı” denmiştir (Peker, 1993:106). Güzel

dilimizdeki şu sözcük bütün tanımları içeriyor ve farklı bir anlam veriyor: Delikanlı. Atılgan, sabırsız ve deli-dolu... Kabına sığmayan, çılgınca davranan... Yani adı üstünde (Serinsu, 2000:310).

Bir grup içerisinde yer alma, önder ve liderlere bağlanma yine bu dönemde önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkar (Hökelekli, 2005:267). Bazı gençler kendilerini yalnızlığa itip hayallerinde ve düşüncelerinde kendi iç dünyalarında olmayı arzularken, çoğunluğu, aralarında oluşturdukları arkadaş gruplarının bireyelerine oldukça yakınlık ve sadakat gösterirler. Bunlar, geleneklerden uzaklaşarak kendileri tarafından geliştirilmiş bazı davranışlar uygulama eğilimi gösterirler. Böylece çevrelerine adeta yabancılaşırlar. Bu durum, onları bazı konularda isyan etmeğe kadar götürür. Çünkü çocukluktan çıkıp ergenliğe girildiğinde, gençler zamanlarının büyük kısmını evin dışında geçirirler. Aile etkisinin, dini, ahlaki değerlerin yerini akranların etki ve değerleri almaya başlar (Peker, 1993:106).

İnsana ahlaki şahsiyetini asıl veren yer, onun yakın çevresidir: Ailesindeki büyükler, okuldaki öğretmenleri ve birlikte bulunduğu arkadaşları. Bunların etkileri insan hayatının ilk yıllarında, yani çocukluk ve ergenlik çağında çok büyük olur. Delikanlılık çağının sonunda insan artık ahlaki şahsiyetini büyük ölçüde kazanmış demektir; daha sonraki hayat tecrübesi onu fazla değiştirmez (Güngör, 2000:17). Ahlaki davranışın esaslarından pek çoğu dinden gelmektedir. Din, ahlaki hayatımızın yegane kaynağı değildir, ama en büyük kaynaklarından biridir (Güngör, 2000:115).

Genç insana/delikanlıya Kur'an malumatı vermek yeterli değildir. Ona elde ettiklerinden daha fazlasını "bilgi" olarak vermek, değerine değer katmak, var oluşunu Kur'an'la nasıl dolu dolu yaşayacağını somut kılmak lazımdır. Ona vereceğimiz Kur'an bilgisi ile kendi yetenek ve alışları oranında elde edebileceği en yüksek başarıya ulaşmasına yardımcı olmamız gerekir (Serinsu, 2000:320).

1.2. Ergenlik Dönemi ve Din

Buluğa erme, dinde sorumluluğun başlangıç işareti olarak kabul edilmiştir. Bu durum, bu dönemin önemini daha da arttırmaktadır. Ergen, din nazarında yetişkin kişi statüsünde yer alır; o artık dinin emir, yasak, görev ve kuralları çerçevesinde davranışlarının sorumluluğunu yüklenmiş birisidir. Bu bakımdan, bu dönemin gelişim özelliklerinin çok iyi bilinmesi büyük önem taşımaktadır. Ergenin dini tutumları onun

gelecekteki yaşamını derinden etkilemektedir. Bundan dolayı ergenlik ve din; din psikolojisinin en önemli başlıkları arasında yer almaktadır.

Freud'a göre bir gerçekliğe sahip olmasa da dinin insan hayatında etkin bir rolü vardır. Çünkü din gibi bir güce tutunmak hayatın tehlikelerine karşı insanın korkularını dindirmektedir (Ayten, 2006:33). Dinin tamamıyla insana özgü ve içgüdüsel bir durum olduğunu savunan Jung, insanların dini konuları anlamamalarına rağmen onu bir kenara atmamalarını, dinin içgüdüsellüğünün bir göstergesi olarak görmektedir (Ayten, 2006:48). Jung'a göre Tanrıya bağlanmayan bir birey, dünyanın fiziksel ve ahlaki kışkırtıcılığına kendi kaynakları ile direnemez. Böyle bir ortamda din zor zamanlarda sığınılacak bir "güven kapısı" işlevi görür (Ayten, 2006:56).

Bu dönemde, dini ilginin şuurulu uyanışı ve gelişimi açıkça görülebilmektedir. Ergenin gerek kendi iç dinamizmindeki iniş çıkışlar, gerekse toplumdaki sürekli değişen değer yargıları dolayısıyla dini bakımdan bocalamalar, bunalımlar ve çelişkili durumların yaşanması kaçınılmaz bir hal alır. Fakat gençlerin çoğu için din, "güvenlik", "kimlik", "bağlanma" ve "anlama" gibi psikolojik istek ve ihtiyaçlarına cevap vermesi bakımından, etkisi güçlü yüksek bir değer olarak anlam kazanmaktadır (Hökelekli, 2005:267).

Gencin içinde bulunduğu çevre, anne baba, arkadaş, köy veya mahalle çevresi, onun dine yönelişi üzerinde etkili olur. Diğer taraftan bazı felaketler ve tabiat olayları da dini düşüncelerin uyanışına yardım eden sebepler arasındadır. Yakınlarından birinin, çaresiz bir hastalığa tutulması, ölümü, şiddetli bir gök gürültüsü, kırdan gün doğuş ve batışını, ormanın sessizliğini seyretme vs. gencin dini uyanışında derece derece rolü olabilir (Peker, 1993:106). Ayrıca gencin dini duygularının gelişmesine, okunan kitapların, öğretmenlerin, dua ve musiki parçalarının, içinde ibadet edilen caminin yarı aydınlık ve sessizliğinin, topluca getirilen tekbir ve amin seslerinin de önemli etkisi olur (Peker, 1993:106).

1.2.1. Ergenlerin Dini Özellikleri

İnsan hayatında her dönemin kendine özgü dini özellikleri vardır. Bebekliğin, çocukluğun, ergenliğin, gençliğin, yetişkinliğin, yaşlılığın karakteristik dini özellikleri vardır. Bu itibarla Ergenlik dönemi ve din konusunun daha iyi tahlil edilebilmesi için, ergenlerde görülen başlıca dini özelliklerin incelenmesi gerekir. Biz psikolog ve din

psikologlarının bu konudaki tespitlerinden hareketle, yaş kategorilerine göre, ergenlerin dini özelliklerini aşağıdaki başlıklar altında toparlamaya çalıştık:

a) Dini Şuur ve Soyut Bir Allah Düşüncesi (12-14 Yaş)

Çocukta dini hayat, duygusal bir düşünce özelliği içerisinde kendisini gösterir; o, inandığı şeylerin derinine nüfuz etmeden, onları tam anlamıyla kavramadan dini bir inanç besler. Bu, çocuktaki somut ve gerçek olaylar dünyası dışında kalan gerçeklikleri algılamaya güç yetiremeyen bir zihin yapısının tabii sonucu olmaktadır (Hökelekli, 2005:267).

Piaget'nin zihin gelişimi teorisine göre ergenliğin hemen öncesinde kişi, zihinsel gelişimin son aşaması olan soyut işlemler dönemine girmiş olmaktadır. Çocuk düşüncesi daha çok şimdiki zamanla sınırlı olduğu halde ergen geleceği de hesaplayabilir. Geleceğe yönelik soyut biçimde düşünebilir, varsayımlar ortaya atarak çeşitli ihtimaller üzerinde akıl yürütebilir. Bir meselenin farklı yönlerini düşünerek sınıyabilir (Certel, 2003:169).

Düşünce bu dönemde “varsayımlı-tümdengelimli” (hypothetico deductive) bir nitelik kazanır. Ergen, bir faraziyeyle dayanarak, onun gerçeklikle olan bağı ile uğraşmadan akıl yürütebilir. Ergenin zihni, duyular üstü bir alanda, gerçeklikten ayrılmış işaretler üzerinde işlem yapabilir (Hökelekli, 2005:267).

Şüphesiz dini şuurun uyanışı yalnızca zihin gelişimi ile sınırlı bir olgu olmayıp, bütün bir ruhi yapının işleyişine bağlı olmaktadır. Bir yandan da duygu ve heyecan hayatındaki gelişmelerin ayrı bir önemi vardır. Bu dönemde duygu hassasiyeti ve kapasitesi de zirveye ulaşmaktadır. Bu durum, bazı ruhi karışıklık ve düzensizliklerin de sebebi olmaktadır. Ruhi yapının işleyiş düzenini bozan duygusal karışıklıklar, aynı zamanda çocuklukta yaşanan fakat tam olarak dışı vurulamayan dini duyguları da açık şuur seviyesine çıkartır (Hökelekli, 2005:268).

Zihin gücünün artmasıyla ergen, kendisini ilgilendiren konulardan biri olarak dini meseleler üzerinde düşünür ve dini inançlarını gözden geçirir. Çocukluk döneminde kendisine telkin edilen ve kolayca kabul ettiği dini bilgileri, ilk ergenlik dönemi boyunca zaman zaman yeniden düşünür. Bu, dini uyanışın başlamasıyla, dini şuurlu bir biçimde benimseyip özümseyerek kendine maletmek üzere, inançlarını fikri planda

ciddi olarak ele alınışdır. Bu süreçte genç, dindeki bazı hususlara kuvvetle sarılırken, bazı hususlarda şüphe edebilir (Certel, 2003:169).

Ruhun duygusal derinliğinden hız alan bu dini arzu ve arayış, zihin gelişiminin yardımıyla şuurlu bir dini uyanışı hazırlar. Bu bakımdan, asıl anlaşılan ve kavranılan bir dini hayat 12-13 yaşlarında görülmeye başlar. Bu yaşlardan sonra yetişkinler seviyesinde bir dini inanç ve anlayış gelişmektedir. Onun için bu yaşlara, “dini uyanış ve gelişim” yaşları olarak bakılabilir (Hökelekli, 2005:268).

Daha önce Allah’ı insana ait modeller içinde düşünen çocuk, ergenlik döneminde, insana benzeyen bir Allah düşüncesinden tamamen kurtulur. Tek, benzeri olmayan, değişmeyen, bütün kainatın yaratıcısı, her yerde hazır, canlı ve ölümsüz bir Allah düşüncesine ulaşır (Peker, 1993:106).

12-13 yaşlarındaki çocuklarda Allah tasavvuru iyice ruhanileşmiştir. Genel olarak ergenlikte Allah şekilsiz, cisimsiz, hiçbir şeye benzemez, soyut ve manevi bir tarzda algılanmaktadır. Fakat bu konudaki güçlükler bütünüyle sona ermiş değildir. Bazı ergenler, Allah’ın varlığı konusunda uzun düşünce denemelerine girişirler; zihnin sebeplilik ilkesinin onların ulaştırdığı sonuç, Allah’ın varlığı ve yaratıcılığına olan inançlarında bir canlanma ve güçlenme olsa bile “Zorunlu Varlık” (Vacibü'l-Vücut) kavramı henüz onlar için kolay anlaşılır bir şey değildir (Hökelekli, 2005:269).

Ergenliğin asıl bunalımlı safhasına girmeden önceki bir-iki yıl içerisinde dini ilginin yüksek bir seviyesi yaşanır. İbadetleri yerine getirme, camiye ve cemaate katılma, helal-haram, günah-sevap gibi konulara karşı ilgi ve duyarlılıkta belirgin bir artış müşahede edilir. Fakat bu “saadet devri” çok sürmez ve ergenliğin kendine has bunalımlarının baş göstermesiyle, din de bundan nasibini alır (Hökelekli, 2005:269).

b) Dini Şüpheler ve Bunalım Dönemi (14-18 Yaş)

Din psikolojisinde şüphe, apaçıklık ve kesinlik arzusunun önceki inançla ya da sebepleri karşılıklı ve denk olan iki inancın birbiriyle çatışması sonucunda ortaya çıkan kararsız, sabit olmayan ruh hali olarak tanımlanır. Şüpheden şuurlu imana veya kararlı inançsızlığa geçiş, şartlara ve duruma göre mümkün iki gelişme yoludur (Bahadır, 2010:13).

Bu dönemde bedensel gelişme yanında zihinsel yönden de gelişen ergen, çocukluk çağındaki pasif halinden sıyrılıp kendini ilgilendiren konularda bir oranda bağımsız düşünmeye başlar. Dini konular da ergeni ilgilendiren konular arasında yer aldığından, bunlar üzerinde de düşünür ve inançlarını gözden geçirir. Dini emirler ve yol göstermeler karşısında kendi durumunu tayin eder, vaziyet alır. Küçüklüğünde ana babasından duyduğu ve olduğu gibi kabul ettiği telkinleri ilk ergenlik çağı boyunca zaman zaman yeniden düşünür ve dinin bazı noktalarına çok daha şiddetle sarılırken bazı noktalar hakkında da şüphe etmeye başlar. Şüphe ergenlik döneminin ana problemlerinden birisidir (Peker, 1993:107).

Gencin dini yaşayışında doğan şüpheler, bir taraftan zihninin olgunlaşması ve her şeyin gerçek sebebini öğrenmek hususundaki kuvvetli istek ve arzusundan ileri gelmektedir (Pazarlı, 1972:50).

Dini şüphe sürecine girmiş olan ergen, bu konuyla ilgili gizli ya da açık ilk tepkilerini anne-babasına karşı ortaya koymaya başlar. Çünkü bir taraftan onların düşünce ve davranışlarının sınırlarını keşfetmiş, diğer taraftan da “kendini ifade güdüsü” etkinliğini arttırmıştır. Anne-babaya yöneltilen tenkitçi tutum, kısa bir süre sonra büyüklere saygı ve itaati emreden dine ve genel olarak otoriteyi ifade eden her olguya karşı yaygınlaşır (Bahadır, 2010:14).

Arkadaşlık ilişkilerinin gelişmesi ve bir "atıf grubu" içerisinde bir araya toplanan ergenlerin kendilerine has bir alt kültür ve değerler sistemi geliştirmeleriyle birlikte, bu otoriteye isyan eğilimleri daha da güç ve destek bulur (Hökelekli, 2005:270).

Ergeni şüpheye sevk eden çeşitli faktörler vardır. Özellikle zekanın gelişmesi ve muhakeme kabiliyetinin artması, çocukluk yıllarında tereddütsüz kabul edilen dini inançlar üzerinde düşünmeye yol açar. Ayrıca okulda öğrenilen müspet ilimlerin bazıları da dini inançlarıyla çelişik olabilir. Bu yeni bilgilerin ışığı altında çocukluk inançları yeniden ele alınır. Okuduğu çeşitli dersler ve kitaplar, bu konuda birçok farklı görüşlerin olduğunu anlamasını sağlar (Peker, 1993:107).

Arkadaşları ve çevresi ile kendi inançları arasında pek çok farklılıkların bulunduğunu tespit eden ergen, kendi inançlarına karşı şüpheli bir yaklaşım geliştirerek onları tenkide tabi tutar (Bahadır, 2010:14). Şüpheler önce ibadet şekilleri üzerinde toplanır. Camiye gitmek, günde beş vakit namaz kılmak, anlamadığı dilden Kur'an okuyup dua

etmek, ağır çalışma günlerinde oruç tutmak gibi. Sonraları dinin muhtevassından şüphelenilmeğe başlanır. Allah'ın ve insanın mahiyeti, günah, ölümden sonra hayat, kaza ve kader gibi (Peker, 1993:107).

Ergenlerin dini gelişimleri içerisinde "dini şüpheler" belirgin bir özellik olarak kendilerini ortaya koyarlar. Batı ülkelerinde yapılan araştırmalar, erkek ergenlerin %75, kızların ise %50 dolaylarında bir oranda bu iman şüphelerini yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Mısır'da yapılan bir araştırmaya göre ise, Müslüman erkek ergenlerin %27'si kızların ise %21'i böyle bir şüphe krizi yaşamışlardır (Hökelekli, 2005:271,272). Hökelekli'nin yönettiği bir çok anket ve mülakat çalışmaları sonunda Türkiye'de dini şüphe tecrübesi geçirdiğini ifade eden ergenlerin %30 dolaylarında olduğunu tespit edilmiştir (Bkz. Hökelekli, 1988: 73-83).

Dini inançlar kendisine ne kadar anlamlı ve değerli görünürse, onlar hakkında soru sormak, başkalarıyla bunları tartışmak ergene o kadar cesaret verir. Bununla birlikte ergenlerin birçoğu toplum hayatının mevcut şartları ve günlük olaylarla, okulda öğrendiği bazı bilimsel teorileri, dini inanç ve anlayışla bağdaştırmakta büyük güçlük çeker. Bu durum onlarda dini şüphe ve kararsızlık eğilimlerini ortaya çıkarır (Hökelekli, 2005:271). Ergenlik dönemi dini şüphelerin ardındaki önemli nedenlerden biri de, dini konulardaki bilgisizlik ya da yanlış bilgilenmelerdir. Yapılan bir araştırmada demokratik bir ortamda yeterince ve doğru bilgilenen ergenlerde dini şüphe oranı, diğerlerine göre çok daha düşük bulunmuştur (Bahadır, 2010:15).

Bazı araştırmacılara göre, şüphe etmek normal hatta iyi bir şeydir. Şüphe dönemi geçirmeyenler ya geri zekalıdır veya çocukluklarında son derece baskılı bir din eğitimi almış kişilerdir. Ancak dini şüpheyi sırf zihni gücün gelişmesiyle açıklamak yanlıştır. Çünkü zeka düzeyi normal, hatta yüksek olan pek çok ergen vardır ki hiç bir zaman şüpheye düşmezler. Onlar çocukluk döneminin dini inanışını devam ettirirler. Bu durum daha ziyade, çocuğun küçük yaşlardan itibaren aldığı eğitimle ve ailede öğrendikleriyle okuldan ve arkadaşlarından edindiği bilgilerin farklılık derecesiyle ilişkilidir (Peker, 1993:107,108). Dini şüpheler, bu tecrübeyi yaşayan ergenlerin hepsinin imanı üzerinde olumsuz bir etki meydana getirmezler. Uygun şartlar altında bu şüphelerin, dini saflaştırıcı ve daha şuurlu bir dindarlığı ele geçirmeye yönlendirici etkileri vardır (Hökelekli, 2005:273).

Ergenlerde dini şüphe ve çatışmaların doğmasında etkili olan faktörleri şu şekilde sıralamak mümkündür: 1- Bağımsızlık duygusunun uyanmasıyla, her türlü otoriteyi reddeden isyankar eğilimin gelişmesi; yetişkinlere olan güvenin sarsılması. 2- Cinsi güdülerin doğuşu ve suçluluk duygusunun belirmesi; nefsanî arzuların dini ahlak kurallarına karşı ayaklanması. 3- Hayatın anlamsızlığı, mantıksızlığı duygusunun güçlü etkisi. 4- Din eğitimi yetersizliği sebebiyle, uygunsuz ve başarısız bir dini sosyalleşme ortaya çıkması. 5- Günlük hayat olayları ve bazı bilimsel teorilerle dini inanç ve öğretiler arasında bir uzlaşmazlık ve çelişki görülmesi. 6- Dindarların ve din görevlilerinin bazı tutum ve davranışları. 7- Dini konularda bilgi eksikliği ve rehbersizlik (Hökelekli, 2005:272,273).

Bağımsızlık ihtiyacıyla birlikte "tenkitçi düşünce" de gelişir. Okulun ve arkadaşların etkisi, ana-baba etkisinden öne geçer. Öğrenim hayatı içerisinde biri diğerinden çok farklı olan inanma, düşünme ve yorumlama biçimleri, ergenin tenkitçi düşüncesinin gelişmesine büyük katkıda bulunur. Bu arada dini inançlarının anlamını ve dini gerçeklerin mahiyetini de zihinsel olarak anlamak ve bunları yaşanan hayatla bağdaştırmak ister. Akılla ispatlanabilir olmayan her şeyin karşısında bir tenkit ve güvensizlik tutumu gösterir (Hökelekli, 2005:271).

Ergenlik, her yönden geçici bir "bunalım" dönemidir. İmanla ilgili şüphe, kararsızlık ve çatışmalar insan hayatında en çok bu dönemde kendilerini gösterirler. Geleneksel dini kalıplan tenkit ve değerlendirmeye tabi tutarak şahsi bir din anlayışına ulaşma, genel olarak bu bunalımlı safhayı izler (Hökelekli, 2005:270).

Ergende dini bir bunalım doğmasına yol açan faktörlerin, onun bedeni ve ruhi gelişimiyle doğrudan ilgili olduklarını tespit etmek mümkündür. Ergenliğin başlangıcında benliğin ve şuurun uyanması ve zihin gelişiminin en üst basamağa ulaşması, bunalımı hazırlayan şartların başlangıcını oluşturur. Zihin gelişimi sonucu güç ve kapasite yönünden artan düşünce faaliyeti, ergende bir "bağımsızlık ve güçlülük" duygusunun uyanmasına yol açar. O artık kendisini yetişkinlerin seviyesinde hissetmeye başlar (Hökelekli, 2005:270).

Ergenlerin duygu ve heyecan hayatının olgunlaşmaya başlaması ve ergenlik bunalımının yatışmasına bağlı olarak, 17-18 yaşlarına doğru iman şüphelerinin de yavaş yavaş yatıştığını müşahede etmek mümkündür. Dini şüpheler eğer daha ileri

yaşlara kadar devam ederlerse, bu ciddi bir duruma işarettir ve genellikle duygusal olmayıp, fikridirler (Hökelekli, 2005:272).

c) Günahkarlık, Pişmanlık, Adalet Duyguları (14-18 Yaş)

Heyecanların en yüksek düzeye çıktığı ilk ergenlik yıllarında gençler, her ne kadar dini konularda şüphe gösterebilir ya da dini toptan reddetseler bile dini suçluluk ve günahkarlık duygularından kendilerini arındıramazlar. Ergendeki suçluluk ve günahkarlık duygusunun en önemli sebebi, cinsiyet güdüsünün uyanıp hızla gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkan ahlaki sorunlardır (Certel, 2003:172).

Bir yandan son derece şiddetli cinsi arzular, diğer yandan idealist eğilimler çoğu zaman ergende çatışmalara yol açar. Çatışmanın çok şiddetli bir hal alması ergeni bazen, bir sataşma tutumuna kadar varan kural, otorite ve dini değerlere karşı koyma durumuna sevk eder. Kendisini suçlu hisseden ergen, bir yalnızlığın içine sürüklenir. Sıkıntılıdır, gerçekten kaçır ve kendi içine kapanır (Hökelekli, 2005:275).

İnsanların ahlaki konularda en hassas oldukları çağ, ilk ergenlik yıllarıdır. Bu çağda özellikle adalet duygusu oldukça gelişmiş durumdadır. Ergen, ana babasının ve çevredeki yetişkinlerin davranışlarını ahlaki açıdan eleştirel bir bakışla görmeye başlar (Armaner, 1980:101-102)

Eğer bir kimse, dürüst olmadığı halde dürüstlük taslayarak birtakım kişisel çıkarlar sağlama yoluna giderse, genç bu gibi durumları hayretle karşılar ve ahlak ölçüleriyle bağdaştıramaz. Özellikle, bu tür hareketlerin din adamlarından veya kendini dindar gösteren kimselerden gelmesi, gencin ruhunda dine karşı şüphenin doğmasına yol açar. İşte ilk ergenlik döneminde gençler büyüklerin özellikle bu tür davranışlarına karşı çıkarak, kendi vicdanları doğrultusunda hareket ederler. Doğru bildiği yoldan yürümek ve öylece hareket etmek, ergen için bir onur sorunudur (Peker, 1993:108).

Gençlerin, gerek kendi içlerindeki hızlı değişimin doğurduğu çalkantılar ve gerekse eğitim öğretim zaruretleri, okul ve çevrenin kısıtlayıcı etkileri dolayısıyla dini görevlerini gereği gibi yerine getirememeleri de onların yaşadığı suçluluk duygularının bir diğer kaynağıdır. Her ne kadar bağımsızlık duygusunun uyanmasıyla birlikte dini görev ve Allah'a karşı borç duygusunda bir azalma, dini pratikleri yerine getirilmeden

büyük ölçüde uzaklaşma eğilimleri güçlenmekte ise de ergenlerin birçoğu yine de dini hassasiyetlerini korumaktadırlar (Hökelekli, 2005:276,277).

Ülkemizde daha önceki yıllarda lise ve dengi okul öğrencilerinin sorunlarını tespit amacına yönelik bir araştırmada en yüksek oranda gençlerin %81'inin dini görevlerini yerine getiremedikleri için üzüldükleri tespit edilmiştir (Hökelekli, 2005:276,277).

Kişinin gerek kendisinin gerekse başkalarının davranışlarını iyi ve kötü açısından değerlendiren iç kontrol gücü olan ve çocukluk döneminde oldukça az gelişmiş bulunan vicdan, ilk ergenlik döneminde hızla gelişerek hassas bir hal alır. Çevrenin doğruyu kendisinin bulması yönündeki beklentileri, onda bir iç kontrol gücü olarak vicdanın gelişmesini hızlandırır (Certel, 2003:172).

d) Tövbe ve Dini Konularda Durulma (18-21 Yaşlar)

Ergenliğin son dönemi, genellikle 15-17 yaşından başlayıp 21 yaşın sonuna kadar sürer. Bu dönemde de bedensel ve zihinsel gelişmeler devam eder. Ancak ergenliğin ilk dönemine göre bu dönemde kişinin daha olgunlaştığı, duygu ve heyecanlardaki taşkınlıkların azaldığı, dengeli olma halinin arttığı ve yetişkinlerle ilişkilerde düzelmeler olduğu görülür. Bu dönemde kişi, problemlerini daha gerçekçi olarak karşılamakta ve daha az duygusal bir tutumla sorunlarını çözmeye çalışmaktadır. Bu nedenle çevresine daha iyi uyum sağlamakta, katı ve duygusal tutumlarını bırakarak hoş görülü ve rasyonel bir anlayışı benimsemektedir (Peker, 1993:108).

Ergenlik dönemi gençlerin dini yaşantısıyla ilgilenen bilim adamlarının en çok dikkatini çeken hususlardan biri de, bu dönemde görülen "dine dönüş" olaylarıdır. Bu alandaki araştırmaların öncüsü olan Stanley Hall'in tespitlerine göre dine dönüş olayları daha-çok 16-17 yaşlarında gerçekleşmektedir (Certel, 2003:173).

On iki yaşından önce din saf bir şekilcilik iken, bu yaştan itibaren din duygusu, sevgi duygusuna paralel olarak bir gelişme göstermektedir. Star-buck'un tespitlerine göre ise, dine dönüş olaylarının doruk noktasına ulaştığı yaşlar 12, 16 ve 19'dur. 12 yaşında buluşun başlamasıyla birlikte çevrenin telkinlerine karşı büyük bir duyarlılık belirir; 16 yaşında fizik ve zihin coşkunluğu son noktasına varır; nihayet 19. yaş akli bir kararlılık içinde olgunluk çağını getirir (Hökelekli, 2005:277).

Gençler büyük bir dini potansiyele sahiptirler; onlardaki dini canlılık ve arayışı besleyen duygusal olduğu kadar zihinsel güdüler vardır. Bununla birlikte yine bu dönemde, dini arzu ve arayışları çatışmaya dönüştüren bazı eğilimler de aynı zamanda gelişmektedir. Bu dönemde kendisini gösteren, cinsellik, bağımsızlık gibi güdülerin yanı sıra, "katı akılcılık" ve "iradecilik", kendi benliğini en üstün tutma eğilimleri, tam bir dini bağlanmaya engel olabilmekte, böylece ergen dini bakış açısına kapalı kalabilmektedir. Her şeye rağmen, bu zıt eğilimlerin, şüphe, kararsızlık hatta geçici inkar durumlarının yaşandığı olumsuz bir devreden sonra, gencin yeniden dine dönüş yapmasını hazırlamaları bakımından, olumlu sonuçlara yol açmaları da mümkün olabilmektedir (Hökelekli, 2005:277).

Din konusunda da gittikçe şüphecilikten sıyrılarak dini inançlarda kararlılık görülmeye başlar. Ancak din konusundaki problemler henüz tam bir çözüme kavuşmamıştır. Bazı gençler, çocukluktaki dini inançları ile genişlemiş bilgilerini bağdaştıramazlar ve dini ya tamamen reddeder veya bazı noktalarını reddedip bazı noktaların kabul ederek inançlarını sürdürürler. Büyük bir çoğunluğu ise, hayatlarında dinin yerini, ihtiyacını duyar ve daha önceki inançlarını olduğu gibi ya da çok az değişikliğe uğratarak benimserler (Peker,1993:109).

Ergenliğin son döneminde bu noktaya gelirken, okunan dersler, arkadaşlar arasında dini konularda yapılan tartışmalar ve onların dini tutum ve davranışları, kişinin zihni yönden olgunlaşması, ders dışı okunan kitaplar, bazı öğretmenlerin şahsi etkileri, çevreden gelen etkiler, dindarların ve din adamlarının tutumları ve benzerleri en çok etkili faktörlerdir. Ailenin etkisi bu dönemde görülmekle beraber, azalmış durumdadır (Peker,1993:109).

Özellikle çocukluk döneminde sağlıklı bir dini gelişim gösteren gençlerin, geçici bir kararsızlık ve bunalım devresinden sonra, dini inanç ve değerlerini şuurlu olarak yeniden keşfetmeleri ve onlara kuvvetle bağlanmaları, çoğu zaman karşılaşılan olaylardandır (Hökelekli, 2005:277).

Bazı gençler de, aileden aldıkları dini inanç ve değerleri, geleneksel kalıpları içerisinde olduğu gibi ya da çok az bir değişime uğramış olarak devam ettirirler. Yine bu dönemde gençlerden çok az da olsa bir kısmı, dini tamamen reddederek ilgisiz, dinsiz veya agnostik (bilinemezci) olurlar. Ancak gençler arasında din karşıtı ya da dine

tamamen ilgisiz olanların, diğerlerine oranı oldukça düşüktür. Ülkemizde üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalar, din karşıtı ya da dine ilgisiz olanların oranının % 4 ile % 20 arasında değiştiğini göstermektedir. Batı'da yapılan araştırmalarda gençlerin %90'da fazlasının Allah'a inandığını göstermektedir (Certel, 2003:174).

Ergenliğin sonlarına doğru çatışmaların şiddeti azalır ve yavaş yavaş bir kişilik değişimi başlar. Ergen, çocukluktan beri kendisi için huzur kaynağı olmuş olan dini inançlarına yeniden sarılır. Dine dönüş, farklı eğilimler arasında kararsız kalmış olan ergene kendi birliğini ve Allah'ta var olmanın delilini verirken, aynı zamanda şiddetli sevgi, mükemmellik ve yorum ihtiyacını tatmin etmeye imkan verir. Böylece, derin bir sezişle varlığını hissettiği Allah, ergenin iç fırtınasını dindirir. Dini değerler çerçevesinde hayatını yönlendirmeye çalışan ergende bir rahatlama, yatışma, sevinç ve güven duygusu gelişir. Ruhi güç ve fonksiyonlar uyumlu bir şekilde ergende bütünleşme imkanı bulurlar (Hökelekli, 2005:280).

Bu devrede, din ile ilgili kesin tercihler ve kararlar kendilerini açıkça gösterirler. Gençlerin bir bölümü, dini bunalıma yol açan çatışma süreci içerisinde, çocukluk inançlarından çok farklı olarak, dini değerler dünyasını yeni baştan kurarlar. Bir bölümü, aileden aldıkları dini inanç ve değerleri geleneksel kalıpları içerisinde olduğu gibi ya da çok az değişikliklerle sürdürürler. Gençlerin bir bölümü de bu dönemde dini bütünüyle reddederek ilgisiz, dinsiz veya bilinemezci (agnostik) olurlar (Hökelekli, 2005:280, 281).

1.2.2. Ergenlerde Dua ve İbadet Psikolojisi

Dua, temel dini duygu ve tutumlardan birisidir. Dua etmeyen dindar insan düşünülemez. Duanın birçok fonksiyonu vardır. Zorluklarla başa çıkma, karakter gelişimine katkı sağlama, Allah'la iletişim kurma ve yalnız olmadığının bilincine varma bunlardan bazılarıdır. Ergenlerin dua ve ibadet psikolojileri de onların dini tutumlarını göstermesi açısından çok önemlidir.

İnanan insan, dualar, ibadetler, ayin ve dini törenlerle Allah'a yakınlaşmaya çalışır. Allah'a güven ve bağlılık temeli üzerinde, derin bir minnettarlık duygusu ve dini vazife şuurunun ifadesi ve göstergesi olarak anlam kazanan çok değişik uygulamalar, dini hayatın ayrılmaz bir boyutudur. Dua ve ibadet, insan ve Allah arasında iman bağı

ile kurulan ilişkiyi tanımlayan ve dışa yansıtan uygulamalar bütünüdür. Dini hayat, bu uygulamalar sayesinde kuvveden fiile geçer (Hökelekli, 2005:211). Yani ibadet, feridin Cenabı Hakk'a hem şükran borcunu ödemek, hem de kendi bağlılığını ve sevgisini göstermek için yaptığı fiil ve davranışlardır (Pazarlı, 1972:189).

Duygu ve düşünceleri ifade etmenin en kapsayıcı ve derin manaları taşıyıcı olanı sembolik anlatımdır. Soyut gerçekliklerin en fazla dile getirildiği bir alan olan din alanında, kişi doğrudan görüp algılayamadığı Yüce Varlıkla ancak dua ve ibadetlerle sembolik bir ilişki içerisine girerek yaklaşabilir. Kutsalla bu tarz bir ilişki aynı zamanda bireysel ve toplumsal dayanışma sağlayan, birey için tedavi edici önemi olan pratiklerdir (Hayta, 2006:142). İbadetler her an Allah'la ilgi kurma vasıtasıdır. Benliğimizin Allah'a yabancılaşmasını ve O'nu unutmamızı ibadetler önlerler (Hayta, 2006:145).

Ergen, duayı bir alışkanlık haline getirebildiği ölçüde, duanın onun karakterine olumlu bir etki yapma düzeyi yükselir. Bazı ergenler, inkarcı bir tutum sergileyip dua etmeyebilirler ancak var oluşlarının bazı yıkıntı anlarında, varlığını inkar ettikleri Aşkın varlığa dua etmekten de kendilerini alıkoyamazlar. Öte yandan, yine inançsız ergenlerdeki, derin sefalet ve ümitsizlikleri besleyen iç baskılar, onların şuurlarında devamlı olarak aşkın varlığa çağrıda bulunur. Ergenler, kendilerinin içinde buldukları bu duruma şaşırıp zaman zaman kendilerini ikiye bölünmüş hissedebilirler. Çünkü kendilerini hem inançsız olarak görürler, hem de bilinçlerinde, aşkın varlık önünde yalvaran, konuşmayı açığa vuran ikinci bir şahsın gizli varlığını hissederler (Koç, 2003:384).

Dua, "İnsanla Allah arasında bir haberleşme ya da iletişim" olarak tanımlanabilir. Görünüşte bu haberleşme tek yönlü gibidir, fakat duada, sadece dua eden tarafından anlaşılacak bir yol ile Allah'ın buna cevap vereceği beklentisi ve umudu vardır. Konusu ne olursa olsun dua, insanın içinde kendisini muhtaç ve arzulu olarak gördüğü, hatta birçok kimsenin kendi iradesine aykırı olarak, orada Allah'ı insanın ihtiyacını karşılayacak durumda olan varlık olarak kabul ettiği ve Allah'ın kendisini işittiğine inanıp güvendiği, açıkça denk olmayan bir ilişki içerisindeki iletişimdir (Hökelekli, 2005:212). Duada asıl olan, bireyin Aşkın varlıkla özel bir iletişim kurmasıdır. Zaten duanın ergen üzerindeki psikolojik etkisi de buradan kaynaklanır (Koç, 2003:377).

Dua, ani bir ihtiyaç hissinden ve duaya istidatlı olmaktan zuhur etmesine rağmen feragat teklifsiz dostluk vasıtasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu teslimiyet “senin iraden gerekleŒecektir” ifadesinde ima edilmiŒtir. Biz ancak arzularımızdan vazgetiğimizde, Tanrı’dan bizim için O’nun dilediği Œeyleri istediğimizde en derin duygu ile dua ederiz. Diğer bir deyiŒle, ilahi iradenin iimize gc vermesini bizim teslimiyetimiz mümün kılar (Hughes, 2004:172).

Dini hayatın ve manevi yükselmenin en yüksek prensibi kendinden feragat ve Tanrı’ya teslimiyet prensibidir. Kendimizi ancak Tanrı’da kaybettiğimiz zaman gerçekten kendimizi buluruz, kurban taŒına kendimizi yatırmak, gibi. Bunu manevi hayatın temel kanunu diye isimlendirebiliriz. Zira bu ruhlarımızın her cihetinde ve her fiilinde görülür (Hughes, 2004:172).

Dua bizzat kendiliğinden kendi etkinliğinin prensibini elde tutmadığı için, gc ve kuvveti elde bulunduran yüce bir varlığa baŒvurur. Duayı büyü ve büyüsel uygulamalardan, batıl inançlardan ayıran en önemli özellik de buradadır. Büyü ve batıl inanç türü uygulamalarda, duada ki Allah’ın kudretine atfedilen birinci derecedeki önem yerini, doğrudan uygulamanın kendisine bırakmaktadır (Hökelekli, 2005:213).

Goodwin Watson ise, dini ayinlerin ergenlik dönemindeki gençler üzerinde yaptığı farklı etkilerle ilgili olarak gerekleŒtirdiėi bir araŒtırmada; dini ayin sırasında yoğun ve acıklı bir tarzda icra edilen dini musikinin, ergenler üzerinde çok farklı tarzda huŒu uyandırdığını tespit etmiŒtir (Koç, 2003:383).

Duanın mutlak belli bir Œekli olması gerekmez. Sesli ya da sessiz, belli bir formüle göre ya da insani durumun gerektirdiği yerde serbest ve sade ifadelerle yapılabilir. BelirlenmiŒ formüllerden uzak, en basit kelimelerle ifade edilmiŒ bile olsa, içten geldiği Œekilde, Allah’ın yüce kudretine olan samimi inanç ve saf bir niyetle yapılan dua, dinin objektif bakıŒ açısına uygun dŒen bir davranıŒtır. Bununla birlikte, çoğu insanlar kendi istek ve ihtiyaçlarını tam olarak ifade edebilecek dil ve elveriŒliliėe sahip değildir. Bu sebeple, önceden belirlenmiŒ formüllere göre dua yapmak daha yaygın bir davranıŒ olarak kendisini gösterir (Hökelekli, 2005:214).

Duanın Ergenler Üzerindeki Fonksiyonları

Dua etmenin bütün insanlar üzerinde çok önemli psikolojik etkileri vardır. Dua etmenin en faydalı olduğu yaş gruplarından birisi de ergenlerdir. Duanın ergenler üzerinde özel bir önemi vardır. Din psikologlarının bu konudaki tespitlerini aşağıdaki ara başlıklar altında kategorize edebiliriz.

Dua etmeyen ergen yoktur, denebilir. Ancak yetişkinlerle iletişimleri esnasında bu durumlarını açıklamaktan çekinebilirler. Ergenlerin %90-95'i çeşitli sebeplerle sürekli veya ara sıra dua eder ve yarısından fazlası da ettikleri dualardan psikolojik anlamda fayda görürler (Koç, 2003:381).

Yapılan araştırmalarda; ergenlerde, aşkın varlığın kendi yaptıkları duaları duyduğuna ve bu duaları cevaplandığına inananların düzeyi %85 olarak tespit edilmiştir. Ancak bu oran, ergenliğin ilerleyen dönemlerinde düşebilir. Yine Batıda, ergenlik döneminde duanın psikolojik etkisinin süreciyle ilgili yapılan bir araştırmada; ergenlerin yaşlarının ilerledikçe yaptıkları duanın etkilerinin azaldığı ve bu sebeple de ergenlerin 12-13 yaşları arasında %35'inin; 14-15 yaşları arasında %29'unun; 16-17 yaşları arasında ise %19'unun istek ve temennilerinin yerine getirileceğine inandıkları tespit edilmiştir (Koç, 2003:382).

Bu bağlamda ergenlerin duaya başvurma sebepleri ile ilgili yapılan araştırmalarda, birçok farklı sebebin varlığı ortaya çıkarılmıştır. Beekman, 19-20 yaş arasındaki kız öğrencilerin ne gibi dualar ettiklerini araştırmış ve bulgularını; çocukluktan getirilen, şahsi temenniler için yapılan, af dilemek için, suçluluk hissiyle yapılan, tehlike anlarında bütün insanların korunması için yapılan ve sevilen hastaların iyileşmesi için yapılan dualar diye beş kategoride toplamıştır (Koç, 2003:382). Dua ve ibadetin genel olarak bütün insanlar özel olarak da ergenler üzerinde birçok fonksiyonu vardır. Şimdi bunlardan bazılarını ele alalım.

Dua ve İbadetin Kişilik Gelişimine Katkı Sağlaması

İbadetler genellikle kişilik ve karakteri düzenleyici ve dengeleyici sistemler olarak da anlaşılabilir. İbadetler bilinçli bir şekilde yapıldığında, kişiliğin gerek içe ve gerekse dışa dönük yönünün gelişmesine yardımcı olurlar (Hayta, 2006:143).

Duanın, kişilik gelişimine paralel olarak bireyin ahlak ve karakteri üzerinde de oldukça müspet etkileri vardır. W. James, duayı, bireylerdeki ahlaki ve fiziksel sağlığını vazgeçilmez bir unsur olarak görür. A. Carrel ise, sık sık yapılan duanın, bireyin karakterini olgunlaştırdığını ifade eder. Öte yandan, düzenli olarak dua eden ergenlerde görev ve sorumluluk bilinci artar, bunlara karşın kıskançlık ve kötülük eğilimleri azalır, başkaları hakkında besledikleri iyilik ve yardımseverlik duyguları da artar. Konuyla ilgili olarak fikri ve zihni gelişimi eşit olan bireyler üzerinde yapılan araştırmalarda; ara sıra da olsa dua edenlerin, hiç etmeyenlere göre daha yüksek karaktere ve ahlaki değerlere sahip oldukları tespit edilmiştir (Koç, 2003:384).

Analitik psikolojinin kurucusu Jung'a göre, dini tecrübeyi yaşayan bireyler, bunalımlı durumlardan korunur ve kişisel gelişmelerinde de oldukça başarılı olurlar. ABD'de konuyla ilgili 10.000 kişi üzerinde yapılan bir araştırma sonucunda; dini inanca sahip olan veya kiliseye devam edenlerin sağlam bir kişiliği sahip oldukları tespit edilmiştir. İbadet sayesinde gelişen, bütünleşen ve sağlam bir benliğe sahip olan ergen, zorluklarla mücadele gücünü de kazanır ve hayatın problemleri karşısında kolay kolay sarsılmayıp umutsuzluğa kapılmaz (Koç, 2003:386).

Dua ve İbadetin Kimlik Kazandırması

Din, ergene bir yaşam tarzı sunduğundan ergen, dinin, yaşam tarzıyla ilgili sunduğu bilgilerden yararlanarak hayat anlayışını oluşturmaya çalışır. Yani din, ergene hazır bir hayat felsefesi sunarak, onun kimlik sorununu çözümlenmede önemli bir referans kaynağıdır. İbadetler aracılığıyla ergenin vicdanında netleşen "kendi kendini denetleme sistemi," onun kişilik ve kimlik gelişiminde önemli bir unsurdur. Bu anlamda ibadetler, ergenin kişilik ve karakterini düzenleyici ve dengeleyici sistemler olarak ele alınabilir. Bir bütün olarak bakıldığında ibadetler, hayatın güçlüklerine katlanma, benliği geliştirme ve kendini aşma gibi durumlarla sonuçlanan, psikolojik bir olgunlaşmayı sağlayan itici birer güç olarak değerlendirilebilirler (Koç, 2003:385).

Ergenlerin, günahlarını affettirme ümidi, gelecek kaygısı, sevdikleri bir kimsenin ölümünden dolayı hissettikleri üzüntü, hastalık, tehlike durumlarında güvenlik isteği gibi birçok nedenle dua ettikleri bilinmektedir (Arıcı, 2006:535).

Yapılan araştırmalar sonucu, ergenlerin dua ve ibadet karşısındaki tutum ve davranışlarında, cinsiyet faktörünün önemli olduğu görülmüştür. Batıda konuyla ilgili

yapılan sosyal empirik araştırmalar, kadınların erkeklerden daha çok dua ettiklerini ortaya koymuştur. Gerçekte bu durum geniş anlamda cinsiyet farklılığıyla ilgili olsa bile, aynı zamanda bireylerin dindarlık seviyeleriyle de yakından ilgilidir. Konuyla ilgili Ellison ve Taylor'un (1996) yaptıkları bir alan araştırmasında da, kadınların erkeklerden üç kat daha fazla dua ettikleri saptanmıştır (Koç, 2003:381).

Ergenlerde dua ve ibadetin bazı olumsuz yönleri de olabilir. Bu bağlamda şu tespitler yapılmıştır: Ergen dua ettikten sonra, isteklerinin yerine getirilmediğini görünce hayal kırıklığına uğrayabilir. Hatta isyan eder, dini şüpheleri artar. Ergen ümitsizliğe kapılır. Bazı ergenler de, hiçbir şey yapmadan, sadece dua eder, çözümlü Allah'tan bekler, pasif bir kişilik geliştirebilir (Arıcı, 2006:536).

Dua ve İbadetin Stresten Kurtulmada Kolaylık Sağlaması

İbadetler günümüzün en önemli ruhsal hastalığı sayılan gerilim ve strese karşı da yararlı görölmektedir (Hayta, 2006:147). Dua bilindiği gibi bir kurtuluş ve güçlüklerle karşılık önemli bir sığınma, rahatlanma ve yaşam sevincini yenileme fonksiyonlarını içerir (Hayta, 2006:172).

Stres ile başa çıkmada, kişinin kendisini ve şartları çok yönlü tanınması, değişimlere karşı esnek olması önemlidir. Dua ve ibadetler sayesinde ergen, derin yönlerini, sınırlarını, kaynaklarını keşfeder. Kendisi hakkında farkındalığı artar (Arıcı, 2006:537). Duanın, stres ve depresyon riskini azalttığı birçok araştırma ile ortaya konulmuştur. Yaparel'in araştırmasında; 17-22 yaş grubundaki gençlerde dua davranışı arttıka, kaygıda bir düşüş tespit edilmiştir (Arıcı, 2006:537).

Ergenin stresten kurtulmasının temel şartı, aşkın varlığa tam olarak teslim olabilmesidir. Bu psikolojik durum her zaman kolayca elde edilebilecek bir yapıda değildir. Bunun gerçekteşebilmesi için ruhun açılabilmesi gerekir. Bu noktada dindeki dua ve ibadeti, bu açılmayı sağlayan iki unsur olarak değerlendirmek mümkündür. Öte yandan dua ile ibadeti, her ne kadar birbirinden ayırmak mümkün görünmese de ibadette, dış etkenlerden soyutlanma ve aşkınla baş başa kalma söz konusudur. Böyle bir durum da, ergenin ruhunu aşkın bir varlığa açılmaya hazır hale getirir. Bu psikolojiye sahip olan ergen, duayla da teslimiyetini tamamlamış olur. Dua ve ibadet, bir anlamda ruhun yıkanmasıdır. Bu hali yaşayan ergen, stresten uzak kalır (Koç, 2003:391).

Dua genel olarak insanın ruhi faaliyetlerine bir güç ve canlılık sağlamaktadır. James bunu, kişinin ister içinde, isterse dışında olsun gizli bir enerjinin faaliyete geçmesi olarak yorumlar. Yani, dua vasıtasıyla Allah'la kurulan ilişki ve iletişim sayesinde İlahi enerjinin etkisi, ruhun ihtiyaçlarını karşılamaya, korkularını yatıştırmaya ve bu yolla dış dünyayı değiştirmeye koyulmaktadır (Öcal, 2006:273).

Psikoloji literatüründe başta Freud olmak üzere dine karşı olan psikologlar, kendi görüşlerini haklı çıkarmak için, dini inançların birey üzerindeki zararlarından bahsetmişlerdir... Buna karşın, Jung başta olmak üzere dine ve dini inanca olumlu bakan psikologlar da olmuştur. Bu bağlamda Jung'un, Fromm'un ve Maslow'un üzerine önemle vurgu yaptıkları nokta, dini inanç ve ritüellerin insan psikolojisi üzerinde oldukça önemli rollerinin olduğu yönündedir. Jung'a göre; ibadet ve duanın, bireyin günlük hayatında çok önemli bir yeri vardır. O, bu dini ritüellerin, her şeyden önce bireyin ruhi ve manevi sağlığının korunmasında vazgeçilmez unsurlar olduğunu, bu bağlamda dini inanç, dua ve dini törenlerin, bireyi bilinçdışının tehlikelerine karşı koruduğunu ifade etmiştir (Koç, 2003:391).

Dua ve İbadetin Psikolojik Rahatsızlıklara Karşı Fayda Sağlaması

Duanın çok yönlü psikolojik etkileri, gerek teorik gerekse tecrübi gözlemler seviyesinde açıklığa kavuşmuş olan bir husustur. Dua, insanın duygularını, algılarını, davranışlarını, ruhi ve bedeni sağlığını, hatta maddi olayları değişikliğe uğratan etkiler yapabilmektedir. Bir başka deyişle, dua bir tür zihni ve uzvi değişiklikten ibarettir. Ancak, dua eden kimsenin elde edeceği psikolojik değerlerin, bütünüyle o kişinin inancına bağlı bulunmakta olduğu da bir gerçektir. Samimi inanç sürdüğü tüm duanın etkisi kesin ve mutlaktır (Hökelekli, 2005:227). Duanın gerçek değeri, dua fiiliyle teselli bulmadadır; böylece insan iradesi Allah'ın iradesine uyar. İnsanın umut ve tasasının değişmesi ve yüceltilmesi yoluyla insanın Allah'ın iradesine tam uymasıyla son bulan duanın mucizevi gücü vardır (Hökelekli, 2005:228).

Duanın, ergen üzerindeki iyileştirici etkisi, ergenin inanç derecesine bağlıdır. Yani içtenlik düzeyi yüksek bir inanç beslediği sürece ergen, duanın etkisini daha çok hisseder. İnanç düzeyinin yanında duanın psikolojik etkisi, keyfiyeti ve devamıyla da orantılıdır (Koç, 2003:391).

Dini inanç ve ibadetlerin gençlerin ruh sağlığı üzerindeki olumlu etkileri lise öğrencileri üzerindeki araştırmada da açıkça görülmektedir. Lise 2 öğrencilerinin % 71.8'i, dini inanç ve ibadetlerin ruh sağlıklarını olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Aynı şekilde; “günlük hayatınızdaki kişisel, ruhsal ve toplumsal sorunlarınızla baş etmede dini inanç ve değerlerinizin size güç verdiğini hissediyor musunuz?” sorusuna öğrencilerin % 75.6'sı olumlu cevap vermişlerdir (Hökelekli, 2006:22).

Ergen yalnız kaldığında, derdini başkalarıyla paylaşmadığı zaman kaygılanır ve problemleri bir kısır döngü içinde gittikçe büyüdüğü için psikolojik bunalıma girebilir. Ancak böyle durumlarda ergen, başkalarına anlatamadığı problemlerini Aşkın'a anlatarak ve hem de çözümünü O'ndan bekleyerek hayatın zorlukları karşısında yalnız olmadığını, daima yardıma müracaat edebileceği bir yaratıcısının olduğunu hatırlayıp manevi bir güç kazanabilir. Bu anlamda hastalıklar, trafik kazaları, tabii felaketler, başarısızlıklar vb. karşısında yalnızlık ve çaresizlik içinde kıvranan ergen için dua, bir imdat ve yardım çağrısıdır. Çünkü ergen kendini güçsüz, iradesini zayıf hissettiğinde bir teselli ve himaye arar. İşte böyle durumlarda dua, ergen için bir umut kaynağı olup onun umutsuzluğa düşmesini engelleyebilir (Koç, 2003:393).

Duanın psikolojik yararının en çok belirginleştiği zaman ise, kişinin hasta ya da muhtaç olmadığı vakitlerde de dua etmesidir. Hasta ve muhtaç iken yapılan dua ve ibadet mum ışığı ise, genç ve güçlü iken yapılan dua, güneş değerinde bir anlam taşır. Böyle bir insanın duası hayranlık ve saygı uyandırmalıdır. Çünkü bu kişi kulluk bilinci içindedir ve gelecek zorluklara da şimdiden manevi yatırım yapıyor demektir (Tarhan, 2009:103).

Dua anında yaşanan hislerle ilgili bulguların değerlendirildiği bir alan araştırmasında; deneklerin önemli bir bölümünün dua esnasında veya duadan sonra kendilerinde bir hafifleme hissettikleri ve huzur duydukları tespit edilmiştir. Yine aynı araştırmada; her ne sebeple olursa olsun, dua etmek suretiyle stres dolu bir yaşantıdan kurtulmak isteyenlerin çoğunlukta olduğu ve stres karşısında dua edenlerin büyük çoğunluğunun ettikleri duanın faydasını gördükleri ifade edilmiştir (Koç, 2003:393).

Duanın gerek uzvi gerekse ruhi birtakım hastalıkları tedavi edici gücü ve özelliği öteden beri bilinmektedir. Birçok din psikologu, duanın mükemmel bir tedavi vasıtası

olduğunu belirlemiş bulunmaktadır. Esasen “inanç tedavisi”, günümüzde bazı doktorların başvurmadan edemedikleri bir yöntem haline gelmiş görünmektedir. Vergote, duada psikanalitik tedaviye benzer bir yol izlendiğini öne sürer (Hökelekli, 2005:231).

Uzvi rahatsızlıkların tedavisinde de duanın, şifa ile sonuçlanan olumlu etkiler meydana getirdiği, bilimsel gözlemlere dayalı olarak ileri sürülebilmektedir. Esasen, her türlü hastalığın tedavisinde, gerek hasta gerekse hekim açısından önem taşıyan hususların başında, şüphesiz ki, “hastanın maneviyatını güçlendirme ve moralini yükseltme” gelmektedir. Birçok ağır vakalarda, inançlı ya da tecrübeli hekimler, hastalarına öncelikle dua etmelerini tavsiye etmektedirler (Hökelekli, 2005:232). İbadetine düşkün ve düzenli şekilde dua eden insanların, daha seyrek hasta oldukları ve hastalandıklarında hastanede kalma sürelerinin daha az olduğu ortaya çıkmıştır (Tarhan, 2009:102).

Dua ve ibadet terapisinin bir takım psikolojik rahatsızlıklara karşı iyi sonuçlar verdiği göz önünde bulundurulursa, dini hayatları ve ibadetleriyle umut tazeleyerek hayatın anlamını yakalayan ergenlerin, şiddetli sıkıntı, öfke, stres ve kaygı durumları ile olumsuz düşünce değişimlerini daha az yaşayıp, ruh sağlığı açısından, hayatın belki de en zor dönemi olarak değerlendirilen, yaşadıkları bu yılları daha az sıkıntılarla aşabileceklerini söylemek mümkündür (Koç, 2003:396).

Dua ve İbadetin Ferdin Toplumsallaşma Sürecine Katkısı

İbadet ve duanın insana verilen peşin bir ücreti vardır: Yalnız olmadığını hissetmek... İbadetin kişisel yararının yanında, sosyal alanda da faydaları vardır. Yalnız sosyal alanda kendisine ibadet edilen gücün nasıl tanımlandığı önemlidir. Doğa dinlerinde veya yeryüzü tanrısı olan dinlerde, ibadetin beklenen faydası sınırlıdır. Aklın onaylamadığı bir ibadet, geçici bir teselli anlamına gelir. Sağlıklı bir ibadet ve dua, akla dayanan ve kalbi duyguların onayladığı bir inanç sisteminden sonra olursa anlamlıdır (Tarhan, 2009:101).

İbadet pratikleri toplumsal kontrolü sağlayarak insanları toplumun kuralları çizgisinde tutmaya yardım eder. İbadet kişinin bilinci içinde içselleşerek vicdan dediğimiz bir tarzda işler (Hayta, 2006:146).

Dinin ibadet boyutu kişinin çaresizliğe, düzensizliğe ve ümitsizliğe karşı koymasını sağlar. İçsel doygunluk sağlayarak denge oluşturur ve kişide çok yönlü açılımlar yaparak onu yalnızlıktan kurtarır ve toplumsallaştırır (Hayta, 2006:147).

Din, çocuk ve gençlerin dini değerleri benimsemesi, dini gruba uyum sağlayabilmesi için ibadetler öngörür. İbadet, bilgi ve örnekle gerçekleşir. Bu ibadet ve örnek davranışları yerine getiren genç, dini hayata uyum sağlar (Kılavuz, 2006:256).

Dua ve İbadetin Ümidi Beslemesi ve Hayatın Zorluklarıyla Başa Çıkma Becerisini Arttırması

İbadetlerin benliği geliştirici ve zorluklara dayanma gücünü arttırıcı fonksiyonu sayesinde gelişmiş, bütünleşmiş, sağlam bir benliğe ve kişilik yapısına sahip olabilen mü'min, zorluklarla mücadele ruhu kazanmakta, hayatın birtakım güçlükleri karşısında yılgınlığa ve umutsuzluğa kapılma tehlikesini göğüsleyebilmektedir (Kimter, 2006:226). Dua, bir istek ya da dileğin ortaya konulmasıdır. Bu istek ve dileği canlandıran ise umuttur (Kimter, 2006:228).

Umut insan için bir yaşam enerjisidir. Kişinin umutlu olması, hayata, olaylara, insanlara karşı iyimser bir bakış açısı sergilemesi, olumsuzluklar ve zorluklar karşısında yıkılmadan dimdik ayakta durabilmesidir (Kimter, 2006:229). Ergen için dua etmek, yaşamı nasıl yaşaması gerektiğinin cevabını arama; kendini, sorunlarını, başa çıkma becerilerini keşfetmek üzere sonsuz güç sahibi Allah'la iletişime geçmenin bir göstergesidir. Yapılan araştırmalarda, ergenlerin dini pratiklerinin eksik ama dua etme sıklığının yüksek olduğu tespit edilmiştir (Arıcı, 2006:531).

Dini inanç, ibadet ve dua pratiğini yerine getirme durumları, geleceğe dair iyimser bir bakış açısına sahip olmaları, yani ümitvar olmaları üzerinde son derece etkili olmaktadır (Kimter, 2006:247). Allah'la kurulan derin ve samimi bir ilişki olan dua, ergenin direnme ve dayanma, güçlüklerle başa çıkma gücünü arttırabilir. Böylece dua, gencin umutsuzluğa düşmesini engelleyen bir başa çıkma mekanizması olarak değerlendirilebilir (Arıcı, 2006:540).

İnsanoğlunu yaratan, onun ruh ve beden yapısını en iyi şekilde bilen Allah Teala, gönderdiği kutsal kitaplarda peygamberlerinin ve O'na iman eden şahsiyetlerin gençlik dönemlerinde başlarından geçen ibretli hadiseleri anlatarak sonraki mü'minlere çarpıcı

örnekler vermiştir. Hz. Adem'in oğullarından başlayarak, Hz. İbrahim, Hz. Yusuf ve Hz. Musa gibi peygamberlerin, Ashab-ı Kehf gibi inançlı grupların ve Hz. Meryem gibi seçilmiş ve özenle yetiştirilmiş bir peygamber annesinin gençlik çağlarında başlarından geçenler anlatılmaktadır (Ay, 2003:34). Ayetlerdeki gençlerin hepsinin ortak paydası, Allah Teala ile olan samimi bağlarıdır diyebiliriz. Yine diğer bir ortak özellik ise Allah Teala'ya dua ve niyazda son derece gayretli oluşlarıdır (Ay, 2003:34).

1.3. Türkiye'de Kur'an Öğretimi

İslam inancına göre Kur'an, Allah'ın vahiy yoluyla son elçisi Hz. Muhammed'e gönderdiği son ilahi kitaptır ve dinin temel kaynağıdır. Bu nedenle Kur'an öğretimi, ilk vahyin gelişiyle başlamış, günümüze kadar kesintisiz devam etmiştir (Koç, 2005:15). Peygamberimiz, kendisine vahyedilen ayetleri derhal vahiy katiplerine yazdırır ve bunlar ayrıca müslümanlara tebliğ edilirdi. Müslümanlar da gelen vahyi öğrenip yazarlar ve ezberlemeye çalışırlardı. Böylece hem yazı ile hem de ezberleme yoluyla Kur'an öğretimi gerçekleşmiş oluyordu. Hz. Peygamber daha Mekke'de iken, ashaptan Erkam'ın evinde bizzat Kur'an öğretimine başlamıştır. Aynı şekilde, hicretten iki yıl önce, Birinci Akabe Bey'atini müteakip, Mus'ab b. Umeyr'i, Kur'an öğretmeni olarak Medine'ye göndermiştir (Çetin,1985:97).

Hz. Peygamber ve Ondan sonraki dört halife döneminde en önemli görevlerin verilmesinde ilk aranan şart, Kur'an'ı okuyup anlamada sahip olunan maharetti. Ashap ve tabiin devirlerinde her müslümanın birinci derecede görevleri arasında Kur'an okumayı öğrenmek ve öğretmek yer alıyordu (Işık, 2000:68)

3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ülkedeki bütün eğitim-öğretim kurumları, dolayısıyla medreseler de Maarif Vekaleti'ne devredilmiştir. Aynı yılın Mayıs ayında Maarif Vekaleti tarafından yayınlanan bir genelge ile medreseler kapatılmış, bunların yerine, yüksek din uzmanları yetiştirmek üzere Darülfünun'da bir İlahiyat Fakültesi, imamlık ve hatiplik görevlerini yerine getirecek elemanlar yetiştirmek üzere de 29 merkezde İmam Hatip Mektebi açılmıştır (Koç, 2005:17).

Öğretimde birliği sağlamayı hedefleyen bu kanunun uygulanış biçimi; din eğitiminin zarar görmesine sebep olmuştur. Gerek Daru'l Fünun İlahiyat Fakültesi ve gerekse sonradan açılan İmam-Hatip Mektepleri, öğrenci azlığı gerekçe gösterilerek kapatılmıştır. Bu iki kurumun kapatılmasıyla, Kur'an öğretimi yapılabilecek kurumlar

olarak geriye sadece Kur'an Kursları kalmıştır. Her ne kadar Maarif Vekaleti 430 sayılı kanuna dayanarak bu kurumları da denetimi altına almak istemişse de o zamanın Diyanet İşleri Reisi Rıfat Börekçi bu kurumların kendi emrinde kalmasını sağlamıştır (Bkz. Jaschke, 1972: 75-76).

Cumhuriyet döneminde resmi olarak Kur'an Kursları, ilk defa 2 Nisan 1341 (1925) tarihinde 50 milletvekilinin müşterek imzasıyla verilen bir önerge ile gündeme gelmiştir. Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde Kur'an hafızı yetiştirmek üzere 10 kişi için bütçeye tahsisat konulması istenmiş ve bu istek kabul edilerek, Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesine "Huffaz Muallimleri" için tahsisat konulmuştur. Böylece 1925 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı'na 10 adet Kur'an muallimi kadrosu verilmiş ve aynı yıl 9 Kur'an Kursu açılarak bu kurslar resmen eğitim-öğretime başlamıştır (Koç, 2005:18). 1932 yılında 9 kurs binasında, 9 öğretmen ve 232 öğrencisi ile Kur'an öğretimi yapılmıştır. Kur'an Kurslarının sayısı her geçen yıl artış göstermiştir. Tek parti döneminde bu artış fazla görülerek 1941-1942 yılında 65'e ulaşan Kurs sayısı, 1943-1944 yılında 38'e düşürülmüştür (Bkz. Jaschke, 1972: 75-76).

1932-1933 öğretim yıllarında sayıları 9 olan Kur'an Kurslarında 232 öğrenci okumakta iken 1934-1935 öğretim yıllarında kurs sayısı 19, öğrenci sayısı 256; 1940-1941 öğretim yıllarında kurs sayısı 56, öğrenci sayısı 1.689; 1941-1942 öğretim yıllarında kurs sayısı 65, öğrenci sayısı 1.763; 1945-1946 öğretim yıllarında kurs sayısı 61, öğrenci sayısı 2.765 olmuştur (Koç, 2005:18).

Çok partili sisteme geçilmesiyle birlikte halkın arzu ve istekleri doğrultusunda belirlenen politikalar sonucunda, Kur'an Kurslarının sayısı yeniden hızla artmaya başlamış, 1949-1950 yılında 127'ye ulaşmıştır. 1932-1937 yılları arasında resmi olarak sadece 16 adet Kur'an Kursunun açılmasına izin verildiği ülkemizde, gayri resmi yollarla gerçekleştirilmeye çalışılan Kur'an öğretimi, insanların takibata uğramasına, suçlu duruma düşmelerine yol açabilmiştir (Ay, 2005:5). 1948 yılında İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak 10 ay süreli İmam Hatip Kursları açılmış ancak bu kurslar uzun ömürlü olmamış ve 1949 yılı sonuna kadar ancak 50 kişiye diploma verebilmiştir (Koç, 2005:19).

1949-1950 öğretim yılında ülke genelindeki Kur'an Kursu sayısı 127, öğrenci sayısı 8.706,1980-1981 öğretim yılında kurs sayısı 2.610, öğrenci sayısı 67.816;1989-1990 öğretim yılında ise kurs sayısı 4.714, öğrenci sayısı 165.416 olmuştur. 1990 yılında günün ihtiyaçlarına uygun olarak yeni bir Kur'an Kursları Yönetmeliği hazırlanmış ve bu yönetmelik, 16.11.1990 gün ve 20697 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bundan sonraki sayısal gelişmeler şöyledir:1990-1991 öğretim yılında kurs sayısı 4.998, öğrenci sayısı 164.367; 1996-1997 öğretim yılında kurs sayısı 5.241, öğrenci sayısı 180.831'e ulaşmıştır (Koç, 2005:19,20).

Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde yer alan Kur'an kursları, vatandaşın isteğe bağlı din eğitimi ihtiyacını karşılamak amacıyla başvuracağı yegane kurumlardır (Aydın, 2008:80). Bu kursların gayesi Kur'an Kursları ile Yurt ve Pansiyon Yönetmeliğinde; a) Arzu eden vatandaşlara Kur'an'ı Kerim'i usulüne uygun olarak, yüzünden okumayı öğretmek, b) Kur'an'ı Kerim'i doğru bir şekilde okumayı sağlayıcı bilgileri (tecvit, tashih-i huruf ve tali) uygulamalı olarak öğretmek, c) İbadetler için gerekli sure, ayet ve duaları doğru olarak ezberletmek ve bunların meallerini öğretmek, d) Hafızlık yaptırmak, e) İslam Dini'nin inanç, ibadet ve ahlak esasları ile Peygamberimizin hayatı ve örnek ahlakı hakkında özlü bilgiler vermek olarak belirlenmiştir. Kur'an Kursları Öğretim Programı'nda, Kur'an'ı Kerim dersi haftada 18 saat, itikat dersi haftada 1 saat, ibadet dersi haftada 3 saat, ahlak dersi haftada 1 saat, siyer dersi haftada 1 saat olmak üzere toplam 24 saat olarak yer almaktadır (Bkz. DİB, Kur'an Kursları Öğretim Programı).

Diyanet İşleri Başkanlığı İstatistiklerini incelediğimiz zaman 1997 yılında İlköğretimin zorunlu ve kesintisiz sekiz yıla çıkarılmasından sonra öğrenci sayısında ve Kur'an Kurslarının niteliklerinde değişiklikler olmuştur. 1997-1998 öğretim yılında öğretime açık kurs sayısı 4.890'a, öğrenci sayısı 177.120'ye, 1998-1999 öğretim yılında öğretime açık kurs sayısı 3.705'e, öğrenci sayısı 160.073'e, 1999-2000 öğretim yılında öğretime açık kurs sayısı 3.498'e, öğrenci sayısı ise 108.642 inmiştir (Koç, 2005:20).

2002-2003 öğretim yılında öğretime açık kurs sayısı 3.664'e, öğrenci sayısı 108.928'e, öğretici sayısı kadın 3.210, erkek 1574, toplam 4.784, 2003-2004 öğretim yılında öğretime açık kurs sayısı 3.811'e, öğrenci sayısı 109.124'e, öğretici sayısı kadın 3.602, erkek 1789, toplam 5.391, 2004-2005 öğretim yılında öğretime açık kurs sayısı 4.322'ye, öğrenci sayısı 155.285'e 2006-2007 öğretim yılında öğretime açık kurs

sayısı 5.654'e, öğrenci sayısı 172.283'e öğretici sayısı kadın 2.731, erkek 1102, toplam 3.833 olmuştur (DİB, İstatistikleri, 2003-2007:119,117, 87,88).

Son üç yıldaki Kur'an Kursu sayısı ve öğrencileriyle ilgili istatistiki veriler ise aşağıdaki şekildedir:

Eğitim Öğretim Yılı	Açık Kur'an Kursu Sayısı	Kur'an Kurslarına Katılan Öğrenciler		
		Bay	Bayan	Toplam
2007-2008	7036	21934	228039	249973
2008-2009	7977	23015	245721	268738
2009-2010	8696	25137	272110	297247

(Bkz.file:///I:/din-egitimi-dairesi-baskanligi---icerik-uzun-sureli-kur-an-kurslari-131.aspx.htm)

Bir ülkede dindarlığın ölçüsü, o ülkede düzgün Kur'an okuyanların sayısı ile doğru orantılıdır. İslam kültürü demek Kur'an kültürü demektir (Işık, 2000:69).

Yaz Kur'an kursuna katılan öğrenciler, tatil mevsiminde ve yaz aylarında açılmış olmasına rağmen kurslara %85 gibi yüksek bir oranda kendi arzularıyla katılmaktadır. Bu açıdan öğrencilerin eğitimle ilgili motivasyon sorunları bulunmamaktadır (Başkurt, 2007:260). Öğrencilerin daha çok kimin teşvikiyle kurslara katıldıkları yönündeki tespitler Hasan Öztürk'ün yapmış olduğu araştırmada %73,87, Sinan Cırık'ın yaptığı araştırmada %85, Ahmet Koç'un yaptığı araştırmada %61,4 oranında "kendi isteğimle" şeklinde belirlenmiştir (Başkurt, 2007:165).

İrfan Başkurt'un yaz Kur'an kursları öğrencileri ile yaptığı araştırma sonuçlarına göre %80'i Kur'an'ı öğrenme amaçlı kurslara katılmışlardır. Bu veriler aynı zamanda velilerin görüşünü de yansıtmaktadır. Çünkü velilerin büyük arzusu, çocuklarının Kur'an okumayı öğrenmeleridir. Zira halkımız, Kur'an okuma ile dini öğrenmeyi eş değerde tutmaktadır. Ayrıca halkımız öldükten sonra arkalarından dua edecek ve Kur'an okuyacak evlatlar yetiştirmek istemektedirler (Başkurt, 2007:167). Öğrencilerin yaz Kur'an Kurslarına gelişlerindeki birinci önceliklerinin "Kur'an'ı yüzünden okumayı öğrenme" olmaktadır. Öğrencilerin bu yöndeki öncelikleri diğer araştırmalarda da aynı yöndedir (Başkurt, 2007:166,167).

1.4. Dini Açıdan Kur'an Okuma Kavramı

İslam dinine göre Kur'anı Kerim, ilahi bir kitaptır ve Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilmiştir. Bir müslüman Kur'an okurken, psikolojik açıdan; Allah'dan gelen bu ilahi vahyi okuduğuna inanmaktadır. Dolayısıyla vahiy, Allah'la kurulan en güvenilir iletişim aracıdır. İslamiyet'e göre sadece Hz. Muhammed'e değil diğer bazı peygamberlere de ilahi kitap ya da suhurlar gelmiştir.

Kitap inancı da İslam'ın iman esaslarından biridir. Hz. Adem'den Hz. Muhammed'e kadar gelip geçmiş bütün peygamberlerin görevlerini yapabilmeleri için Allah'tan aldıkları vahyi insanlara bildirmesi, bu münasebetle Allah'ın onlara gönderdiği gerek kitap, gerekse sabiteler (suhuf) olarak ne varsa hepsi kitaplara iman kapsamına girmektedir. Ancak Kur'an'da ismi geçen peygamberlerin ve onlara verilen kitapların sayısı bellidir. Diğer peygamberler ve kitaplar hakkında fazla bilginiz yoktur. Bir Müslüman'ın Kur'an dışında kalan kitaplara, tahrif edilmiş olmaları nedeniyle bugünkü halleriyle değil, Allah'tan nasıl gönderilmişse öylece, orijinal halleriyle inanma gereği vardır (Şentürk 2008:35).

İlahi kitaplar, Allah'la kulları arasındaki iletişimin sağlanması, kulun Allah'ın emir ve yasaklarına göre hayatını düzenleyebilmesi, O'nun sevdiği, razı olduğu bir kişi olabilmesi açısından çok önemlidir. Çünkü onlar, kulun dinini yaşayabilmesi için gerekli olan temel bilgi kaynağıdır. Bu bilgi (vahiy), Müslüman'ın dini hayatının esasını teşkil eder, onu tam bir itminan ve huzur içinde dini hayatını yaşamaya ve düzenlemeye yöneltir (Şentürk, 2008:35).

Yüce Allah, kainatın sonsuz genişliği içinde bir zerre hükmünde olan insanı muhatap alıyor, böylece ona pek yüksek bir mevki veriyor. Ona katından bir mesaj, bir mektup gönderiyor. Bu mektupta ona iltifatlar, teselliler, müjdelere, yerine göre karşılaşılabileceği tehlikelere karşı uyarılar, ibretli olaylar, okumaya doyamayacağı cazip ayrıntılar, tatlı sürprizler var. Yapacağı işler hakkında komutanından günlük emir alan bir asker gibi kul, Kur'an okuyarak Rabb'inin talimatını alır. Annesine, babasına hasret bir asker, onlardan gelen mektubu, arada bir tekrar okuyarak teselli bulduğu gibi kul da, şefkatli Rabb'inin iltifat, teselli ve uyarı dolu kitabını okumalıdır (Yıldırım, Zaman gazetesi, 23 Nisan 2010).

Bir Müslüman, Allah'a nasıl inanması gerektiğini, nasıl kulluk yapacağını O'nun göndermiş olduğu kitaplardan öğrenecektir. Dolayısıyla bir Müslüman, Kur'an'ı okurken, Rabb'inin ondan ne istediğini; ne yaparsa, nasıl yaparsa O'nun rızasını ve sevgisini kazanacağını düşünerek okuyacaktır. Bu anlayışla okunan Kur'an, kulun Allah'la iletişimini sağlar, inanç ve duygu bağına güçlendirir (Şentürk 2008:36).

“Yahut buna biraz ekle. Kur'an'ı ağır ağır, tane tane oku” (Müzzemmil 73/4).

Kur'an'ın açık ve düzgün bir şekilde, tane tane ve yavaş yavaş, manası üzerinde düşünerek okunması kastedilmektedir. Bu şekilde okumak Kur'an'ı anlamaya ve manalarını düşünmeye daha elverişli olduğu için Yüce Allah böyle okunmasını emretmiştir (Kur'an Yolu V, 2007: 486).

Ve Kur'an'ı okumam emredildi. Artık kim doğru yola gelirse, yalnız kendisi için gelmiş olur; kim de saparsa ona de ki: «Ben sadece uyarıcılardanım.» (Neml 27/92).

“Allah'ın kitabını okuyanlar, namazı kılanlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan (Allah için) gizli ve açık sarfedenler, asla zarara uğramayacak bir kazanç umabilirler” (Fatır 35/29).

Sözlükte “kitabı okumak, takip etmek, ardından gitmek, tabi olmak ve uymak” anlamlarına gelen tilavet, ıstılahta, Kur'an'ı usulüne uygun olarak okumak demektir... Tilavet Kıraatten daha özeldir. Her tilavet kıraattir, fakat her kıraat tilavet değildir. Tilavette, ittiba, bildirme ve duyurma anlamı da vardır (Karagöz, 2006:662,663).

Kur'an'ı Kerim hız bakımından, üç tarzdan birisiyle okunur: a) Tahkik ve Tertil. Tahkik; kıraatin hız bakımından en yavaş icra şeklidir. Bu çeşit okuyuşa yakın bir de tertil tarzı vardır. Tertil; Kur'an'ı tane tane, yavaş yavaş okumaya denir. Bu tarz okuyuş, tahkikten biraz daha hızlıdır. Tahkik ile okuyuşta öğretim, tertil ile okuyuşta okunanı düşünüp anlama gaye edinilmelidir (Çetin, 2009:325). b) Hadr; Kur'an'ı Kerim'i Tecvid kaidelerine uymak suretiyle, en hızlı okuyuş şeklidir. c) Tedvir; Tahkik ile hadr arasında orta bir okuyuştur (Karaçam, 1984:187,188).

İslam dinine göre Kur'an okumanın dini ibadetler açısından da çok büyük önemi vardır. İslamiyet'in en önemli ibadetlerinden olan namaz'da bir miktar Kur'an okumak mutlaka gereklidir.

Sözlükte “okumak” anlamına gelen kıraat, “Kur’an okumak demektir (İlmihal I,2006:241). Namazın farzlarından biri de kıraattir, yani Kur’an okumaktır. Kur’an okumadan kılınan namaz sahih değildir. Bu itibarla namaz sahih olacak kadar Kur’an öğrenmek farzdır (Şentürk ve Yazıcı, 2009:45).

Namazda Kur’an, kıyam halinde iken yani ayakta dururken okunur. Namazda okunması gereken asgari miktar, kısa üç ayet veya buna denk bir uzun ayettir. Namazın asıl iskeletini oluşturan ve biçimini veren kıyam, rükû ve secde gibi rükûnlere nispetle kıraat, namazın zait rüknü olarak kabul edilir. Bu yüzden, kıyam, rükû, secde ve son oturuş, gerek cemaatle namaz kılarken gerekse tek başına namaz kılarken terk edilmediği halde, kıraat, imama uyan kişiden düşer (İlmihal, I, 2006:241).

Namaz kılının kendisi işitebilecek derecede dili ile harfleri belirterek Kur’an-ı Kerim ayetlerinden bir miktar okunması, namazın bir rüknü olarak farzdır. Kendisi duyamayacak kadar bir sesle okuyuş kıraat değildir. Ancak imama uyan kimse bu kıraatten müstesnadır, bu kimse Kur’an okumaz (Bilmen,1992:129).

Kıraat nafilé namazların, vitir namazının ve iki rek’atlı namazların bütün rek’atlarında dört veya üç rek’atlı farz namazların ise herhangi iki rek’atında olması farzdır. Ancak dört veya üç rek’atlı farz namazlarda kıraatin ilk iki rek’atte bulunması vacip hükmündedir (Döndüren, 2009:302). İkinci rek’attan sonraki rek’at veya rek’atlarda Fatiha sûresini okumak Hanefî imamlardan yapılan bir rivayete göre vacip, diğér bir rivayete göre ise sünnettir (İlmihal, I, 2006:241).

Namazda kıraatın farz olan miktarı, Ebû Hanife’ye göre, her rek’atta kısa da olsa bir ayettir. Böyle bir ayet okununca bu farz yerine getirilmiş olur. Fakat Ebû Yusuf’a, İmam Muhammed’e ve Ebû Hanife’den başka bir rivayete göre bu miktar kısa üç ayet veya böyle üç ayet miktarı uzun bir ayettir. İhtiyata uygun olan bu görüşdür (Döndüren, 2009:302-303).

Bir harften veya bir kelimedenden ibaret olan "Nun" ve "Müdhammetan" ayetlerinin okunması, sahih olan görüşe göre, ittifakla yeterli olmaz. Çünkü bu miktar kıraet sayılmaz. Bir ayet-i kerimeden başkasını okumaya gücü yetmeyen kimse, o ayet-i kerimeyi İmam-ı Azam’a göre bir rekatta bir defa okur, üç kez okumaz. İki imama

göre, üç kez tekrarlar. Fakat üç ayet okumaya gücü yeten kimsenin bir ayeti üç kez tekrarlaması iki İmama göre de caiz değildir (Bilmen,1992:129).

Kıraat konusundaki bu kurallar, Hanefi mezhebinde, imam olan için ve tek başına kılan için söz konusudur. İmama uyan kişinin kıraat yükümlülüğü yoktur; kılman namaz açıktan (cehri, aşikare) okunan namaz ise imamı dinler, değilse susar (İlmihal, I, 2006:242).

Kur'an Okumayla İlgili Dini Prensipler

İslam dinine göre Kur'an okuma çok önemli bir prensip olduğundan dolayı, Kur'an okuma, ezberleme ve dinlemeyle ilgili de birçok prensip belirlenmiştir. Bunlar bize Kur'an okuma psikolojisini tahlil bağlamında önemli açılımlar sağlamaktadır.

Kur'an okuyan abdestli olmalı, edebli ve sakin bir şekilde durmalı. İster ayakta isterse oturarak kibleye yönelmelidir. Başını önüne eğmeli, bağdaş kurarak veya yaslanarak oturmamalıdır. Aynı zamanda mütekebbir bir şekilde de oturmamalıdır. Kur'an okumak için, en faziletli ve uygun hal, namazda ayakta iken ve camide okumaktır. Amellerin en faziletlisi bu şekilde okumaktır. Eğer yatağında uzandığı ve abdestsiz olduğu halde ezberinden Kur'an okursa, yine fazileti varsa da, ayakta iken, namazda ve camide okuması kadar fazileti yoktur (Gazali, I, 19?:781).

Her müslümana, namazı caiz olacak kadar Kur'an-ı Kerim'den ezberlemek bir farz-ı ayn'dır. Fatiha sûresi ile diğer bir sûreyi ezber etmek de vaciptir; bununla farz da yerine getirilmiş olur. Kur'an-ı Kerim'in diğer kısımlarını ezberlemek de, müslümanlar için bir farz-ı kifayedir. Kur'an-ı Kerim'i namaz dışında Mushaf'a bakarak okumak, ezber okumaktan daha faziletlidir. Çünkü böyle yapmakla okuma ibadeti ile Mushaf'a bakma ibadeti toplanmış olur (Bilmen,1992:226).

Kur'an'ın okunması ibadettir. Onu sırf okumak, okuyana Allah katından ücret ve sevap kazandırır. Bu da meşru ibadetten bir çeşit sayılır. Kur'an'dan bir şey okumadan namaz gerçekten kılınmış olmaz. Hiçbir zikir, hiçbir dua, hiçbir söz onun yerine geçemez. (Karakaş, 2005:16)

Kur'an kıraatı bir ibadet olması yönünden, kalp huzuru, huşu ve ihlas isteyen bir mevzudur. Buna binaen şayet bir kimse yüzünden okumakla ezbere okumak arasında bir fark görmüyorsa, yüzünden okumayı tercih etmeli. Şayet ezbere veya yüzünden

okurken, hangisinde daha fazla kalp huzuru ve ihlas hissediyorsa, onu seçmelidir. (Karaçam, 1984:104)

Kur'an-ı Kerim'i namaz dışında da kıbleye yönelerek ve güzel elbise giyerek taharet üzere okumak müstahabdır. Başlarken "Eûzü Besmele"yi okumak da müstahabdır. Kur'an-ı ayda bir defa hatmetmek iyidir. Senede bir, kırk günde bir, haftada bir hatmedilmesini tercih edenler de vardır. Üç günden az bir zamanda hatmedilmesi müstahab değildir. Çünkü böyle az bir zaman içinde Kur'an'ın manalarını düşünmek mümkün olamaz. Tecvidi bile gözetilemez (Bilmen,1992:127).

Kur'an'ı Kerim'i ders için okuyup dinlemek başkadır, ibadet maksadıyla, sevap kazanmak için okuyup dinlemek başkadır. Birinde duyular birinci planda çalışmakta, akıl egemenliğini sürdürmektedir, diğesinde ise duygular ön plana geçmekte, bütün vücudumuz işe karışarak adeta aklın ötesine varılmaktadır.(Bilgin, 2004:151)

Peygamber Efendimiz (sas)'in işaret buyurduğu üzere, "Kur'an okuyan, Rabb'i ile münacat ettiğinin bilincinde olmalıdır.". O'nun, kendisini özel randevu ile huzuruna kabul buyurduğunu hep hatırında tutarak, böyle bir nasibin gerektirdiği saygı, ihtimam içinde, hep O'nun huzurunda bulunduğunu düşünerek okumalı. Bu İlahi kelamın tercümanı Peygamber Efendimiz'in de huzurda bulunduğunu tasavvur etmeli. Bir an için, bu buyruğun tek muhatabının kendisi olduğunu düşünerek bu talimatı, Sahibi'nin büyüklüğüne göre, O'ndan almalı (Yıldırım, Zaman gazetesi, 23 Nisan 2010).

“Kuran okunduğu zaman ona kulak verip dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin” (A'raf 7/204).

Kur'an okunduğu sırada müslüman ona ilgisiz kalmayacak, kulak verip dikkat kesilecek, saygıyla ve ilgiyle dinleyecektir; çünkü o, her şeyden önce Allah'ın sözüdür, onda konuşan Allah'tır. Anlamları üzerine düşünüp kavrayabilmek ve sonuçta rahmet ve bereketinden yararlanabilmek için de onu yoğun bir dikkatle dinlemek gerekmektedir (Kur'an Yolu II, 2007:654).

Kur'an-ı Kerim'i dinlemek bir farz-ı kifayedir. Bununla beraber başka bir işle uğraşmakta olan kimselerin yanında Kur'an ayetlerinin sesli olarak okunması uygun değildir. Bu durumda Kur'an-ı dinlemeyenler değil, okuyanlar günah işlemiş olur. Kur'an-ı Kerim'i okumak, nafile ibadetten ve aşikare okumak, gizli okumaktan ve

dinlemek de okumaktan daha faziletlidir. Yeter ki, işte gösteriş bulunmasın. Bir kimse yürürken veya bir iş görürken Kur'an okuyabilir. Yeter ki bu durum, Kur'an'ın gafletle okunmasına sebebiyet vermiş olmasın (Bilmen,1992:127). Hiçbir vakitte Kur'an okumak mekruh değildir, namaz kılınması nehyedilmiş vakitler bile olsa (Karaçam, 1984:149).

Kur'an-ı Kerim'i güzel sesle ve tecvid kurallarına uyarak okumak, müstahabdır. Bir hadis-i şerifde şöyle buyrulmuştur: "Her şeyin bir süsü vardır. Kur'an'ın süsü de, güzel sestir". Fakat tecvide aykırı şekilde ses yükseltip alçaltmalar ve nağme yapmalar caiz değildir. Kelimeleri değiştiren bir okuyuş, ihtilafsız haramdır. Kur'an-ı Kerim'i okuyup öğrenmiş olan kimse, sonra Kitab'dan okuyamayacak derecede unutacak olsa günahkar olur. Kur'an-ı Kerim'i okumak bir ibadet olduğu gibi, başkasına da öğretmek pek büyük bir ibadettir (Bilmen,1992:127).

Osman İbni Affan'dan rivayet edildiğine göre, Resûlullah şöyle buyurdu: "Sizin en hayırlılarınız, Kur'an'ı öğrenen ve öğretenlerinizdir." Buhari, Fezailü'l-Kur'an 21. Ayrıca bk. Ebû Davud, Salat 349; Tirmizi, Fezailü'l-Kur'an 15; İbni Mace, Mukaddime (Nevevi, 2006:96)

Kur'an'ı öğrenen ve öğreten kimse ümmetin en hayırlıları arasında yer alır. Kur'an'ı öğrenmek ve öğretmekle ilk kastedilen, onun tilavetini öğrenip öğretmektir. Her müslüman Kur'an öğretim ve eğitimine gereken değeri vermelidir (Nevevi, 2006:98).

Arapça Dışında Kur'an Okuma Konusu

Kıraatin namazda farz olması, Kur'an'ın tanımında mana ve lafız ayırımının veya böyle bir ayırımın yapılıp yapılamayacağını da gündeme getirmiştir. Fakihlerin çoğunluğu böyle bir ayırımı gerek görmezken Ebû Hanife'nin Kur'an tanımında manaya öncelik verdiği, lafzı da bu anlamın kalıpları olarak gördüğü bilinmektedir. Ancak bu tartışma namazdaki kıraat rüknünün ifa şekline ilişkin olup, bütün fakihlere ve İslam bilginlerine göre -ibadetin biçimi haricinde-, Kur'an'ın anlamının öncelikli olduğu, onu okumaktan ziyade anlamının ve içeriğiyle ilgili tefekkürün ana gayeyi teşkil ettiği kuşkusuzdur (İlmihal, I, 2006:242).

Ebû Hanife'den başka bütün müctehidlere göre Arapça ezberleyip okuyabilen kimselerin namazda Kur'an'ı asıl dilinden okumaları farzdır. Hanefi mezhebine göre

Arapça'ya dili dönmeyen veya ezberleyemeyen kimseler öğreninceye kadar namazda Kur'an'ı kendi dillerinde okuyabilirler. Ebû Hanife'ye göre dili dönenlerin bile namazda Kur'an'ı kendi dillerinde okumaları halinde okuma farzı yerine gelmiş olur; ancak Kur'an asıl dilinden okunmadığı için mekruh sayılır. Hanefi mezhebi bu konuda Ebû Hanife'nin görüşüne uymamış; onun bu görüşten vazgeçtiği de rivayet edilmiştir. "Namazda, kıraat rüknü yerine getirilirken Kur'an'dan olmayan yani Arapça Kur'an'da bulunmayan bir kelime okunursa namaz bozulur." (İlmihal, I, 2006:243).

Kur'an okumak sünnet, dinlemesi farzdır. Okurken acele etmemeli, anlamını bilmiyorsak dahi, lafızların fonetiğine dikkat edip bize verdiği mesajı algılamaya çalışmalıyız. Çünkü Kur'an'ın fonetiğinde müjde verici ve uyarıcı/korkutucu ayetlerdeki ton ve vurgular farklıdır. Hiç okuma yazma bilmeyen bir çoban dahi bunu fark edebilir. Kur'an okumak bir ibadettir. Çünkü lafzı da kutsaldır. Bu yüzden namazda başka dilden ayet okunamaz. Her gün mutlaka az veya çok -asgari çeyrek cüz- Kur'an okumakta ve güvenilir bir meal veya tefsirden okuduğumuzun anlamı üzerinde tefekkür etmemizde fayda vardır (Bulaç, Zaman gazetesi, 23 Nisan 2010).

Namazda önemli olan ibadet şuurudur. Okuduğunun manasını da bilmek ve namazda bunu düşünmek isteyenler, okuyacakları Kur'an'ın namazdan önce mealini okurlar, manasını buradan anlarlar, namazda Kur'an'ı asıl dilinden okurken bu mana ve içerik üzerinde düşünebilirler. Ancak namazın şekli açısından daha önemli ve gerekli olan, manayı anlamak ve düşünmek değil, ibadet bilinciyle belli bir biçim ve davranışın yerine getirilmesidir. Kaldı ki, dini ayin ve törenlerin hemen bütün din ve inanışlarda belli bir sembolizm ve biçimsellik içerdiği bilinmektedir. Hatta ibadetin haz ve gizeminin biraz da bu biçimde saklandığı söylenebilir (İlmihal, I, 2006:243).

Kur'an'dan zevk almak için Arapçasının ne ifade ettiğini anlamak şart değil. Din dediğimiz şey esasen duygudur, histir. İnsanlar Kur'an dinlerken anlamını bilmedikleri halde neden hisleniyorlar, gözyaşı akıtıyorlar? Çünkü o metinle Allah'ın kendilerine hitap ettiğini hissediyorlar. Kur'an okumanın o bağı kurduğunu düşünüyorlar (Köse, Zaman gazetesi, 23 Nisan 2010).

Kur'an kursu öğrencileriyle yaptığım mülakatta, daha önce Türkçe Kur'an okuduğunu söyleyen öğrenci duygularını şöyle ifade etmektedir: Türkçe okumak farklı arapçasından okumak çok çok daha farklı, daha güzel. Türkçe'den okurken rabbimin

kelamı olarak bakmamıştım şu an bakabiliyorum. Farklı bir dilde, ne demek istediğini anlamıyorsun ama fark etmeden sana bir rahatlık ve huzur veriyor (Kişisel görüşme, 14 Ağustos 2009).

İçinden Kur'an Okuma

Bir yazıyı hiç ses çıkarmadan ve dili dahi kıpırdatmadan okumak mümkündür ve buna Türkçe'de "içinden okumak veya sessiz okumak" denildiği gibi "gözüyle süzmek" de denilir. Ezberlenmiş herhangi bir metni mesela bir şiiri dili hareket ettirmeden ve ses çıkarmadan tekrarlamak ise "içinden okumak" olarak adlandırılmaz, belki "içinden geçirmek, zihinden tekrar etmek" denir; fakat anlam olarak içinden okumaya yakındır. Bir yazıyı fısıltı ile kendisi veya yakınında bulunanların duyabileceği bir tonla okumaya "alçak sesle okumak", bu şekilde bir iki kişinin duyabileceği bir sesle konuşmaya ise "fisıldamak, fısıltı ile konuşmak, alçak sesle konuşmak" denilir (İlmihal, I, 2006:243).

Hiç kuşkusuz kişi, Kur'an okurken en azından kendisi duyacak kadar sesli okumalıdır. Çünkü okumak, harfleri biri diğerinden ayırt edilecek bir sesin kesişmesinden ibarettir. Bu nedenle ses lazımdır. Sesin en azı da kendisinin duyacağı kadardır. Eğer kişi kendi duyacak kadar bile sesli okumazsa, o vakit namazı sahih değildir. Başkasına duyuracak derecede sesli okumaya gelince, bir yönden güzel, diğer bir yönden de mekruhtur. Kur'an'ı başkasına duyurmayacak derecede gizli okumanın güzel olduğuna şu hadis-i şerif delalet eder: Gizli okuyuşun aleni okuyuştan üstünlüğü, gizli sadakanın açıkça verilen sadakadan üstünlüğü gibidir. (Gazali, I, trs:788).

Namazda kıraatin cehri yapılmasının anlamı, başkalarının duyacağı ses tonuyla okumak demektir. Buna açıktan okumak veya yüksek sesle okumak denilmektedir. Kur'an'ı açıktan okumanın anlamı belli olduğu için bu konuda görüş ayrılığı olmamıştır. Fakat hafi okuyuşun anlamı ve tanımlanması konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Fakihler ezberlenmiş olan Fatiha sûresinin ve diğer sûrelerin namazda dili kıpırdatmaksızın ve ses çıkarmaksızın zihinden tekrarlanmasını okuma (kıraat) saymamışlardır; yani böyle yapmakla, namazın rüknü olan kıraatin yerine getirilmiş olmayacağını söylemişlerdir (İlmihal, I, 2006:243).

Hiç ses çıkarmamakla birlikte harfleri diliyle düzeltmenin okuma sayılıp sayılmayacağı ise tartışmalıdır. Dilin hareketinin okuma sayılmayacağını söyleyenlere

göre kendi duyabileceği bir sesle, fısıldar gibi, harfleri yerlerinden çıkartmak ve niteliklerini uygulamak suretiyle kıraat etmek en doğrusudur. Kimi alimler ise, ezberdeki bir sûreyi ses çıkarmadan fakat dili hareket ettirerek tekrarlamının okuma sayılacağını söylemişlerdir. Bu konuda kesin bir ölçü getirmek zor olduğu için namaz kılan kişi, kendisi hangi durumda daha fazla huşu ve kalp huzuru duyuyorsa o şekilde davranmalı; başkalarıyla birlikte toplu olarak namaz kılınan yerlerde başkalarının huşu ve kalp huzurunu ihlal edecek şekildeki okumalardan kaçınmalıdır. Genellikle açıktan okumanın alt sınırı, bir başkasının işitebileceği derecede yüksek sesle okumak şeklinde, gizli okumanın üst sınırı ise en fazla kendi işiteceği şekilde okumaktır (İlmihal, I, 2006:244).

İçinden okuma yerine, Mushaf-ı Şerif'e bakarak tane tane hafifçe sesli okuma daha makbul ve daha sevaptır. Zira bu durumda hafızadan başka, göz ve kulak da işe dahil olur, onlar da hisselerini alır (Yıldırım, Zaman gazetesi, 23 Nisan 2010). Gizlice okumak riya ve gösterişten daha uzak olduğu için, riya ve gösterişten korkan bir kimse için gizli okumak daha efdaldir. Eğer kişi riya ve gösterişten korkmuyor, sesli okuyuşuyla da başka birisini namazında şaşırtmıyorsa onun için sesli okumak daha efdaldir (Gazali, trs:790).

Namaz kılarken, kendi işiteceği kadar okumalıdır. Evde kendi başına okurken sessiz veya evdekilerin duyacağı kadar bir sesle kıraat edilmelidir. Kur'an okurken kimseyi rahatsız etmemelidir (Karaçam, 1984:108).

Mülakat yaptığım öğrencilere Kur'an'ı sesli mi sessiz mi okuduklarını sorduğumda; genellikle Kur'an'ı sesli okuduklarını belirttiler. Sesli okuma nedeni olarak da farklı cevaplar verdiler: Kur'an'ın bir ahengi olduğundan sesli okumak daha rahatlatıyor, daha güzel oluyor, cesaretim yerine geliyor, sessiz okuduğumda okuyormuş gibi hissetmiyorum, sesli okuduğumda daha fazla manevi duygularım artıyor, sesli okuduğumda kendimi daha iyi verebiliyorum sessiz okurken dikkatim daha çabuk dağılıyor, sesli okumada Kur'an içime işliyor. (Kişisel Görüşme, 14 Ağustos 2009).

Abdestsiz Kur'an Okuma Konusu

Kur'an okuma bağlamında üzerinde en fazla durulan konulardan birisi de abdestsiz Kur'an okumanın caiz olup olmadığıdır. Bu konuda farklı yorumlar vardır. Kur'an-ı Kerim'e el sürmek için abdestli bulunmak gerekir. Bir ayetin kağıt, deri, duvar veya

bir nakit para üzerinde yazılı olması da, elle tutma bakımından aynı hükme tabidir (Döndüren, 2009:198). Kur'an-ı Kerim'i elle tutmak için abdest almak farzdır. Ezbere Kur'an okumak için alınan abdest ise menduptur (Yavuz, 1979:55; Akseki, 1973:126).

“Ona ancak temizlenenler dokunabilir” (Vakıa 56/79) Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayınlanan ilmihale göre; “Abdestsiz kimsenin, Kur'an'a dokunması ve onu elle tutması caiz görülmez. Abdestsiz olarak mushaf'a bakarak veya ezberden Kur'an okumak ise caizdir” (İlmihal I, 2006:196). Temiz olanlar kimlerdir? Mana yönünden mi, cismani yönden mi ona dokunulmaz? İşte bu hususlarda görüş farkı vardır.

İbn-i Abbas (R.A.)dan yapılan rivayete göre, Kur'an'a meleklerden başkası dokunmaz. Kur'an henüz kağıd üzerine işlenmeden önce Levh-i Mahfuz'dan alınıp Hazret-i Peygamber'e getirilinceye kadar görevli meleklerden başkası ona dokunamaz. O halde, «mutahharûn»dan murad, görevli meleklerdir ki hepsi de tertemiz arınmış mahlûklardır. Hz. Enes, Mücahid, İkrime, Said bin Cübeyr, Dahhak ve Süddi de bu görüştedirler (Yıldırım, II, 19?: 51-54).

Kur'an'ı Kerim'e abdestsiz el sürülmez. Fakat ayrı bir kap veya kılıf ile tutulabilir. Abdestsiz bir kimse ezbere Kur'an okuyabilir. Üzerinde elbise yeni ile Kur'an tutmak mekruhtur. Çocuklar abdestsiz olarak Kur'an-ı Kerim'i tutabilirler, çünkü mükellef değildirler. Ancak Kur'an'ı abdestli olarak tutmaya alıştırmak iyi olur (Şentürk ve Yazıcı, 2009:95). Abdestsiz olan kimse kalem gibi şeyle Kur'an-ı Kerim sayfalarını çevirebilir (Şentürk ve Yazıcı, 2009:96).

“O'na ancak temiz olanlar dokunabilir” Bu temizliği, daha ziyade maddi anlamda anlamak mümkünse de, manevi anlamda da anlamak mümkün. Nasıl?.. sen içindeki art niyeti, kötü düşünceleri ve fikirleri çıkar, halis ve temiz niyetlerle bu Kur'an'a yanaş, bu Kur'an sana tesir edecektir (Baloğlu, 2007:116).

Bu rivayetlerden çıkarılan fikhî hükümler: 1. Cumhura göre abdestsiz Kur'an'a el sürülmez. Cünüp kimse de süremez. Hz. Ali, İbn-i Mes'ud, Sa'd bin Ebi Vakkas, Said bin Zeyd, Ata', Zühri, Nahai, Hammad, İmam Malik, İmam-ı Şafii ve selef-i salibinden bir çoğunun mezhebi budur. 2. İmam Malik'e göre, kılıf içinde veya yastık üzerinde bile olsa, Kur'an'a, abdestsiz ve cünüp kimse el dokunduramaz. 3. İmam Ebû Hanife'ye göre, kılıf içinde olan veya yastık gibi bir şey üzerinde bulunan Kur'an'ı abdestsiz olarak kılıfıyla veya altındaki yastığıyla birlikte kaldırmakta bir beis yoktur.

Bunun gibi üzerinde örtü bulunan Mushafa örtü üzerinden el dokundurmakta bir beis yoktur. 4. Hakem, Hammad ve Davud bin Ali'ye göre, Mushafi abdestsiz olarak taşımakta veya ona el dokundurmakta bir beis yoktur (Yıldırım, II, 19?: 51-54).

1.5. Psikolojik Açıdan Okuma Kavramı

Okuma, kavramının psikolojik boyutu da vardır. Okuma, insanlarda konuşma, öğrenme ve düşünme kavramlarıyla yakından ilgilidir. İnsanlarda okuma; öğrenme yollarından birisidir. Okuma, konuşmanın değişik bir boyutudur. Dolayısıyla okumanın; dil, kültür ve düşünceyle de yakın ilişkileri vardır. Bizler içinde yetiştiğimiz kültürün dilini konuşur, o dili okur ve bu bağlamda da düşünürüz. Esasen bu durum psikolojik bir süreci de ifade etmektedir.

Konuşma sırasında bütün ruhsal süreçler, hatta insan bütün olarak harekete geçmektedir. En basit konuşma eyleminin meydana gelebilmesi için, insanın bütün kabiliyetlerinin ve güçlerinin işbirliği yapması ve beraberce etkili olması gerekiyor... Böylece dil bilimi, ruh bilgisi ile ikili bir ilişki içindedir: Ondan sadece - ruhsal faaliyetin özelliğinin, dil yapılarının biçimini ve etkisini anlaşılır hale sokmasıyla- ışık almakla kalmaz, kendisi de gizli kalmış ve doğrudan doğruya algılanması mümkün olmayan ruhsal süreçleri sonuçlarında, yani işte o dil ifadelerinde gösterecek durumdadır (Porzig, I, 1990:183).

Gerek hayvan, gerekse insanlar tüm hayatları boyunca, doğuştan getirdikleri yeteneklerle bir takım beceri ve bilgiler kazanırlar. Bazı beceriler, organizmanın doğuşuyla ortaya çıkar. Cıvcıvlerin doğar doğmaz yürümeleri gibi. Bazısı ise organizma belli bir olgunluk dönemine eriştikten sonra belirir. Nitekim, çocukların yürüyebilmeleri için ortalama bir yaşlarında olmaları gerekir. Çoğu bilgi ve becerilerin kazanılması ise, hem belli bir olgunluğa erişmeyi hem de eğitimi gerektirir (Şen, 1992:131).

Konuşmayı biz açık ve gizli konuşma diye ikiye ayırabiliriz. İnsanın kendi kendine iç konuşması da çok önemlidir. Neticede her iki konuşma şekli de okumayla yakından ilgilidir: Fakat insanın kendi kendisiyle konuşması olayı, bizim başka ve son derece önemli bir bilgi edinmemize yardımcı olur. Genellikle insanın kendi kendisiyle konuşmaları sesli değildir, hatta fısıltıyla da olmaz, tamamen iç konuşma, “düşünülen” söz olarak cereyan eder. Fakat bunun yanında dil bakımından tam anlamıyla bir biçime

sahiptirler. Kendi kendisiyle konuşmayan, buna karşılık sözü yazıya geçirmek isteyen birisinin de, ister bir mektup, isterse bir kitap yazıyor olsun, kalemi kullanmaya başlamadan önce cümlesini kafasında tamamlamış olması gerekir. Eğer insan mesleğinin erbabı ise, cümle kafasında öylesine tamamdır ki, en ufak bir ses çıkmadığı halde, ahengini bile duyabilir (Porzig, I, 1990:104).

İnsanlarda olgunluk, biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimle yakından ilgilidir. Eğitimde ise, okuma konusu çok önemlidir. Okuma olgusu olmadan iyi bir eğitimin gerçekleşmesi neredeyse imkansız gibidir. İnsanların okuması; maddi ve manevi varlıklara verilen isimlere, daha sonra da isimlerden türetilen kavramlar üzerine bina edilir.

Nesnelerin isimleri, gelenek ve görenekler, hukuk ve din gibi, atalardan kalan mirastır. Onlarla bu hüviyetleriyle birlikte yaşanır, insan fikren iddialı ve titiz ise, onları anlamaya ve yorumlamaya çalışır, fakat onların doğruluğunda tereddüt gösteremez (Porzig, I, 1990:9).

Bazı psikologlar, düşünmeyi şöyle tanımlamaktadırlar: Düşünme, olay ve nesnelerin yerini tutan semboller arasında bağ kurmaktır. Burada sembol deyiminden, hem hayvanların çıkardıkları sesler, hem insanların dil, mors alfabesi, duman işaretleri gibi yapma işaretleri anlaşılır (Şen, 1992:159).

İnsanlar nesnelerin isimlerinin neden öyle olduğunu merak etmişlerdir. Yani, mesela kadına niçin kadın, kaşığa niçin kaşık denmiştir? Bu konuda mythos'un cevabı hazır: Nesnelere bu isimleri taşıyor, çünkü ilk insan Tanrı'nın verdiği görev ve yetki ile onları öyle isimlendirmiştir. Başka bir yorumda da ataların bilgelikleriyle nesnelere isimlerini verdikleri söylenir (Bkz. Porzig, I, 1990:8).

Yukarıdaki izahların dışında, nesnelerin isimleri bağlamında başka izahlar da yapılmaya çalışılmıştır. Uzun süre, nesnelerin isimlerinin yorumlanması yoluyla onların gerçek özlerinin anlaşılmasına çalışılmıştı. Herakleitos'un "kelimelerdeki sesler, isimlendirilen nesnelerin tabiatını doğrudan doğruya gösterir." ve "kelimelerin birbirleri arasındaki bağlantı, dünyadaki görüntüler arasındaki bağlantı konusunda bize bilgi verir" şeklindeki iki görüşünü de ondan daha önceki devirde bulmak mümkündür. Yunanlılar, Herakleitos'tan çok önce, isimlerin kendi kökleriyle, isimlendirilen nesnelerin mahiyeti konusunda bilgi veren ilişkisini etymos "doğru gerçek" olarak

adlandırıyorlardı. Bu, geriye götürüp bağlama sanatı, “etimoloji”, yani “kelimelerin gerçek anlamları bilgisi” ismini buradan almıştır. Etimoloji kelimesine miladi tarihin başlangıcından beri belgelerde rastlamak mümkündür (Porzig, I, 1990:13).

İnsanlar diğer insanları değişik şekillerde çağırırlar. Söz bunlardan birisidir. Eğer çağırının uzun vadeli olması isteniyorsa sözün yazıya geçirilmesi gerekir. Yazının okunması ise, sözün ve çağırının devamlılığını garanti etmiş olur: Sözün çağırma gücü sadece bir inanç değildir, durmadan gördüğümüz gibi, iyilik yönünde olsun kötülük yönünde olsun, bir gerçektir. Ruh ve dünyayı dil vasıtasıyla birlik içine sokan, birleştiren halka böylece kapanıyor. Dil içinde nasıl bütün ruh gerçekleşiyorsa, ruhun içinde de bütün dünya çağırılmış olmaktadır. Ruh dünyaya dil hüviyetiyle egemen olmuştur (Porzig, I, 1990:238).

İnsanlarda okuma, sinir hücresi, beyin gibi biyolojik yapıyla da bağlantılıdır: Normal şartlarda hemen her insanda, 20 yaştan sonra sinir hücresi kaybı başlar, günde ortalama 50 bin sinir hücresi yok olur. Bu kayıp yaş ilerledikçe artar ve 60 yaşlarından sonra günde, tahminen, 100 bin sinir hücresi ölür. Buna bağlı olarak da beyin ağırlığı azalır (Kalyoncu, Ovak, 2008:106).

Beyin öyle kıymetli ve nazik bir organ ki, kendisine değer verilmediğini görünce küsüp gider. Kadrini, kıymetini bilmeyen, onu yerli yerince kullanmayanlardan uzaklaşır, ya da bir başka ifadeyle geri alınır. Bunu, sinir fizyolojisi üzerine çalışanlar, “ya kullan, ya kaybet” ilkesiyle özetlemişlerdir (Kalyoncu, Ovak, 2008:107).

Normal gelişmesine ulaşan, kısaca beyin dediğimiz sinir sistemimiz kullanıldığı takdirde diri kalır. Kullanma beyni koruyor. Okuma ve öğrenme ise sinir sistemini en geniş çapta çalıştıran ve koruyan bir eylem olarak karşımıza çıkıyor. (Kalyoncu, Ovak, 2008:108) Muhammed İkbâl’in kıymetli eseri Cavidname’de: Hintli bilge soruyor: “Aklın ölümü nedir?” Cevap: “Düşüncenin terk edilmesi!” “Kalbin ölümü nedir?” “Zikrin terk edilmesidir.” Düşünce bilgisiz, bilgi ise okumasız olmuyorsa okuyamayanın aklı eksik olacak, aklı eksik olanın da kalbi sıkıntıya girecek demektir (Kalyoncu, Ovak, 2008:111). Okumamakta direnenleri orta yaştan sonra bekleyen tehlike, “demans” yani “bunama”dır! (Kalyoncu, Ovak, 2008:116).

1.6. Kur'an Okumanın Psikolojik Boyutları

Kur'an okumanın psikolojik boyutları vardır. Çünkü Kur'an okumak, bireyin dini tecrübesiyle ilgili bir konudur. Kur'an; insanların akıllarına, duygularına, ruhlarına, kalplerine hitap etmekte; onların dini davranışlarını, duygularını, düşüncelerini, iradelerini ve tutumlarını etkilemektedir.

Kur'an, hem ifade ve üslubuyla hem de içeriğiyle okuyucuyu derinden etkiler; yerine göre korkutup kaygılandırır, yerine göre sevindirip ümitlendirir. Hatta ayetlerindeki ses-anlam uyumu dolayısıyla Kur'an, manasını anlamayanlar üzerinde bile bu etkisini gösterir (Kur'an Yolu IV, 2007: 611,612).

Kur'an okumanın ve dinlemenin psikolojik boyutunu göstermesi bakımından en dikkate değer ayetlerden birisi de Fussilet Suresi 26. Ayetidir. Burada müşrikler birbirlerine okunan Kur'an'dan etkilenmemek için gürültü yapmayı salık vermektedirler: “İnkâr edenler: Bu Kur'an'ı dinlemeyin, okunurken gürültü yapın. Umulur ki bastırarsınız, dediler.” (Fussilet 41/26).

Hz. Peygamber, ayetler kendisine geldikçe bunları çoğunlukla Kabe çevresinde yüksek sesle insanlara okur, inanan ve inanmayan herkes onu dinlerdi. Razi'nin de belirttiği gibi, Araplar, Kur'an'ın manasının ve sözlerinin mükemmel olduğunu biliyor; onu işiten herkes, lafızlarının güzelliğini fark ediyor, anlamlarını kavlıyor; benzersizlik, doğruluk ve tutarlılığına aklıyla hükmediyordu. Bu yüzden toplumsal konumlarını kaybedeceklerinden korkan Mekke'nin ileri gelenleri, nüfuzları altındaki insanların ayetleri dinlemelerini önlemek için tedbirler düşündüler. Sonuçta adamlarından, Hz. Peygamber ayetleri okurken yüksek sesle şiirler okuyarak, ıslık çalıp el çırparak, anlamlı anlamsız sözler söyleyerek gürültü çıkarmalarını, yaygara koparmalarını ve böylece Resulullah'ın sesini bastırarak okuduğu ayetlerin anlaşılmasını önlemelerini istemişlerdir (Kur'an Yolu, IV, 2007:704).

Mülakat yaptığım öğrencilere Kur'an okumayı niye öğrenmek istediklerini sorduğumda, Kur'an dinlediklerinde etkilendiklerini belirtmeleri, sesin de insan psikolojisini etkilediğini göstermektedir: “Annem ramazanda teravih namazına götürdüğünde, camide hoş bir sesle Kur'an-ı Kerim okunması beni etkiledi. Kur'an öğrenmeye karar verdim” (Kişisel görüşme, 14 Ağustos 2009). “Mescitte hoca Kur'an-

ı Kerim okuyordu çok etkilendim, heveslendim, içten okununca insanın kalbine dökülüyor” (Kişisel görüşme, 14 Ağustos 2009).

Zümer Suresi 23. Ayeti de Kur’an okumanın psikolojik boyutunu gösteren ayetlerden birisidir: “Allah sözün en güzelini, birbiriyle uyumlu ve bıkmadan tekrar tekrar okunan bir kitap olarak indirdi. Rablerinden korkanların, bu Kitab’ın etkisinden tüyleri ürperir, derken hem bedenleri ve hem de gönülleri Allah’ın zikrine ısınıp yumuşar. İşte bu Kitap, Allah’ın, dilediğini kendisiyle doğru yola ilettiği hidayet rehberidir. Allah kimi de saptırırsa artık ona yol gösteren olmaz” (Zümer 39/23).

Kur’an okumanın psikolojik ve sosyal boyutları üzerinde araştırma yapan Muhammed Kutub da, Kur’an okumanın psikolojik boyutlarına temas etmiştir. Kur’anı anlamak ve yaşamak için okumak gerektiğini vurgulayan Kutub’un bu konudaki tespitlerinden bazıları şunlardır: Mü’minin bu yeryüzündeki yorucu seyahatında ruh yoldaşı Kur’andır. Ruhunun derinliklerini aydınlatan nur, Kur’andır... Kur’anla birlikte yaşamak; ruhu, öylesine duygularla dolu bir evrene götürür ki, onu ancak açık bir kalb ve engin bir hisle Kur’ana eşlik edenler bilebilir ve zevkini tadabilirler (Kutub, 1990: 25).

Mekke dönemi terbiye ve hazırlıklar devresidir... İnançta terbiye... Bu terbiye; ürünlerini, Resulullah’ın gözü önünde, Mekke dönemi boyunca, onüç yıl eğitilmiş olan seçkin bir topluluğun ruhunda bilfiil vermişti. Ve böylece -Lailahe illallah- onların ruh derinliklerinde yeretmiş ve yaşanan hayat haline gelmişti (Kutub, 1990: 101).

Kur’an okumanın psikolojik açıdan motiv kavramıyla da yakından alakası vardır. Motiv: Canlı varlıkları aktive eden ve davranışları meydana getiren ve onları belirli hedeflere yönlendiren bir kuvvettir. Motivler canlı varlıkta zorunlu ve önemli görevleri meydana getirmektedirler. Bunlar, canlıyı, yaşam ve varlığını sürdürmesi için temel ve zorunlu ihtiyaçlarının doyumuna sevkettikleri gibi onu, uyum içinde başka önemli ve faydalı birçok eylemleri yapmaya da itmektir (Necati, 2004: 19).

Çağdaş psikologlar, motivleri iki ana gruba ayırmaktadırlar. Birincisi: Fizyolojik motivlerdir. Bunlar dokuda bir eksikliğin meydana gelmesi ve dengenin bozulması gibi bedenin fizyolojik ihtiyaçlarıyla ilgili motivlerdir. Bunlar ferdi, bedenin fizyolojik ihtiyaçlarının doyumunu sağlayacak hedeflere veya dokuda meydana gelen eksikliği gidermek için daha önce vücutta mevcut olan dengenin yeniden teminine matuf

davranışlara yönlendirirler. İkincisi: Psikolojik ve ruhsal motivlerdir. Bunlar insanın psikolojik ve ruhsal ihtiyaçlarıyla ilgili motivlerdir (Necati, 2004: 19). Kur'an incelendiğinde onun hem fizyolojik hem de psikolojik motivlere hitap ettiği açıkça görülmektedir.

Kur'an psikolojisi alanında çalışma yapan Osman Necati'ye göre Kur'anın fizyolojik motiveleri; kişiliği korumaya yönelik ve türü sürdürmeye yönelik motiveler diye iki ana gruba ayrılmaktadır. Türü sürdürme motivi de; cinsiyet ve annelik motivi diye ikiye ayrılmaktadır. Necati'ye göre psikolojik motivler; sahiplenme, düşmanlık, yarışma, dindarlık, bilinçaltı motivlerine ayrılmaktadır (Bkz. Necati, 2004: 20-44).

Kur'an-ı dinlerken, ayetleri ve kelimeleri kendi anlayışınıza, kültürünüze, mezhebunuze, cemaatinize, mesleğünüze, cinsiyetünüze, yaşınıza, maddi durumunuza, nefis mertebenize, ilminize, dertlerinize vb. gibi pek çok faktöre bağlı olarak dinliyoruz. Tüm saflık ve arınmışlıkla Kur'an'a muhatap olamıyoruz. Ne kadar konsantre de olsak, aklımıza başka manalar gelir ki, insan zihninin çalışma biçimi budur (Aktaş, 2009:84). Aktaş, yaptığı çalışmada Kur'an'ı veya aslı vahiy olan duaları, bilinçaltının yaymış olduğu dalga boyutunda kayıt altına alıp belli bir desibelde, belli seslerle bilinçaltına göndermek suretiyle bilinçaltını yeniden programladığını belirtmektedir (Bkz. Aktaş, 2009:85).

Bekir Karlığa'da Kur'an okuyan ve onu yaşayan kişinin psikolojik yapısıyla alakalı olarak şu tespitlerde bulunmaktadır: Kur'an'ı yaşayan kişi; eşsiz bir direnme gücü kazanır. Baskı ve sıkıntılar karşısında eğilip bükülmez. Onun için sinir krizleri ve kararsızlık söz konusu değildir. Çünkü her şeyin ardında saklı duran ilahi gücü bilir ve neticeyi ona havale eder (Karlığa, 1990: 10).

Kur'anı yaşayan kişide ihtiras olmaz. Çünkü hırs; aşırı isteklerin ve tükenmez emellerin mahsulüdür. Halbuki Kur'anı yaşayan kişi için bir sonuç elde etme veya insanlara bir şey sahibi olduğunu ispat etme zarureti yoktur... Kur'anı yaşayan kişinin değersiz geçen bir anı yoktur. O, her anını değerlendirmek zorundadır. Sahibi olduğu en değerli şeylerin başında zaman gelir... Kur'anı yaşayan kişi; ölümden korkmaz. Çünkü ölüm, onun için bir son değil, yepyeni bir başlangıçtır... Kur'anı yaşayan kişi; aşırı bir tutkuyla hayata sarılmaz. Çünkü bu dünyanın geçici olduğunu, her şeyin burada sonuçlanmayacağını, buranın ahirete giden yolda sadece bir durak olduğunu

bilir. Kur'anı yaşayan kişi; ruhunu ve bedenini her türlü pislik ve kirlilikten arıtır. Engin bir ruh yapısına ve temiz, sağlam bir bedene sahip olmaya çalışır (Karlığa, 1990: 10,11,15).

İnsan yaşamında dil öğrenmenin önemini yüceltmek için Kur'an'da ilk inen sure, okumaya teşvik etmekte ve Allah'ın insan üzerindeki lütfuna işaret etmektedir. Çünkü Allah, insanın doğasına dil, okuma, ilim ve çeşitli sanatları, hidayet ve imanı öğrenme kudretini var etmiştir. İnsan bilgi sahibi olmadan Allah'ın ilimle kendisini ulaştırdığı dereceye ulaştıramaz (Necati, 2004: 144). Allah şöyle buyurmaktadır: “Yaratan Rabbi'nin adıyla oku. O, insanı alaktan (embiryondan) yarattı. Oku, Rabb'in en büyük kerem sahibidir. O ki, kalemle yazmayı öğretti. İnsana bilemediğini öğretti.” (Alak: 96:1-5). Kur'an insandan okunmasını üzerinde düşünülmesini, yani tedebbür edilmesini, anlaşılmasını, ihlasla fikri ve ameli bir biçimde açıklanmasını istiyor. Kur'an, mü'min için yaşam boyu eğitimi adeta zorunlu kılıyor (Selçuk, 2000:349).

Kelimeler anahtardır. Bilinçaltımızda açacağı hazineler vardır. Asıllarının yazılımlı (yaşantı hali) bilinçaltına kodlanmıştır. Potansiyeldir. Ve süper bilinç safhaları ile sürekli irtibat halindedir. Bir etki ile açılmayı bekler. Doğru programlanan bir bilinçaltı, deneyimsel bilgiyi bilince yansıtır (Aktaş, 2009:79).

Dilde hayat vardır. Konuştuklarımız, söylediklerimiz bilinçaltı için tohumdur. Ve onu, doğru ve yanlışlığına bakmadan uygulamaya koyar. Bu sözlerin, bu esmaların ve bu ayetlerin her birinin hava zerreciklerinde oluşturduğu bir format var. Bir buton gibi düşünün, bilinçaltınızdaki kapalı kapıları açan bir anahtar, hazinenin kilidini açacak bir anahtar (Aktaş, 2009:101). Kur'an'da ki her bir kelime ve o kelimenin sure ile ve o surenin surelerle ve surelerin senle, senin biyolojiden tut psikolojik yaşamına kadar ve hatta ölümünden sonraki hadiselerle kadar bakan boyutu ve irtibatı var. Evrensellik, aslında sonsuzluk ve bütünlüktür (Aktaş, 2009:102).

İslam Peygamberi Hz. Muhammed de Kur'an okumanın psikolojik boyutlarına temas etmiştir. Ona göre Kur'an okuyan bir mü'min birçok insani fonksiyonunu gerçekleştiren bir insandır. Hz. Muhammed bu durumu şu benzetmeyle anlatmaktadır: “Kur'an okuyan mü'min portakal gibidir: Kokusu hoş, tadı güzeldir. Kur'an okumayan mü'min hurma gibidir: Kokusu yoktur, tadı ise güzeldir. Kur'an okuyan münafık

fesleğen gibidir: Kokusu hoş fakat tadı acıdır. Kur'an okumayan münafık Ebû Cehil karpuzu gibidir: Kokusu yoktur ve tadı da acıdır" (Nevevi, V, 2006 :100).

Allah'ın kelamı olan Kur'an'ın insanların hem iç dünyalarına ve gönüllerine hem dış alemlerine tesiri vardır. Bu tesiri, farklılığı ve dereceleri, görülen ve hissedilen bir şeyle tasvir etmek, gerçeği en güzel tarzda anlamamıza yardımcı olur... Peygamberimiz'in buradaki benzetmelerinde iki özellik öne çıkarılmıştır: Bunlardan biri koku diğeri tattır. Misal verdiği şeyler ise ya ağaçta veya yerde biten şeylerdir. Resûl-i Ekrem ağaçta biten portakalla hurmayı mü'minlere tahsis ederken, yerde biten fesleğen ile Ebû Cehil karpuzunu da münafıklara ayırmıştır. Böylece mü'minin şanınin yüceliğini, ilminin üstünlüğünü ve devamlılığını, münafığın ise alçaklığını, amelinin kıymetsizliğini ve hiçliğini, üstelik sürekli olmayışını anlatmıştır (Nevevi Şerh, V, 2006:101).

Hız Muhammed bir başka sözünde, psikolojik bir durum olan kekeme insanlara şu müjdeyi vermektedir: "Kur'an'ı gereği gibi güzel okuyan kimse, vahiy getiren şerefli ve itaatkar meleklerle beraberdir. Kur'an'ı kekeleyerek zorlukla okuyan kimseye de iki kat sevap vardır." (Nevevi, V, 2006:98). Kur'an'ı kekeleyerek zorlukla okuyanların iki sevap almalarının sebebi, biri Kur'an'ı okumalarının ecri, diğeri de çektikleri meşakkatin ecridir. Burada Kur'an kıraatine bir teşvik vardır. Kur'an'ı mükemmel okuyanların sevabı ise hadsiz hesapsızdır (Nevevi Şerh, V, 2006:99).

İslam'ın ilk yıllarında Kur'an okuma ve dinlemenin psikolojik yönlerine işaret eden birçok olay da yaşanmıştır. Cerrahoğlu, bu durumu şöyle ifade etmektedir: Arap edebiyatının şaheseri olan Kur'an, üslubu sayesinde kendini herkese dinletmiş, büyük küçük tefrik etmeksizin her yaştaki insanlara iman aşlamıştı. Gönüllere hoş gelen üslubu sayesinde onun en büyük düşmanları bile, onu dinlemekten kendilerini alıkoyamamışlardı. Hz Muhammed'i katletmeğe giden Ömer b. El-Hattabı, Hz. Ömer el-Faruk yapan, Umeyye b. Halef'e yerden bir avuç toprak aldırıp üzerine secde ettiren... Muallaka şairlerinden Lebid'e, el-Bakara ve Ali İmran surelerinin nüzulünden sonra "Artık bundan sonra bana şiir yazmak düşmez dedirten, Kur'an'ı Kerim'in üslubu değil midir? (Cerrahoğlu, 1983:166).

Kur'an musikisi de insanın ruhunu etkileyen temel yönlerden birisidir: İnsan, ne zaman Kur'an okusa, iç musikinin tesirini duyar. Kısa surelerde, süratli fasılalarda,

umumi olarak tasvir ve teşhis yerlerinde bu musiki açıkça görülür (Yıldırım, 2005:125). Kur'an'ın manalarına, o tarzda lafız kalıbı giydirilmiştir ki, aynı anda değişik zamanlarda ve diyarlarda yaşayan, ilmi seviyeleri çok farklı olan bütün insanlara hitaba elverişli olur (Yıldırım, 2005:139).

Kur'anın insanları etkilemesi sadece musikisi açısından değildir. Mana da çok önemlidir. Kur'an okumayı manadan ayırmamak gerekir. Aksi takdirde gerçek bir Kur'an okuma olayı gerçekleşmez. Şüphesiz ki bu konu üzerinde en çok duranlardan birisi Mehmet Akif Ersoy'dur.

Mehmet Akif, hayatı boyunca Kur'an'ın yolundan ayrılmamaya gayret gösteren bir şahsiyet örneğidir. Nitekim onun basılan ilk şiiri olduğunu bildiğimiz "Kur'an'a Hitap" adlı şiiri Kur'an'a olan sevgisinin bir ifadesidir (İmamoğlu, 1997:82;1996:79). Kur'an onun bütün hayatında yer etmiş ve kendi hayatını o, Kur'an'a göre tanzim etmiştir. Onsuz bir hayat Akif için hiçbir değer taşımamaktadır (İmamoğlu, 1997:82).

İbret olmaz bize, her gün okuruz ezber de!

Yoksa, bir maksad aranmaz mı bu ayetlerde?

Lafzi muhkem yalnız, anlaşılan, Kur'an'ın:

Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nanın: (Ersoy, 2008:158).

O, Kur'an'ı değerlendirirken; O'nu sadece yüzüne okumak, hatta ezberlemenin yeterli olmayacağını, onu anlamak ve özünü kavramak gerektiğini söylemektedir (İmamoğlu, 1997:84). Gerçekte Müslümanlar okurken ve dinlerken Kur'an'ı Kerim'in lafzının cazibesıyla kendilerinden geçiyorlar ama ondaki derin ve ruhlara şifa veren manadan uzak kalıyorlardı (İmamoğlu, 1997:84).

Ya açar Nazm-ı Celi'lin, bakarız yaprağına;

Yahud üfler geçeriz bir ölüniün toprağına.

İnmemiştir hele Kur'an, bunu hakkıyla bilin,

Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için! (Ersoy, 2008:158).

Müslümanların Kur'an'ın toplumu ıslah eden prensiplerini bilmediklerini ya da uygulamadıklarını dile getirmiş ve ona sadece mezarlıkta okunan bir kitap, muska veya fal vasıtası olarak görenlere seslenmiştir. Müslümanları bu konuda uyararak yanlışlarından çevirmeye gayret sarf etmiştir (İmamoğlu, 1997:87;1996:79).

BÖLÜM 2: KUR'AN OKUMANIN ERGENLERDEKİ PSİKOLOJİK ETKİLERİ

Müslümanlar için Kur'an okumanın birçok psikolojik tezahürleri vardır. Kur'an okumanın ergenlik dönemi bireyleri üzerinde de önemli psikolojik etkileri vardır. Bu etkiler, bu araştırmanın temel hedefidir. Bu bağlamda gerçekleştirdiğimiz anket çalışmasının bulguları aşağıdaki şekildedir. Anket bulgularının daha sağlıklı değerlendirilmesi için önce demografik ve sosyo-ekonomik veriler üzerinde durmak faydalı olacaktır.

2.1. Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özellikler

Tablo 1: Öğrencilerin Cinsiyet Durumu

Cinsiyetiniz?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Kız	232	76.1	76.1
	Erkek	73	23.9	100.0
	Toplam	305	100.0	

Tablo 1'deki verilere bakıldığında, araştırmaya katılan öğrencilerin % 76.1'i bayan; % 23.9'u erkeklerden oluşmaktadır.

İlköğretimin kesintisiz ve zorunlu olarak uygulanmaya başlamasından sonra ülke genelindeki Kur'an Kurslarının ve bu kurslarda okuyan öğrencilerin sayılarında dikkate değer bir azalma olduğu gibi öğrenci nitelikleri de önemli oranda değişmiştir. Bu azalma yerleşim merkezine göre daha çok köy ve kasabalardaki kurslarda, cinsiyete göre erkek öğrencilerde, devam edilen program türüne göre de hafızlığa çalışanlarda görülmektedir (Koç, 2005: 207).

Tablo 2: Öğrencilerin Yaş Durumu

Kaç yaşındasınız?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	11-14	9	3.0	3.0
	15-18	296	97.0	100.0
	Toplam	305	100.0	

Araştırmamız, ergenlik dönemi bireyleriyle sınırlı olduğu için, yatılı Kur'an Kurslarında gerçekleştirildi. Bu bağlamda ankete katılan öğrencilerin yaş dağılımı % 3 11-14, % 97 de 15-18 yaş grubunda gerçekleşmiştir. Bu durum yukarıdaki süreçle de yakından ilgilidir. İlköğretim zorunlu olmadan önce, öğrencilerin büyük çoğunluğu 11-12 yaşlarında iken, kesintisiz zorunlu ilköğretim uygulanmasından sonra Kur'an Kurslarında öğrenim gören öğrencilerin en küçüğünün yaşı 14-15 olmuş, bunun yanında öğrenim çağını geçmiş öğrenci oranı artmıştır (Koç, 2005: 208).

Tablo 3: Öğrencilerin Öğrenim Durumu

Öğrenim durumunuz nedir?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	İlköğretim	147	48.2	48.2
	Lise	100	32.8	81.0
	İHL	58	19.0	100.0
	Toplam	305	100.0	

Deneklerin öğrenim durumlarına baktığımızda, ankete katılan öğrencilerin % 48.2' si ilköğretimi bitirip gelen öğrencilerden; % 51.8'i ise İmam Hatip Lisesi ve değişik Liseleri bitirmiş ya da açık lise son sınıfta okuyan öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 4: Öğrencilerin Hafızlık Durumu

Hafız mısınız?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Evet	59	19.3	19.3
	Hayır	246	80.7	100.0
	Toplam	305	100.0	

Ankete katılan öğrencilerin % 19.3'ü hafızlığını bitirmiş ya da bitirmek üzere olan öğrencilerden oluşurken; çoğunluğu % 80.7'si hafız olmayıp Kur'an-ı Kerimi yüzünden okuyan öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 5: Öğrencilerin Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı

Nerede oturuyorsunuz?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Köy	79	25.9	25.9
	İlçe	161	52.8	78.7
	İl	65	21.3	100.0
	Toplam	305	100.0	

Örneklemimizin ikamet yerleri incelendiğinde, % 52.8'i ilçe'de oturan öğrencilerden oluşmaktadır. Bu oran en yüksek orandır. Bunu % 25.9'la köy'de oturan öğrenciler

takip etmektedir. En düşük oran ise % 21.3’le il’de oturan öğrencilerdir. Bu durum Kur’an kurslarına eğilimin ilçe ve köylerde daha fazla olduğunu göstermektedir.

Tablo 6: Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Durumu

Ailenizin Gelir Düzeyi?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Düşük	18	5.9	5.9
	Orta	164	53.8	59.7
	iyi	112	36.7	96.4
	Çok iyi	11	3.6	100.0
	Toplam	305	100.0	

Örneklem grubumuzun çoğunluğunun ailesinin gelir düzeyi % 53.8 ile orta düzeyde iken; % 36.7’ si iyi; % 5.9’ u düşük; % 3.6’ sı ise çok iyi durumdadır. Bu durum yapılan diğer anketlerle de paralellik arz etmektedir. Nitekim, Mehmet E. Ay’ın “Türkiye’de Kur’an Kursları” çalışmasında; Kur’an Kursu öğrenci ailelerinin ekonomik durumunu şöyle tespit etmiştir: Öğrencilerin % 49,8’i orta halli; % 31,6’sı iyi; % 13,4’ü fakir; % 3.1’i çok fakir; % 2,1’i ise zengin ailenin çocuklarıdır (Ay, 2005:28). Bu durum, Türkiye’de Kur’an kurslarına eğilimde orta kesimin daha fazla ilgi gösterdiğini göstermektedir.

Mehmet E. Ay da bu durumu şöyle yorumlamaktadır: Bu tablonun oluşmasında, ülkemiz insanlarının genellikle “orta direk” olarak adlandırılan kesimden teşekkül etmesi önemli bir rol oynamaktadır. İkinci faktör olarak da Kur’an Kursları’nı ilkokuldan sonra gidilebilecek en uygun eğitim kurumu olarak gören köyde yaşayan vatandaşların, genellikle gelir düzeyi düşük Anadolu insanları olmaları zikredilebilir (Ay, 2005:28). Ayrıca bazı araştırmalarda, bu konuda halkın, kısa yoldan bir meslek sahibi olarak gelir getirici bir yönü olması bakımından din görevliliğine yöneldiği ifade edilmektedir (Ay, 2005:29).

Tablo 7: Annelerin Öğrenim Durumu

Annelerinizin öğrenim durumu nedir?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	ilkokul	255	83.6	83.6
	ortaokul	39	12.8	96.4
	lise	8	2.6	99.0
	İHL	2	.7	99.7
	üniversite	1	.3	100.0
	Toplam	305	100.0	

Örneklem grubumuzun annelerinin öğrenim durumları incelendiğinde % 83.6 ile ilkököl mezunları çoğunluğu oluştururken; % 12.8'i ise ortaokul mezunlarından oluşmaktadır. Lise mezunu olanlar % 2.6, imam hatip lisesi mezunu olanlar % 1; üniversite mezunu olan ise sadece % 0.3'tür.

DİE'nin 2000 yılı istatistiklerine göre Türkiye genelinde okuryazar olmayan kadınların oranı % 27, ilkököl mezunu olanların oranı % 45, ortaokul ve yüksekokul mezunu olanların oranı ise %5.3, lise mezunu olanların oranı ise % 12.5'tir (<http://www.die.gov.tr/tkba/t099.xls>). 2006 yılı verilerine göre, Türkiye'de 25-64 yaş arası kadınların % 77'sinin eğitim seviyesi ilköğretim ve altında. Türkiye'de zorunlu temel eğitime dahil olmayan her 5 çocuktan 4'ü kız. Türkiye'de 25-64 yaş arası kadın nüfusunun % 77'sinin eğitim seviyesinin ilköğretim ve altı düzeyde olduğu, bu nüfusun ancak % 8'inin yükseköğretime gidebildiği belirlendi. Türkiye'deki erkeklerin % 67'sinin eğitim seviyesi ilköğretim ve altında. Türkiye'de erkeklerin yüzde 21'i ortaöğretim, yüzde 12'si yükseköğretim mezunu (www.kaliteli hayat.com/.../turkiyede-kadınların-egitim-durumu-15176.htm).

Bu açıdan anketimize baktığımızda Kur'an kursuna gelen öğrencilerin annelerinin eğitim durumu ortaokul mezunları dışında Türkiye genelinin altında olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Babaların Öğrenim Durumu

Babanızın öğrenim durumu nedir?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	ilkokul	158	51.8	51.8
	ortaokul	60	19.7	71.5
	lise	49	16.1	87.5
	imam hatip lisesi	10	3.3	90.8
	üniversite	28	9.2	100.0
	Toplam	305	100.0	

Ankete katılan öğrencilerin babalarının öğrenim durumları incelendiğinde, ilkököl mezunu % 51.8 ile çoğunluğu oluştururken; % 19.7 si ortaokul; % 16.1'i lise; % 3.3 imam hatip lisesi; % 9.2 ile üniversite mezunları oluşturmaktadır. İmam hatip lisesi mezunu olanların oranının az olması dikkat çekici bir durumdur.

DİE'nin 2000 yılı istatistiklerine göre Türkiye genelinde okuryazar olmayan erkeklerin oranı % 7, ilkokul mezunu olanların oranı % 50, ortaokul % 11, lise % 16 ve yüksekokul mezunu olanların oranı ise % 10'dur (Başkurt, 2007:160). Bu sonuçlara göre Kur'an kursuna gelen öğrencilerin babalarının eğitim durumlarının Türkiye ortalamalarına yakın olduğu görülmektedir. Buna göre, genel olarak Kur'an kursuna gelen öğrencilerin ailelerinin eğitim düzeyinin; orta ve ortanın altında olduğu görülmektedir.

2.2. Evlerdeki Kur'an ve Tefsir Sayıları

Tablo 9: Evlerdeki Kur'an Adedi

Evinizde kaç adet Kur'an-ı Kerim var?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Bir	10	3.3	3.3
	İki	26	8.5	11.8
	Üç	44	14.4	26.2
	dört	53	17.4	43.6
	Beş ve üstü	172	56.4	100.0
	Toplam	305	100.0	

Evlerdeki Kur'an-ı Kerim adetlerine baktığımızda %56.4 ile beş ve üstü çoğunluğu oluşturmaktadır. % 17.4 dört adet; % 14.4 üç adet; % 8.5 iki adet; % 3.3 bir adet. Sıralamaya baktığımızda yüzdeler çoktan aza doğru sıralanmakta ve en azı % 3.3 ile bir adet seçeneği olarak görülmektedir. Bu da örneklem grubunun anne ve babaları Kur'an-ı Kerim okumayı bilmesede de (Bkz. annelerde % 12.8, Tablo 11; babalarda % 21.6, Tablo 12) evlerinde Kur'an-ı Kerim bulduklarını göstermektedir.

Evlerin çoğunluğunda Kur'an-ı Kerim adedinin beş ve üstü olması, evlerde yaşayan bireylerin kendilerine ait değişik boyalarda Kur'an bulduklarını göstermektedir. Yaşlı olanlar büyük yazılı Kur'an okumayı tercih ederken gençler daha küçük boyutlarda Kur'an okumayı tercih etmektedirler. Aile bireylerinin çoğunluğunun kendilerine ait Kur'an'ın bulunması, belli zamanlarda okuduğunu da göstermektedir.

Tablo 10: Evlerdeki Tefsir Adedi

Evinizde kaç adet Kur'an tefsiri vardır?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Bir	76	24.9	24.9
	İki	51	16.7	41.6
	Üç	36	11.8	53.4
	dört	6	2.0	55.4
	Beş ve üstü	17	5.6	61.0
	Hiç	119	39.0	100.0
	Toplam	305	100.0	

Ankete katılan öğrencilerin evlerindeki tefsir adedine baktığımızda % 24.9 bir adet, % 16.7 iki adet, % 11.8 üç adet, % 5.6 beş ve üstü, % 2.0 dört adet, % 39.0 ise evlerinde hiç tefsir bulunmadığı görülmektedir. Evlerinde tefsir bulunanlar toplam % 61'le çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu da Kur'an'ı Kerim'i anlamak için mealin yeterli olmayıp tefsire ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

2.3. Ailelerin Kur'an Okuma Durumları

Tablo 11: Annelerin Kur'an Okuma Düzeyi

Annelerinizin Kur'an okuma düzeyi nedir?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Hiç bilmez	39	12.8	12.8
	Az bilir	54	17.7	30.5
	Orta düzeyde	147	48.2	78.7
	Çok iyi bilir	58	19.0	97.7
	Hafız	5	1.6	99.3
	vefat etti	2	.7	100.0
	Toplam	305	100.0	

Örneklem grubumuzun annelerinin Kur'an-ı Kerim'i okuma düzeylerine baktığımızda %12.8'i Kur'an-ı Kerim'i hiç bilmiyor, % 17'si az biliyor, % 48'i orta düzeyde, % 19'u çok iyi biliyor, % 1.6'sı hafız, % 0.7'si vefat etmiştir. Buna göre çoğunluk orta düzeyde okumayı bilirken, hafız olanların sayısının az olduğu görülmektedir.

Tablo 12: Babaların Kur'an Okuma Düzeyi

Babanızın Kur'an okuma düzeyi nedir?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Hiç bilmez	66	21.6	21.6
	Az bilir	75	24.6	46.2
	Orta düzeyde	80	26.2	72.5
	Çok iyi bilir	63	20.7	93.1
	Hafız	11	3.6	96.7
	vefat etti	10	3.3	100.0
	Toplam	305	100.0	

Örneklem grubumuzun babalarının Kur'an-ı Kerim'i okuma düzeylerine baktığımızda, % 21.6'sı hiç bilmiyor, % 24.6'sı az biliyor, % 20.7'si çok iyi biliyor, % 3.6'sı hafız, % 3.3'ü vefat etmiştir. Bu tabloyu annelerle kıyasladığımızda babaların hiç bilmeme ve az bilme oranı daha yüksek görülmektedir; çok iyi bilme ve hafız olma seçeneğinde ise, babalar biraz daha önde görülmektedir.

Tablo 13: Anneannelerin Kur'an Okuma Düzeyi

Anneannenizin Kur'an okuma düzeyi nedir?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Hiç bilmez	72	23.6	23.6
	Az bilir	83	27.2	50.8
	Orta düzeyde	66	21.6	72.5
	Çok iyi bilir	19	6.2	78.7
	Hafız	1	.3	79.0
	vefat etti	64	21.0	100.0
	Toplam	305	100.0	

Ankete katılan öğrencilerin anneannelerinin Kur'an-ı Kerim'i okuma düzeylerine baktığımızda hiç bilmeyenler % 23.6, az bilenler % 27.2, orta düzey bilenler % 21.6, çok iyi bilenler % 6.2'dir. Hafız olanlar % 0.3, % 21'de vefat etmiştir. Anneanneler ile annelerin Kur'an-ı Kerim'i okuma düzeylerini kıyasladığımızda, anneannelerde (%27,2) Kur'an-ı Kerim'i okumayı bilmeyenlerin daha fazla olduğunu görüyoruz.

Annelerin hiç bilmeme oranı % 12.8'dir. Bu durum Türkiye'de kadınlar arasında Kur'an okuma oranının gitgide arttığını göstermektedir.

Tablo 14: Dedelerin Kur'an Okuma Düzeyi

Dedenizin Kur'an okuma düzeyi nedir?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Hiç bilmez	47	15.4	15.4
	Az bilir	48	15.7	31.1
	Orta düzeyde	49	16.1	47.2
	Çok iyi bilir	37	12.1	59.3
	Hafız	5	1.6	61.0
	vefat etti	119	39.0	100.0
	Toplam	305	100.0	

Ankete katılan öğrencilerin dedelerinin Kur'an-ı Kerim'i okuma düzeylerine baktığımızda % 15.4'i okumayı hiç bilmiyor, % 15.7'si az biliyor, % 16.1'i orta düzeyde biliyor, % 12.1'i çok iyi biliyor, % 1.6'sı hafız, % 39'u vefat etmiştir. Dedelerin Kur'an-ı Kerim'i okuma düzeyleri anneannelere göre daha yüksek görülmektedir.

Tablo 15: Babannelerin Kur'an Okuma Düzeyi

Baba annenizin Kur'an okuma düzeyi nedir?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Hiç bilmez	79	25.9	25.9
	Az bilir	51	16.7	42.6
	Orta düzeyde	63	20.7	63.3
	Çok iyi bilir	25	8.2	71.5
	vefat etti	87	28.5	100.0
	Toplam	305	100.0	

Ankete katılan öğrencilerin babaannelerinin Kur'an-ı Kerim'i okuma düzeylerine baktığımızda % 25.9'u okumayı hiç bilmiyor, % 16.7'si az biliyor, % 20.7'si orta düzeyde biliyor, % 8.2'si çok iyi biliyor, hiç hafız yok, % 28.5'si vefat etmiştir.

Tablo 16: Büyükbabaların Kur'an Okuma Düzeyi

Büyük babanızın (babanızın babası) Kur'an okuma düzeyi nedir?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Hiç bilmez	47	15.4	15.4
	Az bilir	45	14.8	30.2
	Orta düzeyde	38	12.5	42.6
	Çok iyi bilir	25	8.2	50.8
	Hafız	13	4.3	55.1
	vefat etti	137	44.9	100.0
	Toplam	305	100.0	

Ankete katılan öğrencilerin büyükbabalarının Kur'an-ı Kerim'i okuma düzeylerine baktığımızda % 15.4'ü okumayı hiç bilmiyor, % 14.8'i az biliyor, % 12.5'i orta düzeyde, % 8.2'si çok iyi biliyor, % 4.3'ü hafız, % 44.9'u vefat etmiştir. Büyük babaların Kur'an-ı Kerim'i okuma düzeyleri babaannelere göre daha yüksek oranda görülmektedir. Babaannelerde hiç hafız görülmezken dedelerde hafızlık oranı annelere ve babalara göre daha yüksek görülmektedir.

Yukarıdaki tablolara dikkat edildiğinde, bu kuşaktaki erkeklerin Kur'an-ı Kerim'i okuma düzeylerinin bayanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Anne ve baba kuşağında ise; annelerle kıyasladığımızda babaların hiç bilmeme ve az bilir oranı daha yüksek; çok iyi bilir ve hafız seçeneğinde babalar biraz daha önde görülüyor. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'i öğrenme merakının son zamanlarda bayanlarda daha fazla olmasıyla nispeten açıklanabilir.

Diyanet İşleri Başkan yardımcılarında ve Kur'an Kurslarından sorumlu Şevki Aydın'ın şu ifadesi de bu durumu doğrular niteliktedir: "Son yıllarda Kur'an Kurslarında yepyeni bir olgu gözlenmektedir: Öğrencilerin yaklaşık % 95'i kız ve kadınlardan oluşmaktadır" (Aydın, 2008:101).

2.4. Kur'ana Saygı Tutumları

Dini tutum, kişinin dinle ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını belirleme tarzıdır. Yani kişinin dine dair bilgi ve inançları (zihni unsur), dinin bütününden ya da herhangi bir esastan hoşlanması ve hoşlanmaması (duygu unsuru) ve dinle ilgili davranışları,

yani lehte ve aleyhteki bir takım faaliyetleri (davranış unsuru) onun dini tutumunu oluşturur (Peker, 1993:88).

Dini tutumların oluşmasında başta aile grubunun büyük etkisi olur. Ailedeki bireylerin dini tutum ve davranışları çocuğu kuvvetle etkileyerek, onun dini tutumlarında belirleyici bir rol oynar. Çocuk da benzer tutumlara sahip olur. Her ne kadar yaş ilerledikçe çocuğun dini tutumlarında değişikler olursa da çocukluk dönemindeki tutumların izlerine her zaman az çok rastlamak mümkündür (Peker, 1993:95).

Tablo 17: Evlerde Kur'anın Bulunduğu Yerler

Evinizde Kur'an nerede durmaktadır?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	duvarda asılı	10	3.3	3.3
	kütüphanede	133	43.6	46.9
	televizyonun üstünde	3	1.0	47.9
	yüksek bir yerde	141	46.2	94.1
	diğer	18	5.9	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim'in evlerde yüksek bir yerde durması % 46.6 oranı ile birinci sırada yer alırken, kütüphanede durması % 43.6 ile ikinci sırada yer almaktadır. %3.3 duvarda asılı, televizyonun üzerinde seçeneği % 1'dir. Diğer seçeneğini işaretleyenlerin % 5.9'u çoğunluğu; her odada, ulaşabileceğimiz her yerde diye yazarken buzdolabının üzerinde, masamızın üzerinde gibi yerler yazanlar da mevcuttur. Bu durum Kur'an-ı Kerim'in sık sık okunduğu izlenimini vermektedir.

Tablo 18: Abdestsiz Kur'an Okuma Konusundaki Düşünceler

	Size göre abdestsiz Kur'an okunur mu?			Toplam
	okunabilir	okunamaz	dokunmadan okunabilir	
Kız	19	46	167	232
	8.2%	19.8%	72.0%	100.0%
Erkek	12	19	42	73
	16.4%	26.0%	57.5%	100.0%
Toplam	31	65	209	305
	10.2%	21.3%	68.5%	100.0%

DF:2 Ki-kare:6.410 p= ,041

Örneklem grubumuzda erkek ve kızlar arasında abdestsiz Kur'an okunup okunamayacağı konusunda anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Buna göre Ki-kare değeri olan ,041<0.05 olduğu için %5 anlamlılık seviyesinde, kızlar ve erkeklerin abdestsiz Kur'an okuma düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur. Kızlarda abdestsiz Kur'an okunabileceğini düşünenler % 8.2'i iken, erkeklerde %16.4'tür. Okunamaz diye düşünen kızlar % 19.8 iken erkekler %26'dır. Kızların çoğunluğu % 72'si dokunmadan okunabilir diye düşünmektedir. Erkeklerde ise bu oran % 57.5'tir.

Kız-erkek ayırımı yapmaksızın genel olarak frekans ve yüzde dağılımlarına baktığımızda; Kur'an-ı Kerim'in abdestsiz olarak okunabileceğini düşünenler % 10.2, okunamaz diye düşünenler % 21.3, dokunmadan okunabilir diye düşünenler ise % 68.5 ile büyük çoğunluğu oluşturmaktadır.

“Ona ancak temizlenenler dokunabilir.” (Vakıa 56/79) Ayetinden hareketle, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayınlanan ilmihale göre; “Abdestsiz kimsenin, Kur'an'a dokunması ve onu elle tutması caiz görülmez. Abdestsiz olarak mushaf'a bakarak veya ezberden Kur'an okumak ise caizdir.” (İlmihal I, 2006:196) Bu bilgileri derste öğrenen ve okuyan öğrencilerin çoğunluğunun yukarıdaki görüşü benimsediği gözlenmektedir.

Namaz gibi bir kısım dini görevleri yerine getirmek için abdest almaya gerek vardır. Bu görevlerden her birinin yapılması, abdestin bir sebebidir. Abdestsiz bir kimse namaz kılamaz, tavaf edemez, bir mahfaza içinde olmaksızın Kur'an'ı tutamaz. Bunları yapmak haramdır. Fakat Kur'an-ı Kerimi ezber olarak veya karşıdan mushaf'a bakarak abdestsiz okuyabilir (Bilmen,1992:80).

“O'na ancak temiz olanlar dokunabilir” (Vakıa 56/79). Bu temizliği, daha ziyade maddi anlamda anlamak mümkünse de, manevi anlamda da anlamak mümkün. Nasıl? Sen içindeki art niyeti, kötü düşünceleri ve fikirleri çıkar, halis ve temiz niyetlerle bu Kur'an'a yanaş, bu Kur'an sana tesir edecektir (Baloğlu, 2007:116). Araştırma amacıyla abdestsiz Kur'an okunabileceğini savunanlar da vardır: İbadet maksadıyla Kur'an okunursa elbette ki bu abdestle olacaktır. Ama düz okuduk. Burada herhangi bir şey öğrenmek için baktık. Burada, herhangi bir abdeste gerek yoktur (Baloğlu, 2007:118).

Tablo 19: Başörtüsüyle Kur'an Okuma Konusundaki Düşünceler

Size göre başörtüsü takmadan Kur'an okunur mu?		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	okunabilir	10	3.3	3.3
	okunamaz	283	92.8	96.1
	diğer	12	3.9	100.0
	Toplam	305	100.0	

Başörtüsü takmadan Kur'an okunabilir diyenler % 3.3 iken okunamaz diye düşünenler % 96.1 ile büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. Diğer seçeneğini işaretleyen % 3.9'u ise okunabilir ama saygısızlık olur, düşüncesindedirler. Bu veriler Kur'ana saygı konusundaki tutumu göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 20: Kur'an Olan Odada Şarkı Söylenme Durumu

		Kur'an olan odada şarkı söylenmez.					
		Fikrime çok uygun	Fikrime uygun	Kararsızım	Fikrime aykırı	Fikrime çok aykırı	Toplam
Cins.	Kız	85	48	48	28	23	232
		36.6%	20.7%	20.7%	12.1%	9.9%	100.0%
	Erkek	24	6	26	12	5	73
		32.9%	8.2%	35.6%	16.4%	6.8%	100.0%
Toplam		109	54	74	40	28	305
		35.7%	17.7%	24.3%	13.1%	9.2%	100.0%

DF:4 Ki-kare:11.573 p= ,021

Örneklem grubumuzda erkek ve kızlar arasında Kur'an olan odada şarkı söylenip söylenemeyeceği konusunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Buna göre; Ki-kare değeri olan ,021<0.05 olduğu için % 5 anlamlılık seviyesinde, cinsiyetle Kur'an olan odada şarkı söylenmez, düşüncesi arasında, anlamlı bir farklılık mevcuttur.

Cinsiyet farkı ile Kur'an olan odada şarkı söylenmez çapraz tablosuna baktığımızda, Kızların toplam % 57.3'ü şarkı söylenemeyeceğini düşünürken; erkeklerin toplam % 41.1'i aynı düşüncede görülmektedir. Bu durum; kızların bu konuda Kur'ana daha saygılı bir tutum içinde olduklarını göstermektedir.

Kız-erkek ayırımı yapmaksızın genel olarak frekans ve yüzde dağılımlarına baktığımızda; Kur'an-ı Kerim olan odada şarkı söylenmez düşüncesinde olanlar % 53.4, kararsız olanlar % 24.3, şarkı söylenebilir diye düşünenler ise % 22.3

oranındadır. Çoğunluğun şarkı söylenemez düşüncesinde olması Kur'an-ı Kerime olan saygıdan kaynaklanmaktadır.

Tablo 21: Kur'an Olan Odada Televizyon İzleme Durumu

Kur'an olan odada televizyon seyredilmez		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	93	30.5	30.5
	Fikrime uygun	62	20.3	50.8
	Kararsızım	83	27.2	78.0
	Fikrime aykırı	49	16.1	94.1
	Fikrime çok aykırı	18	5.9	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim olan odada televizyon izlenilmeyeceğini düşünen toplam % 50.8, kararsız olanlar % 27.2, seyredilebilir diye düşünenler % 22 oranındadır. Şarkı söylenemez düşüncesi ile kıyaslandığında % 7 civarında bir azalma görülmektedir. Bu durum televizyon seyretmenin bu kesim tarafından günlük normal bir davranış olarak görülmesiyle izah edilebilir.

2.5. Deneklerin Kur'an Okuma Sıklığı

Tablo 22: Kur'an Okuma Sıklığı: Her gün

Kur'an-ı Kerimi her gün okurum.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	171	56.1	56.1
	Fikrime uygun	94	30.8	86.9
	Kararsızım	35	11.5	98.4
	Fikrime aykırı	4	1.3	99.7
	Fikrime çok aykırı	1	.3	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim'i her gün okuduğunu söyleyenler toplam % 86.9, kararsız olanlar % 11.5, her gün okumayanlar ise % 1.6'dır. Her gün okumanın yüksek çıkması deneklerin Kur'an kursu öğrencisi olmalarıyla izah edilebilir. Bununla birlikte kararsızlar ve aykırı düşünenler göz önüne alındığında her gün Kur'an okumayan ya da okumayı düşünmeyenler de % 13'e yakın bir oranı teşkil etmektedir.

Tablo 23: Kur'an Okuma Sıklığı: İki-Üç Günde Bir

Kur'an-ı Kerimi iki üç günde bir okurum		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	34	11.1	11.1
	Fikrime uygun	60	19.7	30.8
	Kararsızım	49	16.1	46.9
	Fikrime aykırı	88	28.9	75.7
	Fikrime çok aykırı	74	24.3	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim'in iki üç günde bir okunması gerektiğini düşünenler toplam % 30.8, kararsız olanlar % 16.1, iki üç günde bir okumanın uygun olmadığını düşünenler % 53.2 dir. Bu tablo yukarıdaki verilerle karşılaştırıldığında % 54 civarında bir kesimin her gün Kur'an okuduğu ya da okunması gerektiğini düşündüğü görülmektedir. Bu oran aşağıdaki tablolarla karşılaştırıldığında ise daha da yukarılara çıkmaktadır.

Tablo 24: Kur'an Okuma Sıklığı: Haftada Bir

		Kur'an-ı Kerimi haftada bir okurum.					
		Fikrime çok uygun	Fikrime uygun	Kararsızım	Fikrime aykırı	Fikrime çok aykırı	Toplam
Cins.	Kız	8	15	28	82	99	232
		3.4%	6.5%	12.1%	35.3%	42.7%	100.0%
	Erkek	12	5	9	21	26	73
		16.4%	6.8%	12.3%	28.8%	35.6%	100.0%
Toplam		20	20	37	103	125	305
		6.6%	6.6%	12.1%	33.8%	41.0%	100.0%

DF:4 Ki-kare:15.691 p= ,003

Cinsiyete göre Kur'an-ı Kerimi haftada bir okurum düşüncesinde, Ki-kare değeri ,003<0.05 olduğundan dolayı anlamlı bir fark bulunmuştur. Erkekler haftada bir Kur'an okumanın uygun olduğunu % 23.2'si düşünürken, kızlarda aynı düşüncede olanlar %9.9'dur. Kızlar haftada bir Kur'an okumanın uygun olmadığını %78 oranında düşünürken, erkeklerden bu oran % 64.4'tür. Netice itibarıyla erkeklerin, haftada bir Kur'an okumayı kızlara göre daha uygun bulduklarını görmekteyiz.

Kur'an-ı Kerim'i her gün, iki üç günde bir ve ayda bir okumada ise, (p>0.05) olduğundan dolayı, cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Kız-erkek ayrımı yapılmaksızın genel olarak frekans ve yüzde dağılımlarına baktığımızda; Kur'an-ı Kerim'in haftada bir okunmasını % 13.2'si olumlu bakarken % 12.1'i kararsız, %74.8'i haftada bir okunmasına olumsuz bakmaktadır. Büyük çoğunluğun, haftada bir okunmasını az bulduğunu görmekteyiz.

Tablo 25: Kur'an Okuma Sıklığı: Ayda Bir ve Kandil Gecelerinde

Kur'an-ı Kerimi ayda bir ve kandil gecelerinde okurum.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	11	3.6	3.6
	Fikrime uygun	13	4.3	7.9
	Kararsızım	19	6.2	14.1
	Fikrime aykırı	80	26.2	40.3
	Fikrime çok aykırı	182	59.7	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim'in ayda bir ve kandil gecelerinde okunmasına % 7.9'u olumlu bakarken % 6.2'si kararsız, % 85.9'u olumsuz bakmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in her gün okunması gerektiğini düşünenler (% 86.9) ile ayda bir ve kandil gecelerinde okunmasına olumsuz bakanların yüzdesinin birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Kur'an-ı Kerim okuma sıklığı azaldıkça olumsuz düşünenlerin yüzdesinde artma görülmektedir. Bu da Kur'an-ı Kerim okuyan ergenlerin, mümkün olduğu kadar diğer insanların da sık sık Kur'an okuması gerektiğini düşünmelerinden kaynaklanmaktadır.

2.6. Kur'an Okumanın Duygu ve Düşünce Boyutları

Duygu, içinde haz ve elem unsuru bulunan her çeşit ruhsal olaylardır (Pazarlı, 1972:92). Din duygusu, ilahi bir kuvvetin varlığından kaynaklanan düşünce, tasavvur ve hareketlerin insanda uyandırdığı duygudur. Bu duygu, insanı ilahi varlıkla temasa getirir ve ona yöneltir. Din duygusu, diğer duygulardan kapsamlı ve birbirinden farklı bir çok duyguyu içine alan önemli bir duygudur (Peker, 1993:62).

Din duygusu, tek bir duygu şekli olmayıp, dini konular karşısında kişide beliren duyguların genel adı olmaktadır (Hökelekli, 2005:138).

Tablo 26: Üzüntülü ve Sıkıntılı Anlarda Kur'an Okunması

		Kur'an-ı Kerimi üzüntülü ve sıkıntılı anlarımda okurum.					
		Fikrime çok uygun	Fikrime uygun	Kararsızım	Fikrime aykırı	Fikrime çok aykırı	Toplam
Cins.	Kız	61	61	37	34	39	232
		26.3%	26.3%	15.9%	14.7%	16.8%	100.0%
	Erkek	11	14	22	16	10	73
		15.1%	19.2%	30.1%	21.9%	13.7%	100.0%
Toplam		72	75	59	50	49	305
		23.6%	24.6%	19.3%	16.4%	16.1%	100.0%

DF:4 Ki-kare:12.007 p= ,017

Ki-kare değeri ,017<0.05 olduğu için %5 anlamlılık seviyesinde kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark mevcuttur. Tabloda kızların % 52.6'sının Kur'an-ı Kerimi üzüntülü ve sıkıntılı anlarda okuduğu görülürken, erkekler de bu oran % 34.3'tür. Erkeklerde kararsız olanların daha fazla olduğunu görmekteyiz (% 30.1). Bu da kızların üzüntü ve sıkıntıları anında Kur'an okumayı erkeklere göre daha çok tercih ettiklerini ortaya koymaktadır. Erkekler sıkıntılı anlarını farklı şekillerde geçiştirmeye çalışıyor olabilirler. Çünkü toplumumuzda erkekler daha özgür hareket edebilmektedirler.

Genel olarak frekans ve yüzde dağılımlarına baktığımızda; Kur'an-ı Kerimi üzüntülü ve sıkıntılı anlarında okuyanlar % 48.2, kararsız % 19.3, üzüntülü anlarında okumayı düşünmeyenler % 32.5'tür.

Öğrencilerle yaptığım mülakatta, niçin ve hangi zamanlarda Kur'an okuyorsunuz, sorusuna verilen cevaplarda; sıkıntılı anlarında Kur'an okumadaki psikolojik duygularını şöyle ifade etmişlerdir: "Kur'an okuduğumda rahatlıyorum, canım sıkıldığında moralim bozulduğunda ilk gidecek mercii Kur'an-ı Kerim oluyor. Okuyunca sıkıntım gidiyor, rahatlıyorum. Kasvetim gidiyor, mutlu oluyorum" (Kişisel Görüşme, 14 Ağustos 2009). "Çok sıkıntılı günler yaşadım. Kur'an-ı Kerim okuyunca insan rahatlıyor, ferahlıyor başka bir şey düşünmüyor. Kur'an-ı Kerim'e odaklanınca psikolojik olarak birisiyle konuşuyor gibi oluyorum" (Kişisel Görüşme, 14 Ağustos 2009). "Bir şey olduğu zaman hemen Kur'an-ı Kerim okurum, çok rahatlatıyor" (Kişisel Görüşme, 13 Ağustos 2009). "Çocukken okuyunca mutluluk oluyordu ama şimdi daha farklı. Üzüntülüysen, üzgünsem beni çok rahatlatıyor, psikolojik olarak

Allah'ın eseriyle baş başa olduğumu hissediyorum” (Kişisel Görüşme, 14 Ağustos 2009).

Tablo 27: Başarılı Anlarda Allah'a Şükür Olarak Kur'an Okunması

		Kur'an-ı Kerimi istediğim başarıları elde ettiğim zamanlarda Allah'a şükür olsun diye okurum.					
		Fikrime çok uygun	Fikrime uygun	Kararsızım	Fikrime aykırı	Fikrime çok aykırı	Toplam
Cins.	Kız	52	73	45	26	36	232
		22.4%	31.5%	19.4%	11.2%	15.5%	100.0%
Erkek	22	20	6	15	10	73	
		30.1%	27.4%	8.2%	20.5%	13.7%	100.0%
Toplam		74	93	51	41	46	305
		24.3%	30.5%	16.7%	13.4%	15.1%	100.0%

DF:4 Ki-kare:9.541 p= ,049

Ki-kare değeri olan ,049<0.05 olduğu için %5 anlamlılık seviyesinde, cinsiyet ile Kur'an-ı Kerimi başarılı anlarda Allah'a şükür olarak okuma, düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur. Tabloya baktığımızda Erkeklerin % 57.5'inin; kızların % 53.9'unun başarılı anlarında Kur'an okuduğunu görmekteyiz. Erkeklerin % 34.2 si olumsuz düşünürken kızlarda bu oran %26.7'dir. Tabloya baktığımızda, kızlar ve erkeklerin çoğu başarılı anlarında Kur'an okumayı tercih ederken, kızlarda kararsız olanların fazla olduğu, erkeklerde ise olumsuz düşünenlerin fazla olduğu görülmektedir.

Genel olarak frekans ve yüzde dağılımlarına baktığımızda ise; Kur'an-ı Kerimi istediği başarıları elde ettiği zamanlarda Allah'a şükür olsun diye okuyanlar % 54.8, kararsız olanlar % 16.7, başarılı anlarında okumayanların ise % 28.5 olduğunu görmekteyiz.

Düşünce zihnin en kompleks faaliyetlerinden biridir. Düşünce, herhangi bir objeye, olaya, görüşe, kanaate, inanca vs. zihinsel yönden derinliğine yapılan bir yaklaşım veya zihnin bu olaylar üzerinde deruni bir meşguliyetidir (Peker, 1993:48).

Dini hayatın en temel unsurlarından birisi dini düşüncedir. Çünkü dinin muhatabı olan insan düşünen bir varlıktır (Certel, 2003:95). Kişi, imana konu olan şeyler üzerinde düşünüp zihinsel planda tatmin olarak bir hükmü kabul ve tasdik etmekte ya da red ve inkar etmektedir. Düşünce ve zihinsel tatmin, kişiyi Allah'a imana ve dini kabule

götüren zihinsel bir motivasyon olmakla kalmayıp, dine inanıp bağlanan kişilerde de dini yaşayışın temel öğelerinden biri olmaya devam eder (Certel, 2003:96).

Tablo 28: Kur'an Okumak Ruhunu Temizler İnancı

Kur'an-ı Kerim okuduğumda ruhumun temizlendiğini hissediyorum		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	191	62.6	62.6
	Fikrime uygun	88	28.9	91.5
	Kararsızım	22	7.2	98.7
	Fikrime aykırı	2	.7	99.3
	Fikrime çok aykırı	2	.7	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okunduğunda ruhunun temizlendiğini düşünenler % 91.5, kararsız olanlar % 7.2, olumsuz düşünenler ise sadece % 1.4. Bu durum, ergenlerin büyük kısmının Kur'an okuduğu anlarda ruhunun temizlendiğini tecrübe ettiğini göstermektedir. Bu durum Kur'an okumanın psikolojik tezahürleri bağlamında dikkate değer noktalardan birisidir.

Tablo 29: Kur'an Okumak Nazar, Büyü ve Kötü Cinlere Karşı Korur İnancı

Kur'an okuduğumda kendimin nazar, büyü, kötü cin gibi şeylere karşı korunduğuna inanıyorum.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	149	48.9	48.9
	Fikrime uygun	115	37.7	86.6
	Kararsızım	26	8.5	95.1
	Fikrime aykırı	7	2.3	97.4
	Fikrime çok aykırı	8	2.6	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okuduğunda kendini nazar, büyü, kötü cin gibi şeylere karşı korunduğuna inananlar % 86.6, kararsız olanlar % 8.5, aykırı bulanlar ise % 4.9. Bu

durum, ergenlerin çoğunun Kur'anı korunmak amacıyla da okuduklarını göstermektedir.

Tablo 30: Kur'an Okumak İnsanı Allah'a ve Resulüne Daha Çok Sevdiren Duygusu

Kur'an okuduğumda Allah ve Resulünün beni daha çok sevdiğini hissediyorum		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	203	66.6	66.6
	Fikrime uygun	77	25.2	91.8
	Kararsızım	22	7.2	99.0
	Fikrime aykırı	3	1.0	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an okuduğunda Allah ve Resulünün kendisini daha çok sevdiğini hissedenler % 91.8, kararsız % 7.2, aykırı düşünenler sadece % 1.0, fikrime çok aykırı seçeneği ise hiç işaretlenmemiştir. Bu durum, ergenlerin Kur'an okuyarak Allah ve Resülüyle manevi bir bağ kurduklarını göstermektedir.

İlk ergenlik çağındaki kız veya erkek zaman zaman başkalarından uzaklaşıp, kendi ile baş başa kalmak ister. Anne-babanın ve arkadaşlarının beraber olma isteğini reddedip yalnız kalmayı, hayallerinde düşüncelerinde kendi iç dünyasında olmayı arzu edebilir. Ondaki bu duygusal yalnızlık, onun Allah sevgisine ulaşmasına yardımcı olabilir. 15-16 yaşlarındaki kız ve erkekler için Allah en yakın sırdaştır (Certel, 2003:173).

Tablo 31: Kur'an Okumak Allah'la Olan Bağları Güçlendirir Duygusu

		Kur'an-ı Kerim okuduğumda Allah'la olan bağlarımın güçlendiğini hissediyorum.					
		Fikrime çok uygun	Fikrime uygun	Kararsızım	Fikrime aykırı	Fikrime çok aykırı	Toplam
Cins.	Kız	169	47	15	0	1	232
		72.8%	20.3%	6.5%	.0%	.4%	100.0%
Erkek		37	27	8	1	0	73
		50.7%	37.0%	11.0%	1.4%	.0%	100.0%
Toplam		206	74	23	1	1	305
		67.5%	24.3%	7.5%	.3%	.3%	100.0%

DF:4 Ki-kare:15.421 p= ,004

Ki-kare değeri olan, $0.04 < 0.05$ olduğu için %5 anlamlılık seviyesinde, cinsiyetle Kur'an-ı Kerim okuma ve Allah ile olan bağ, arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur. Kur'an-ı Kerim okuduğunda Allah'la olan bağlarının güçlendiğini hisseden kızlar % 93.1, erkekler de ise bu oran % 87.7'dir. Erkeklerin biraz daha kararsız olduğu görülmektedir.

Kız-erkek ayrımı yapmaksızın genel olarak frekans ve yüzde dağılımlarına baktığımızda ise; Kur'an-ı Kerim okuduğunda Allah'la olan bağlarının güçlendiğini hisseden % 91.8, kararsız % 7.5, Allah'la olan bağlarının güçlendiğini hissetmediğini düşünenlerin % 0.6 olduğunu görmekteyiz.

Ergen yalnız kaldığında, derdini başkalarıyla paylaşmadığı zaman kaygılanır ve problemleri bir kısır döngü içinde gittikçe büyüdüğü için psikolojik bunalıma girebilir. Ancak böyle durumlarda ergen, başkalarına anlatamadığı problemlerini Aşkın'a anlatarak ve hem de çözümünü O'ndan bekleyerek hayatın zorlukları karşısında yalnız olmadığını, daima yardıma müracaat edebileceği bir yaratıcısının olduğunu hatırlayıp manevi bir güç kazanabilir (Koç, 2003:393).

İnsan kutsal kabul ettiği bir şeyle karşılaştığında herhangi bir iradi çaba sarf etmeden duygusal bir iletim içine girmektedir. İnanan insanın kutsal kitapla iletişim kuramama gibi bir kaygısı olmamaktadır. Kutsal kabul ettiği kitaba kendini açabilmekte, onun verdiği mesajı içinde hissedebilmektedir (Özdoğan, 2000:307).

Tablo 32: Kur'an Okumak Özgüveni Artırır Duygusu

Kur'an-ı Kerim okumak kendime olan güven duygularımı arttırmıyor		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	31	10.2	10.2
	Fikrime uygun	31	10.2	20.3
	Kararsızım	36	11.8	32.1
	Fikrime aykırı	78	25.6	57.7
	Fikrime çok aykırı	129	42.3	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okumak kendime olan güven duygularımı arttırmıyor % 20.4, kararsız % 11.8, güven duygusunu arttırdığını düşünenler % 67.9'dur. Bu durum; ergenlerin Kur'an okuduklarında yaklaşık % 68 oranında özgüven kazandıklarını göstermektedir.

Tablo 33: Kur'an Okumak İslam Ümmetine Mensubiyeti Güçlendirir Duygusu

Kur'anı Kerim okumak benim İslam ümmetine mensubiyet duygularımı güçlendiriyor.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	159	52.1	52.1
	Fikrime uygun	108	35.4	87.5
	Kararsızım	36	11.8	99.3
	Fikrime aykırı	1	.3	99.7
	Fikrime çok aykırı	1	.3	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'anı Kerim okumanın İslam ümmetine mensubiyet duygularını güçlendirdiğini düşünenler % 87.5, kararsız % 11.8, mensubiyet duygularını güçlendirdiğini düşünmeyenler ise % 0.6. Bu durum da Kur'an okumanın ergenlerde yaklaşık % 88 oranında İslam ümmetine mensubiyeti güçlendirdiğini göstermektedir.

Tablo 34: Kur'an Okumak Emniyet Duygusunu Geliştirir İnancı

Kur'an-ı Kerim okuduğumda kendimi daha çok emniyette hissediyorum.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	202	66.2	66.2
	Fikrime uygun	83	27.2	93.4
	Kararsızım	17	5.6	99.0
	Fikrime aykırı	1	.3	99.3
	Fikrime çok aykırı	2	.7	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okuduğunda kendini daha çok emniyette hisseden % 93.4, kararsız % 5.6, emniyette hissetmeyen % 1. Bu oran ergenlerin kendini nazar, büyü, kötü cin gibi

şeylere karşı korunduğuna inananların oranıyla (% 86.6) karşılaştırıldığında daha yüksek görülmektedir. Bu durum emniyet duygusunun kötülöklere karşı daha geniş bir duygu olarak algılanmasıyla izah edilebilir.

Öğrencilerle yaptığım mülakatlarda neden Kur'an okuyorsunuz, sorusuna verilen cevaplarda da emniyet duygusunu görmekteyiz: "Kur'an okuyunca, kendimi daha huzurlu ve güvende hissediyorum. Evde, evden çıkarken, ailemle, yatarken okuyorum" (Kişisel görüşme, 12 Ağustos 2009). Mülakatta günlük hayatınızda ne zaman Kur'an okursunuz sorusuna ise; "Her gün yatarken ve korktuğum zamanlar okuyorum" (Kişisel görüşme, 14 Ağustos 2009). "Yasin suresini Kur'an-ı Kerim'in kalbi olduğu için sık sık okuyorum, okuyunca korunduğumu hissediyorum, rahatlıyorum (Kişisel görüşme, 14 Ağustos 2009). Denekler bu ve benzer cevaplar vererek, Kur'an okuduklarında korundukları düşüncesini ortaya koymuşlardır.

Freud'a göre bir gerçekliğe sahip olmasa da dinin insan hayatında etkin bir rolü vardır. Çünkü din gibi bir güce tutunmak hayatın tehlikelerine karşı insanın korkularını dindirmektedir (Ayten, 2006:33).

Tablo 35: Kur'an Okumak Psikolojik Olgunluk Kazandırır Duygusu

Kur'an-ı Kerim okumanın beni psikolojik olarak olgunlaştırdığını hissediyorum		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	140	45.9	45.9
	Fikrime uygun	101	33.1	79.0
	Kararsızım	49	16.1	95.1
	Fikrime aykırı	10	3.3	98.4
	Fikrime çok aykırı	5	1.6	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okumanın psikolojik olarak olgunlaştırdığını hisseden % 79, kararsız % 16.1, olgunlaştırdığını düşünmeyen % 4.9. Kur'an okumanın psikolojik olgunluk kazandırdığını düşünen % 79'luk oran, özgüven kazanma oranıyla (% 68) karşılaştırıldığında daha yüksek görülmektedir. Bu da psikolojik olgunluğun özgüvene göre daha genel bir kavram olmasıyla izah edilebilir.

Tablo 36: Kur'an Okumak Sorumluluk Duygularını Geliştirir İnancı

Kur'an-ı Kerim okumak benim sorumluluk duygularımı geliştirmiyor.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	29	9.5	9.5
	Fikrime uygun	31	10.2	19.7
	Kararsızım	45	14.8	34.4
	Fikrime aykırı	91	29.8	64.3
	Fikrime çok aykırı	109	35.7	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okumanın sorumluluk duygularını geliştirdiğini düşünenler % 65.5, kararsız % 14.8, sorumluluk duygularını geliştirmediğini düşünenler % 19.7. Bu soruda sorumluluk duygusu kasıtlı olarak genel tutulmuştur. Dini, milli vb. duygularla sınırlandırılmamıştır. Bu durum deneklerin kararsızlık oranını yükseltmiştir.

Tablo 37: Kur'an Okumak Sinirleri Yatıştırır Duygusu

		Kur'an-ı Kerim okumak sınırlarımı yatıştırıp beni rahatlatıyor.					
		Fikrime çok uygun	Fikrime uygun	Kararsızım	Fikrime aykırı	Fikrime çok aykırı	Toplam
Cins.	Kız	135	65	26	5	1	232
		58.2%	28.0%	11.2%	2.2%	.4%	100.0%
	Erkek	27	31	14	1	0	73
		37.0%	42.5%	19.2%	1.4%	.0%	100.0%
Toplam		162	96	40	6	1	305
		53.1%	31.5%	13.1%	2.0%	.3%	100.0%

DF:4 Ki-kare:11.562 p= ,021

Ki-kare değeri olan ,021<0.05 olduğu için % 5 anlamlılık seviyesinde, cinsiyetle Kur'an-ı Kerim okuma ve sınırların yatışmasına etkisi düşüncesi, arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur. Cinsiyete göre, Kur'an-ı Kerim okumanın sınırlarını yatıştırıp rahatlattığını düşünen kızlar % 86.2, erkekler % 79.5. Kur'an-ı Kerim okumanın, erkeklere göre kızların sınırlarını daha iyi yatıştırdığını görmekteyiz. Bu durum sıkıntı anlarında Kur'an okuma sonucuyla da paralellik arz etmektedir.

Genel olarak frekans ve yüzde dağılımlarına baktığımızda, Kur'an-ı Kerim okumanın sınırlarını yatıştırıp rahatlattığını düşünenler % 84.6, kararsız % 13.1, rahatlattığını düşünmeyenler % 2.3'tür.

Tablo 38: Kur'an Okumak Kötülüklerden Korur Duygusu

Kur'an okuduğumda kötülüklerden korunduğumu hissediyorum.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	188	61.6	61.6
	Fikrime uygun	98	32.1	93.8
	Kararsızım	15	4.9	98.7
	Fikrime aykırı	2	.7	99.3
	Fikrime çok aykırı	2	.7	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okuduğunda kötülüklerden korunduğunu hisseden % 93.8, kararsız % 4.9, korunduğunu hissetmeyenler % 1.4. Bu netice, kendini daha çok emniyette hissetme oranıyla (% 93.4) paralellik arz etmektedir.

Kur'an kursu öğrencileriyle yaptığım mülakatta, Kur'an okumayı yeni öğrenmiş bir öğrenci, Kur'an okurken hissettiği duygularını şöyle ifade etmiştir: "Herkesin özellikle yakın çevremdeki arkadaşlarımla Kur'an öğrenmesini o duyguyu tatmalarını isterim. Buraya gelmeden önce sığınağımız müziklerimiz, kitaplarımız, filmlerimizdi. Kur'an-ı Kerim okurken başka bir dünya derler ya aynen ona sürüklüyor beni. Kötülüklerden koruyor gibi geliyor bana. Müzik dinlediğimde eğlenceli vakit geçiriyor sonra baş ağrısı çekiyordum. Kur'an-ı Kerim öyle değil, okuduğumda rahatlama oluyor" (Kişisel görüşme, 14 Ağustos 2009).

Tablo 39: Kur'an Okumak Ahlaki Duyguları Geliştirir Düşüncesi

Kur'an-ı Kerimi okumak ahlaki duygularımı kuvvetlendiriyor		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	192	63.0	63.0
	Fikrime uygun	90	29.5	92.5
	Kararsızım	20	6.6	99.0
	Fikrime aykırı	1	.3	99.3
	Fikrime çok aykırı	2	.7	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerimi okumanın ahlaki duyguları kuvvetlendirdiğini düşünen % 92.5, kararsız % 6.6, olumsuz düşünen % 1. Kur'an okumanın en önemli psikolojik tezahürlerinden birisi de ahlaki davranışları desteklemesidir. Bu sonuç bunun göstergelerinden bir tanesidir.

Ahlaki davranışın esaslarından pek çoğu dinden gelmektedir. Din ahlaki hayatımızın yegane kaynağı değildir, ama en büyük kaynaklarından biridir (Güngör, 2000:115).

Tablo 40: Kur'an Okumak Kişisel Hayatı Anlamlandırır Düşüncesi

Kur'an-ı Kerim okumak hayatıma anlam katıyor.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	162	53.1	53.1
	Fikrime uygun	113	37.0	90.2
	Kararsızım	26	8.5	98.7
	Fikrime aykırı	2	.7	99.3
	Fikrime çok aykırı	2	.7	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okumak hayatıma anlam katıyor diye düşünenler % 90.2, kararsız % 8.5, hayatına anlam kattığını düşünmeyenler % 1.4. Ergenlerin % 90 civarında bir kısmı Kur'an okumanın hayata anlam kattığını düşünmektedir. Bu durum Kur'an okumanın önemli psikolojik tezahürlerinden birisidir.

Hayatın anlamı kavramından, genel manada var olmanın anlamı, insanın bu anlamı öğrenip kavrayabilmesi, buna uygun yaşaması ve kişisel hayatında sahip olduğu anlam kastedilmektedir. Dolayısıyla anlamlı hayat, hem insanın şahsi dünyasının, hem de içinde bulunduğumuz varlık aleminin anlamlı olması demektir (Akıncı, 2005:10).

Din öğretiminin amacı, insanların hayatlarında bir anlama sahip olmalarını sağlayarak bu dünyadaki varlığı izah etmede bir ön çatı ya da temel vazifesi görmektir (Akıncı, 2005:16). İnançlar hayatı yorumlayarak hayatın anlamı konusunda insanın zihnini aydınlatır. Dine ait değerler ise bu doğrultuda davranış geliştirme konusunda belirleyici durumdadır. Bu açıdan dinden gelen ilkeler ve yorumlar anlam arayışında büyük ölçüde rehberlik etmektedir(Akıncı, 2005:12).

Frankl'a göre, hayatta anlamın kalmaması durumunda varoluşsal boşluk (existential vacuum) oluşur. Bu durum, hayatın yaşamaya değer görülmemesi sonucunda gelişen son noktadır. Varoluşsal boşluk anlam isteminin engellenmesi durumunda ortaya çıkar (Ayten, 2006:132).

Tablo 41: Kur'an Okumak Hayata Olumlu Bakma Alışkanlığı Kazandırır

		Kur'an-ı Kerim okumak hayatın anlamı üzerinde olumlu düşünmemi sağlıyor.					
		Fikrime çok uygun	Fikrime uygun	Kararsızım	Fikrime aykırı	Fikrime çok aykırı	Toplam
Cins.	Kız	116	80	34	1	1	232
		50.0%	34.5%	14.7%	.4%	.4%	100.0%
Erkek		22	41	7	2	1	73
		30.1%	56.2%	9.6%	2.7%	1.4%	100.0%
Toplam		138	121	41	3	2	305
		45.2%	39.7%	13.4%	1.0%	.7%	100.0%

DF:4 Ki-kare:16.237 p= ,003

Ki-kare değeri olan ,003<0.05 olduğu için % 5 anlamlılık seviyesinde, cinsiyetle, Kur'an-ı Kerim okumanın hayatın anlamı üzerinde olumlu düşüncelerini sağladığı düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur (p<0.05). Kur'an-ı Kerim okumanın hayatın anlamı üzerinde olumlu düşünmesini sağladığını düşünen kızlar % 84.5, erkekler % 86.3; kararsız kızlar % 14.7, erkekler % 9.6; olumsuz düşünenler kızlar % 0.8, erkekler % 4.1'dir. Fikrime çok uygun seçeneği ile fikrime uygun seçeneği hemen hemen ters orantılıdır.

Genel olarak frekans ve yüzde dağılımlarına baktığımızda, Kur'an-ı Kerim okumanın hayatın anlamı üzerinde olumlu düşünmesini sağladığını düşünenler %84.9, kararsız %13.4, olumsuz düşünenler %1.7.

Değerler ve inançlar, hayatı anlayıp yorumlamada ve davranışların şekillenmesinde rehberlik eder. Böylelikle insan, hayata ve olaylara karşı bir bakış geliştirmiş olur (Akıncı, 2005:11). Din, ergene bir yaşam tarzı sunduğundan ergen, dinin, yaşam tarzıyla ilgili sunduğu bilgilerden yararlanarak hayat anlayışını oluşturmaya çalışır. Yani din, ergene hazır bir hayat felsefesi sunarak, onun kimlik sorununu çözümlenmede önemli bir referans kaynağıdır (Koç, 2003:385).

Hayata anlam verme, insanın temel ihtiyaçlarından birisidir. İnsan, içinde yaşadığı evreni, evrendeki konumunu, nereden gelip nereye gittiğini, nasıl yaşaması gerektiğini sorgulamadan yaşayamaz (Akıncı, 2005:21).

Tablo 42: Kur'an Okumak Sonsuzluk Duygusu Kazandırır Düşüncesi

Kur'an-ı Kerim okumak bana sonsuzluk duygusu kazandırıyor.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	136	44.6	44.6
	Fikrime uygun	75	24.6	69.2
	Kararsızım	61	20.0	89.2
	Fikrime aykırı	14	4.6	93.8
	Fikrime çok aykırı	19	6.2	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okumak bana sonsuzluk duygusu kazandırıyor diye düşünenler % 69.2, kararsız % 20, kazandırmadığını düşünenler % 10.8. kararsızların sayısı bu soruda diğerlerine kıyasla daha fazladır. Bunun sebebi, soruda geçen sonsuzluk duygusunun deneklerin birçoğu tarafında tam anlamıyla anlaşılabilmesi olarak izah edilebilir.

2.7. Kur'an Okumanın Sosyal Tezahürleri

Tablo 43: Kur'an Okuyanlara Sosyal Çevre Daha Saygılı Bakar Düşüncesi

Kur'an okuyanlara çevremdekilerin daha saygılı bakması beni onu okumaya teşvik ediyor.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	113	37.0	37.0
	Fikrime uygun	95	31.1	68.2
	Kararsızım	60	19.7	87.9
	Fikrime aykırı	30	9.8	97.7
	Fikrime çok aykırı	7	2.3	100.0
	Toplam	305	100.0	

Çevremdekilerin Kur'an okuyanlara daha saygılı bakması beni teşvik ediyor % 68.2, kararsız % 19.7, teşvik etmediğini düşünenler ise % 12.1. Kur'an okumayı bilmenin toplumda elbette bir saygınlığı vardır. Fakat insanlar Kur'anı sosyal saygı kazanmak için değil de Allah rızası için okurlar. Bu soruda kararsız ve teşvik etmiyor diyenlerin oranının nispeten yüksek çıkması bu durumlar ilgilidir.

Gencin içinde bulunduğu çevre, anne baba, arkadaş, köy veya mahalle çevresi, onun dine yönelişi üzerinde etkili olur (Peker, 1993: 106). Mülakat yaptığım öğrencilere, neden Kur'an okumayı öğrendiklerini sorduğumda, sebepler arasında çevrenin etkisi de görülmektedir:

Mübarek gecelerde arkadaşlarım Kur'an-ı Kerim okuyordu, ben sadece dua edebiliyordum. Okuyamadığım için kendimde bir stres hissediyordum. Kur'an öğrenmeye karar verdim (Kişisel görüşme, 13 Ağustos 2009). Harflerde bir güzellik görüyordum. Arkadaşlarımdan okuyanlar olunca çevremdekiler takdir ediliyordu. Ben okuyunca da insanların niye hoşuna gitmesin diye düşündüm (Kişisel görüşme, 14 Ağustos 2009). Çevremde bu kız Kur'an-ı Kerim okumayı biliyor, diye düşünmeleri beni mutlu ediyor. Kendimi daha bilgili hissediyorum. (Kişisel görüşme, 12 Ağustos 2009).

Tablo 44: Kur'an Okumak İnsanı Sosyal Çevresine Daha Çok Sevdiren Düşüncesi

		Kur'an okuduğumda ailemin ve sosyal çevrem beni daha çok sevdiğini düşünüyorum.					
		Fikrime çok uygun	Fikrime uygun	Kararsızım	Fikrime aykırı	Fikrime çok aykırı	Toplam
Cins.	Kız	66	54	52	27	33	232
		28.4%	23.3%	22.4%	11.6%	14.2%	100.0%
Erkek	32	23	5	8	5	73	
		43.8%	31.5%	6.8%	11.0%	6.8%	100.0%
Toplam		98	77	57	35	38	305
		32.1%	25.2%	18.7%	11.5%	12.5%	100.0%

DF:4 Ki-kare:15.226 p= ,004

Ki-kare değeri olan ,004<0.05 olduğu için % 5 anlamlılık seviyesinde, cinsiyetle Kur'an-ı Kerimi okuma ve sosyal çevrenin etkisi düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur. Kur'an-ı Kerim okuduğunda ailesinin ve sosyal çevresinin kendisini daha çok sevdiğini düşünenler kızlar % 51.7, kararsız olanlar % 22.4, olumsuz düşünenler % 25.8; erkekler de ise Kur'an-ı Kerim okuduğunda çevrenin kendilerini daha çok sevdiğini düşünenlerin oranı % 75.3 olduğunu görmekteyiz. Burada ön kabüllerimiz belki kızların sosyal beklentisinin daha yüksek olacağı yönündeydi fakat oran erkeklerde daha yüksek çıkmıştır. Bu durum günümüz ergen erkeklerin Kur'an Kursuna gitmeyi pek istemediği ve dolayısıyla da ailelerin onları daha çok teşvik ettikleri şeklinde izah edilebilir.

Genel olarak frekans ve yüzde dağılımlarına baktığımızda ise; Kur'an-ı Kerim okuduğunda ailesinin ve sosyal çevresinin kendisini daha çok sevdiğini düşünenler % 57.4, kararsız olanlar % 18.7, olumsuz düşünenler % 24 olduğunu görmekteyiz.

Tablo 45: Kur'an Okumak Günlük İşleri Olumlu Yönde Etkiler İnancı

Kur'an-ı Kerim okuduğumda günlük işlerimin daha olumlu gittiğine inanıyorum.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	153	50.2	50.2
	Fikrime uygun	113	37.0	87.2
	Kararsızım	34	11.1	98.4
	Fikrime aykırı	5	1.6	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okuduğunda günlük işlerinin daha olumlu gittiğine inanan % 87.2, kararsız % 11.1, olumlu gittiğini düşünmeyenler % 1.6, fikrime çok aykırı seçeneği hiç işaretlenmemiştir. Bu durum Kur'an okumanın ergenlere günlük hayattaki işleriyle başa çıkmada önemli bir motivasyon sağladığını göstermektedir.

Tablo 46: Kur'an Okumak Sosyal Yalnızlığı Giderir Düşüncesi

Kur'an-ı Kerim okuduğumda sosyal açıdan yalnız olmadığımı hissediyorum.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	130	42.6	42.6
	Fikrime uygun	106	34.8	77.4
	Kararsızım	50	16.4	93.8
	Fikrime aykırı	15	4.9	98.7
	Fikrime çok aykırı	4	1.3	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okuduğunda sosyal açıdan yalnız olmadığını hisseden % 77.4, kararsız % 16.4, olumsuz düşünen % 6.2. Bu durum ergenlerde Kur'an okumanın % 77 oranında sosyalleşmeye yardımcı olduğunu göstermektedir. Bu sosyalleşme Kur'an kurslarındaki diğer arkadaşlarıyla olabileceği gibi bu çevrede yapılan sosyal programlarla da ilgilidir.

“Dışlandığınızda Kur'an-ı Kerim açıp okuduğunuzda, Allah bana yardım eder diye düşünüyorsunuz. Her zaman bir umudunuz, tutunacağınız bir dalınız oluyor, ona sarılabiliyorsunuz. Okuyana ne mutlu, yalnız kalmıyor” (Kişisel görüşme, 13 Ağustos 2009).

Tablo 47: Kur'an Okumak Sosyal Olgunluk Sağlar Düşüncesi

		Kur'an-ı Kerim okumanın beni sosyal açıdan olgunlaştırdığını düşünmüyorum.					
		Fikrime çok uygun	Fikrime uygun	Kararsızım	Fikrime aykırı	Fikrime çok aykırı	Toplam
Cins.	Kız	22	21	41	54	94	232
		9.5%	9.1%	17.7%	23.3%	40.5%	100.0%
Erkek		2	9	16	29	17	73
		2.7%	12.3%	21.9%	39.7%	23.3%	100.0%
Toplam		24	30	57	83	111	305
		7.9%	9.8%	18.7%	27.2%	36.4%	100.0%

DF:4 Ki-kare:14.401 p= ,006

Ki-kare değeri olan ,003<0.05 olduğu için % 5 anlamlılık seviyesinde, cinsiyetle, Kur'an-ı Kerim okumanın sosyal açıdan olgunlaştırdığı düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur (p<0.05). Kur'an-ı Kerim okumanın sosyal açıdan olgunlaştırdığını düşünen kızlar % 63.8, erkekler % 63; burada fikrime çok aykırı seçeneğinde aralarında önemli bir fark var. Kızlar, erkeklere göre Kur'an'ın sosyal açıdan olgunlaştırdığına daha kararlı cevap vermiştir (Kızlar % 40.5, Erkekler % 23.3).

Genel olarak frekans ve yüzde dağılımlarına baktığımızda, Kur'an-ı Kerim okumanın sosyal açıdan olgunlaştırdığını düşünenler %63.6, kararsız %18.7, olgunlaştırdığını düşünmeyenler %17.7. Olgunlaştırmayacağını düşünen %18'lik kesimin devam ettikleri Kur'an kurslarına yeterince intibak edemediklerini de düşünebiliriz. Ayrıca bu kurslarda yeteri kadar sosyal faaliyet yapılmadığını da düşünebiliriz.

Tablo 48: Kur'an Okumak Hayatla Mücadele Gücü Verir Düşüncesi

Kur'an okumak bana hayatla mücadelede cesaret veriyor.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	144	47.2	47.2
	Fikrime uygun	107	35.1	82.3
	Kararsızım	50	16.4	98.7
	Fikrime aykırı	4	1.3	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okumanın hayatla mücadelede cesaret verdiğini düşünenler % 82.3, kararsız % 16.4, cesaret verdiğini düşünmeyenler % 1.3, fikrime çok aykırı seçeneği hiç işaretlenmemiştir. Bu sonuç da benzer sorularla karşılaştırıldığında paralellik arz etmektedir. Buna göre Kur'an okumanın psiko-sosyal tezahürlerinden birisi hayatla başa çıkma becerisini desteklemesidir.

Dine dönüş, farklı eğilimler arasında kararsız kalmış olan ergene kendi birliğini ve Allah'ta var olmanın delilini verirken, aynı zamanda şiddetli sevgi, mükemmellik ve yorum ihtiyacını tatmin etmeye imkân verir. Böylece, derin bir sezikle varlığını hissettiği Allah, ergenin iç fırtınasını dindirir. Dini değerler çerçevesinde hayatını yönlendirmeye çalışan ergende bir rahatlama, yatışma, sevinç ve güven duygusu gelişir (Hökelekli, 2005:280).

Güven ve cesaret duygularının yok olması gibi birçok insanı bunalıma ve psikolojik hastalıklara iten birtakım problemlerin aşılması konusunda, bir dine ve yüce bir varlığa inanmanın yapıcı etkisi olmaktadır. Dinlerin ortaya koyduğu şekilde, Allah'ın yarattığı ve onun kontrolü altındaki bu evrene güvenme, diğer varlıklara da güven duymaya sebep olacaktır. Böylelikle insan, yaşaması için gerekli olan güven ve cesareti kazanmış olacaktır (Akıncı, 2005:15).

Tablo 49: Kur'an Okumak Mutlu Bir Aile Kurmaya Yardım Eder Düşüncesi

		Kur'an-ı Kerim okudukça gelecekte mutlu ve huzurlu bir aile kuracağıma olan inancım artıyor.					
		Fikrime çok uygun	Fikrime uygun	Kararsızım	Fikrime aykırı	Fikrime çok aykırı	Toplam
Cins.	Kız	107	69	37	16	3	232
		46.1%	29.7%	15.9%	6.9%	1.3%	100.0%
Erkek		24	40	7	1	1	73
		32.9%	54.8%	9.6%	1.4%	1.4%	100.0%
Toplam		131	109	44	17	4	305
		43.0%	35.7%	14.4%	5.6%	1.3%	100.0%

DF:4 Ki-kare:16.622 p= ,002

Ki-kare değeri olan ,002<0.05 olduğu için % 5 anlamlılık seviyesinde, cinsiyetle Kur'an-ı Kerimi okumanın mutlu ve huzurlu aile kurmaya etkisi düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur. Kur'an-ı Kerim okudukça gelecekte mutlu ve huzurlu bir aile kuracağını düşünen erkeklerin oranı % 87.7; kızların oranının ise % 75.8 olması dikkat çekicidir. Ön kabullerimiz kızların oranının daha yüksek olacağı yönündeydi. Toplumumuzda, ailelerin huzursuz olduğu durumlarda, genellikle kadınlar mağdur olmaktadır. Bu durum, bayanların daha duygusal olmaları nedeniyle, mutlu aile kurma konusuna erkeklere göre daha temkinli yaklaşmasıyla izah edilebilir.

Genel olarak frekans ve yüzde dağılımlarına baktığımızda ise, Kur'an-ı Kerim okudukça gelecekte mutlu ve huzurlu bir aile kuracağına olan inancı artan % 78.7, kararsız % 14.4, olumsuz düşünen % 6.9'dur.

Tablo 50: Kur'an Okumak Eve Bereket ve Huzur Getirir Düşüncesi

Kur'an-ı Kerim okuduğumda evimize bereket ve huzur geliyor.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	201	65.9	65.9
	Fikrime uygun	87	28.5	94.4
	Kararsızım	12	3.9	98.4
	Fikrime aykırı	5	1.6	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okuduğunda evine bereket ve huzur geldiğini düşünenler % 94.4, kararsız % 3.9, olumsuz düşünenler % 1.6, fikrime çok aykırı seçeneği hiç işaretlenmemiştir. Bu durum da Kur'an okumanın psiko-sosyal tezahürlerinden birisidir. Kur'an okuyan ergenlerin % 95'e yakın kesimi evlerindeki huzur ve bereketin Kur'an okumayla ilişkili olduğunu düşünmektedir.

Tablo 51: Kur'an Okumak İslami Bir Kimlik Kazandırır Anlayışı

Kur'an-ı Kerim okumak bana İslami bir kimlik kazandırıyor.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	164	53.8	53.8
	Fikrime uygun	99	32.5	86.2
	Kararsızım	34	11.1	97.4
	Fikrime aykırı	7	2.3	99.7
	Fikrime çok aykırı	1	.3	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okumak bana İslami bir kimlik kazandırıyor % 86.2, kararsız % 11.1, kimlik kazandırmadığını düşünenler % 2.6. Bu soru da benzer sorularla karşılaştırıldığında paralellik arz etmektedir.

İslami açıdan bakıldığında modern görüşün aksine genç, bir yetişkinle hayatın bütün alanlarında aynı hak ve sorumluluklara sahiptir. Çünkü İslam genci, gelişimsel olarak asgari insani donanıma sahip bir birey olarak görür. Dolayısıyla dini hak ve

sorumluluklar açısından hiçbir hususta onu bir yetişkinden ayrı tutmaz (Gündüz, 2003:54).

İslam'ın gence karşı bu tutumu, kişisel, toplumsal, dini ve ahlaki görev ve sorumluluklar açısından gencin çok kısa sürede kendini yetişkinliğe hazırlamasında önemli bir motivasyon unsuru olur. Sözde değil, dini, hukuki ve sosyal alanda gerçekte diğer yetişkinlerle aynı hak ve sorumluluklara sahip olmak, gençlik döneminin önemli karakteristiklerinden sayılan kimlik karmaşası veya kimlik bunalımının yaşanmaması ve gencin kısa sürede kendi kimliğini bulması açısından büyük önem arz eder (Gündüz, 2003:54-55).

2.8. Kur'an Okumanın Psikolojik ve Biyolojik Sağlığa Etkileri

Tablo 52: Kur'an Okumak Psikolojik Hastalıklara Şifadır Düşüncesi

Kur'an okumanın manevi hastalıklara şifa olduğunu düşünüyorum.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	242	79.3	79.3
	Fikrime uygun	47	15.4	94.8
	Kararsızım	11	3.6	98.4
	Fikrime aykırı	2	.7	99.0
	Fikrime çok aykırı	3	1.0	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okumanın manevi hastalıklara şifa olduğunu düşünenler % 94.7 ile büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. Kararsız olanlar % 3.6, manevi hastalıklara şifa olmadığını düşünenler ise % 1.7 gibi çok az bir orandır.

Yunus Suresi 57. Ayeti Kur'anın manevi alanda şifa kaynağı olduğu şöyle ifade edilmektedir: “Ey insanlar! İşte size Rabbinizden bir öğüt, gönüllerde olana bir şifa ve inananlar için yol gösterici bir rehber ve rahmet (olan Kur'an) geldi.” (Yunus Suresi 10/57). Kur'an, insanlara öğüt vermekte, onları aydınlatmakta; her insanın gönül dünyasına hitap ederek oradaki manevi ve ahlâki bozuklukları tedaviye yönelmekte, insanın iç dünyasını arındırmasını, doğru inanç ve güzel hasletler kazanmasını sağlayıcı hükümler getirmektedir (Kur'an Yolu III, 2007:114).

Tablo 53: Kur'an Okumak Biyolojik Hastalıklara Şifadır Düşüncesi

		Kur'an okumanın bedeni hastalıklara şifa olduğunu düşünmüyorum.					
		Fikrime çok uygun	Fikrime uygun	Kararsızım	Fikrime aykırı	Fikrime çok aykırı	Toplam
Cins.	Kız	35	17	25	32	123	232
		15.1%	7.3%	10.8%	13.8%	53.0%	100.0%
Erkek	4	10	1	23	35	73	
		5.5%	13.7%	1.4%	31.5%	47.9%	100.0%
Toplam		39	27	26	55	158	305
		12.8%	8.9%	8.5%	18.0%	51.8%	100.0%

DF:4 Ki-kare:22.255 p= ,000

Ki-kare değeri olan ,000<0.05 olduğu için % 5 anlamlılık seviyesinde, cinsiyetle Kur'an-ı Kerimi okumanın, bedeni hastalıklara şifa olduğunu düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur. Kur'an-ı Kerim okumanın bedeni hastalıklara şifa olduğunu düşünenler erkekler % 79.4, kızlar %66; şifa olmadığını düşünen erkekler % 19.2, kızlar %22.4; kararsız olanların oranı erkekler % 1.4, kızlar % 10.8. Tabloyu incelediğimizde Kur'an okumanın bedeni hastalıklara şifa olacağı düşüncesi erkeklerde kızlara göre daha fazladır. Ayrıca kızların daha fazla kararsız kaldığını görmekteyiz.

Genel olarak frekans ve yüzde dağılımlarına baktığımızda, Kur'an-ı Kerim okumanın bedeni hastalıklara şifa olduğunu düşünenler % 69.8 ile büyük çoğunluğu oluşturmaktadır, şifa olmadığını düşünenler % 21.7, kararsız olanların oranı % 8.5.

İsra Suresi 82. Ayeti Kur'anın genel olarak bir şifa kaynağı olduğunu ifade etmektedir: "Biz, Kur'an'dan öyle bir şey indiriyoruz ki o, müminler için şifa ve rahmettir; zalimlerin ise yalnızca ziyanını artırır" (İsra 17/82). Müfessirler genellikle Kur'an'ın şifa ve rahmet oluşunu manevi anlamda açıklamışlardır. Kur'an'ın şifa oluşu, öncelikle manevi anlamdadır; ancak tıbbi tedavi ile birlikte veya tıbben tedavi imkânının kalmadığı durumlarda Kur'an'ın bedeni ve psikolojik hastalıklar konusunda şifa verici tesirinin olabileceği yolunda yorumlar da yapılmaktadır. (Kur'an Yolu III, 2007:114,115).

Tablo 54: Kur'an Okumak Psikolojik Hastalıklara Şifadır Tecrübesi

		Kur'an-ı Kerimi manevi hastalıklarına şifa olsun diye okurum.					
		Fikrime çok uygun	Fikrime uygun	Kararsızım	Fikrime aykırı	Fikrime çok aykırı	Toplam
Cins.	Kız	68	83	35	24	22	232
		29.3%	35.8%	15.1%	10.3%	9.5%	100.0%
	Erkek	15	23	15	16	4	73
		20.5%	31.5%	20.5%	21.9%	5.5%	100.0%
Toplam		83	106	50	40	26	305
		27.2%	34.8%	16.4%	13.1%	8.5%	100.0%

DF:4 Ki-kare:9.583 p= ,048

Ki-kare değeri olan ,048<0.05 olduğu için %5 anlamlılık seviyesinde, cinsiyetle, Kur'an-ı Kerimi manevi hastalıklara şifa olsun diye okuma düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur (p<0.05). Kur'an-ı Kerimi manevi hastalıklara şifa olsun diye okuyan kızlar % 65.1, erkekler % 52; kararsız olan kızlar % 15.1, erkekler % 20.5; okumayı uygun görmeyenler ise kızlar % 19.8, erkekler % 27.4'tür. Genel olarak frekans ve yüzde dağılımlarına baktığımızda, Kur'an-ı Kerimi manevi hastalıklara şifa olsun diye okuyanlar % 62.0, kararsız olanlar % 16.4, okumayı uygun görmeyenler ise % 21.6.

Bu verileri Tablo 52 deki verilerle kıyasladığımızda Kur'an-ı Kerim okumanın manevi hastalıklara şifa olduğunu düşünenler % 94.7 ile büyük çoğunluğu oluşturmaktaydı. Buna göre % 32.7'lik kısmın Kur'an okumanın manevi hastalıklara şifa olduğuna inandığı halde bunu uygulamadığını görmekteyiz.

Tablo 55: Kur'an Okumak Biyolojik Hastalıklara Şifadır Tecrübesi

		Kur'an-ı Kerimi bedeni rahatsızlıklarına şifa olsun diye okurum.					
		Fikrime çok uygun	Fikrime uygun	Kararsızım	Fikrime aykırı	Fikrime çok aykırı	Toplam
Cins.	Kız	71	91	46	15	9	232
		30.6%	39.2%	19.8%	6.5%	3.9%	100.0%
	Erkek	14	32	10	11	6	73
		19.2%	43.8%	13.7%	15.1%	8.2%	100.0%
Toplam		85	123	56	26	15	305
		27.9%	40.3%	18.4%	8.5%	4.9%	100.0%

DF:4 Ki-kare:10.977 p= ,027

Ki-kare değeri olan ,027<0.05 olduğu için %5 anlamlılık seviyesinde, cinsiyetle, Kur'an-ı Kerimi bedeni rahatsızlıklara şifa olsun diye okuma düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur (p<0.05). Kur'an-ı Kerimi bedeni rahatsızlıklarına şifa olması için okuyan kızlar % 69.8, erkekler % 63; aykırı düşünen kızlar % 10.7, erkekler % 23.3.

Genel olarak frekans ve yüzde dağılımlarına baktığımızda, Kur'an-ı Kerimi bedeni rahatsızlıklarına şifa olması için okuyanlar % 68.2, kararsız % 18.4, aykırı düşünenler % 13.4. Ergenlerin, Kur'an okumanın bedeni hastalıklara şifa olduğunu düşünme (% 69.8) ve okuma (% 68.2) yüzdelerinin birbirine çok yakın olması hem düşünüp hem uyguladıklarını göstermektedir.

2.9. Kur'an Okumanın İbadet Boyutu

Tablo 56: Kur'an Okumanın Bir İbadet Olduğuna İnanç

Kur'an-ı Kerim okumanın bir ibadet olduğuna inanıyorum.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	253	83.0	83.0
	Fikrime uygun	41	13.4	96.4
	Kararsızım	4	1.3	97.7
	Fikrime aykırı	2	.7	98.4
	Fikrime çok aykırı	5	1.6	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okumanın bir ibadet olduğunu düşünenlerin sayısı % 96.4 ile büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. İbadet olmadığını düşünenlerin sayısı ise % 2.3 tür. Kararsız olanlar ise % 1.3 tür.

Kur'an-ı Kerim'i okumak bir ibadet olduğu gibi, başkasına da öğretmek pek büyük bir ibadettir. Bir hadis-i şerifde şöyle buyrulmuştur: "Sizin en hayırlınız, Kur'an'ı öğrenip başkalarına da öğreteninizdir..." (Bilmen,1992:127)

Kur'an okumanın ibadet boyutu üzerinde Elmalı Hamdi Yazır'ın biraz farklı yorumları vardır: Kur'an okumak, ihtiyaç sahiplerine yardım etmek, sadaka vermek, vakıf yapmak, köle azat etmek ve benzeri şeyler niyete bağlı olmayan ameller hem yakınlık,

hem itaattır, ibadet değildir. Fakat namaz, oruç, zekat, hac ve cihad gibi yapılmasında niyet şart olan ameller hem ibadet, hem yakınlık ve hem itaattirler (Yazır, I, s.95).

Tablo 57: Kur'an Okumak İbadetlere Dikkati Sağlar

		Kur'an-ı Kerimi okumak ibadetlerime daha çok dikkat etmemi sağlıyor.					
		Fikrime çok uygun	Fikrime uygun	Kararsızım	Fikrime aykırı	Fikrime çok aykırı	Toplam
Cins.	Kız	143	70	17	1	1	232
		61.6%	30.2%	7.3%	.4%	.4%	100.0%
	Erkek	33	34	2	3	1	73
		45.2%	46.6%	2.7%	4.1%	1.4%	100.0%
Toplam		176	104	19	4	2	305
		57.7%	34.1%	6.2%	1.3%	.7%	100.0%

DF:4 Ki-kare:15.332 p= ,004

Ki-kare değeri olan ,004<0.05 olduğu için %5 anlamlılık seviyesinde, cinsiyetle Kur'an-ı Kerimi okumanın, ibadetlere dikkat edilmesine olan etkisi, arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur. Cinsiyete göre tabloya baktığımızda, kızlar ve erkekler % 91.8 ile ibadetlerine daha çok dikkat ettiğini düşünürken, olumsuz düşünen erkeklerin oranı % 5.5 ile kızlardan (% 0.8) ayrılmaktadır.

Genel olarak frekans ve yüzde dağılımlarına baktığımızda, Kur'an-ı Kerim okumak ibadetlerime daha çok dikkat etmemi sağlıyor diye düşünenler % 91.8, kararsız % 6.2, olumsuz düşünenler % 2'dir.

Kur'an kursu öğrencileriyle yaptığım mülakatta, Kur'an okumak sizde ne gibi değişiklikler yaptı sorusuna: "İçimde ibadet duygusu başladı. Şu an ibadet etmeye daha hevesliyim, namazları tam kılıyorum (Kişisel görüşme, 14 Ağustos 2009). Allah'a ibadet etmeye heveslendim artık namazdan kaçmıyorum (Kişisel görüşme, 12 Ağustos 2009). gibi, ifadelerle ibadetlere dikkat konusundaki değişimlerini dile getirmişlerdir.

2.10. Kur'anı Anlayarak Okuma Tutumu

Tablo 58: Kur'anı Meal ve Tefsiriyle Birlikte Okuma Daha Faydalıdır Düşüncesi

Kur'an-ı Kerimi meal ve tefsiriyle birlikte okumanın daha faydalı olduğuna inanıyorum.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	205	67.2	67.2
	Fikrime uygun	73	23.9	91.1
	Kararsızım	21	6.9	98.0
	Fikrime aykırı	2	.7	98.7
	Fikrime çok aykırı	4	1.3	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerimi meal ve tefsiriyle birlikte okumanın daha faydalı olduğuna inanan % 91.1, kararsız % 6.9, faydalı olduğunu düşünmeyenler % 2. Bu durum Kur'an okuyan ergenlerin bir talebi olarak da değerlendirilebilir. Kur'an okuyan ergenler Kur'anı anlamıyla birlikte okumak istemektedirler.

İstanbul'un değişik semtlerinde faaliyet gösteren Kur'an kurslarında öğrenim gören 245 öğrenciyle yapılan alan araştırmasında Kur'an kursları müfredatında seçmeli derslerin yer almasını istemektedirler. Kur'an'ın Türkçe meali en çok istenen dersler arasındadır. Büyük bir çoğunluğun Kur'an-ı Kerim mealini okumak isteyişleri oldukça olumlu bir arayıştır (Ayhan, 2004:524).

Kur'an kursu öğrencileriyle yaptığım mülakatta, anlamıyla Kur'an okuyan bir öğrenci duygu ve düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: "Anlamıyla Kur'an okuduğumda etrafımdaki her şey bir ayet oluyor, hayatın her anını şükürle geçirmek gerektiğini anlıyorum. Anlamını okudukça şaşırıyorum subhanallah diyorum. Hiçbir şeyden haberimiz yok, herkese meal okumayı tavsiye ederim" (Kişisel görüşme, 12 Ağustos 2009). Kur'an okumayı yeni öğrenmiş bir öğrenci ise düşüncelerini şöyle ifade etmektedir: "Okuduğum hiç bir kitaba benzemiyor. Bu yaşıma kadar birçok kitap okudum. Kur'an-ı Kerim farklı, insanın okudukça okuyası geliyor, bıkmıyor. Anlasaydık elimizden hiç düşmezdi. Anlamadan bile elimizden düşmüyor, mutlu oluyoruz" (Kişisel görüşme, 14 Ağustos 2009).

Tablo 59: Deneklerin Eğitim Düzeyi ve Kur'anı Anlayarak Okuma Düşüncesi

		Kur'an-ı Kerimi meal ve tefsiriyle birlikte okumanın daha faydalı olduğuna inanıyorum.					
		Fikrime çok uygun	Fikrime uygun	Kararsızım	Fikrime aykırı	Fikrime çok aykırı	Toplam
Öğrn. durumu	İlköğretim	81	45	17	1	3	147
		55.1%	30.6%	11.6%	.7%	2.0%	100.0%
	Lise	79	17	3	0	1	100
		79.0%	17.0%	3.0%	.0%	1.0%	100.0%
	İHL	45	11	1	1	0	58
		77.6%	19.0%	1.7%	1.7%	.0%	100.0%
Toplam		205	73	21	2	4	305
		67.2%	23.9%	6.9%	.7%	1.3%	100.0%

DF:8 Ki-kare:23.758 p= ,003

Eğitim düzeyi ile Kur'an-ı Kerimi meal ve tefsiriyle birlikte okuma ilişkisi Ki-kare değeri ,003<0.05 olduğu için % 5 anlamlılık seviyesinde iki değişken arasındaki anlamlılık oranı yüksektir. Kur'an-ı Kerimi meal ve tefsiriyle birlikte okumanın daha faydalı olduğunu düşünen İlköğretim mezunları % 85.7, Lise mezunları % 96, İHL mezunları % 96.6'dır.

Eğitim seviyesi yükseldikçe Kur'an-ı Kerimi meal ve tefsiriyle birlikte okumanın daha faydalı olduğu düşüncesinde artma görülmektedir.

2.11. Ölmüş İnsanların Ruhuna Kur'an Okuma Tutumu

Tablo 60: Ölmüşlerin Ruhuna Kur'an Okuma Tecrübesi

		Kur'an-ı Kerimi ölmüşlerin ruhuna okurum.					
		Fikrime çok uygun	Fikrime uygun	Kararsızım	Fikrime aykırı	Fikrime çok aykırı	Toplam
Cins.	Kız	89	93	21	17	12	232
		38.4%	40.1%	9.1%	7.3%	5.2%	100.0%
	Erkek	22	20	7	13	11	73
		30.1%	27.4%	9.6%	17.8%	15.1%	100.0%
Toplam		111	113	28	30	23	305
		36.4%	37.0%	9.2%	9.8%	7.5%	100.0%

DF:4 Ki-kare:16.875 p= ,002

Ki-kare değeri olan ,002<0.05 olduğu için % 5 anlamlılık seviyesinde, cinsiyetle Kur'an-ı Kerimi ölmüşlerin ruhuna okuma düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur. Kızların % 78.5'i ölmüşlerin ruhuna Kur'an okuduğunu belirtirken,

erkeklerde bu oran % 57.5. erkeklerin % 32.9 ölmüşlerin ruhuna Kur'an okuma fikrine olumsuz bakarken kızlarda bu oran % 12.5'tir. Erkekler kızlara göre ölmüşlerin ruhuna Kur'an okunmasına daha olumsuz bakmaktadırlar. Bu bayanların daha duygusal olmasından, bazı modernist hocalarının Kur'an'ın ölmüşler için değil de yaşayanlar için indirilmiş olduğu görüşüne vurgu yapmalarından kaynaklanabilir.

Genel olarak frekans ve yüzde dağılımlarına baktığımızda, Kur'an-ı Kerimi ölmüşlerin ruhuna okuyan % 73.4, kararsız olanlar % 9.2, ölmüşlerin ruhu için okunmasını uygun görmeyenler ise % 17.3'tür. Uygun görmeyenlerin oranının da yüksek olduğunu düşünmekteyiz.

Ölenler için en çok okunan Yasin Suresi'nin 70. ayeti, "Kur'an, yaşayan, diri insanları uyarmak için gönderildi." buyurur. Bunu esas aldıktan sonra, bu bilinçle Kur'an okumadan, hatim yapmadan sevap ve ecir hasıl olur. Okuyan kimse okumadan hasıl olan nuru, sevabı ölenlerin ruhlarına da ulaştırmasını Cenab-ı Allah'tan niyaz edebilir. Onların da istifade edeceklerine dair hadis-i şerif vardır. Keza bazı ayetleri okuyarak, onların feyzi, bereketi hürmetine hastalıklara şifa istenebilir, bazı matlupları gerçekleştirilmesi Cenab-ı Hak'tan istenebilir (Yıldırım, Zaman, 23 Nisan 2010).

2.12. Yaşlı İnsanların Kur'an Okumalarıyla İlgili Kanaatler

Tablo 61: Yaşlı İnsanlar Niçin Daha Çok Kur'an Okur

		Size göre yaşlılar niçin daha çok Kur'an okur?					
		Daha fazla vakitleri olduğu için	Kur'anın anlamını daha iyi bildikleri için	Cennete gitmek için.	Ölüm korkusundan dolayı	Diğer:	Toplam
Cins.	Kız	51 22.0%	27 11.6%	14 6.0%	108 46.6%	32 13.8%	232 100.0%
	Erkek	14 19.2%	7 9.6%	27 37.0%	21 28.8%	4 5.5%	73 100.0%
Toplam		65 21.3%	34 11.1%	41 13.4%	129 42.3%	36 11.8%	305 100.0%

DF:4 Ki-kare:47.391 p= ,000

Ki-kare değeri olan ,000<0.05 olduğu için % 5 anlamlılık seviyesinde, cinsiyetle, yaşlıların daha çok Kur'an okuma nedeni arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur

($p < 0.05$). Erkekler, yaşlıların cennete gitmek için fazla Kur'an okuduklarını düşünürken (% 37.0); Kızlar ise çoğunlukla, yaşlıların ölüm korkusundan dolayı fazla Kur'an okuduklarını düşünmektedir (% 46.6).

Genel olarak frekans ve yüzde dağılımlarına baktığımızda, yaşlıların daha fazla Kur'an-ı Kerim okuma nedeni olarak ilk sırada % 42.3 ile ölüm korkusundan dolayı seçeneği; % 21.3 daha fazla vakitleri olduğu için; % 13.4 cennete gitmek için; % 11.1 Kur'an'ın anlamını daha iyi bildikleri için, yer almaktadır. Diğer seçeneğine; Allah rızası için okurlar, yaşları ilerlediği için daha akli başında olurlar, seçeneklerin hepsi geçerlidir, nedenini bilmiyorum ve benzeri cümleler yazılmıştır.

2.13. Sevap ve Öbür Dünya Bağlamında Kur'an Okunması

Tablo 62: Kur'anı Cennete Girmek İçin Okurum Anlayışı

Kur'an-ı Kerimi cennete girmek ve oradaki derecemin yüksek olması için okurum		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	121	39.7	39.7
	Fikrime uygun	106	34.8	74.4
	Kararsızım	48	15.7	90.2
	Fikrime aykırı	21	6.9	97.0
	Fikrime çok aykırı	9	3.0	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerimi cennete girmek ve oradaki derecesinin yüksek olması için okuyan % 74.4, kararsız %15.7, aykırı düşünen % 9.9. Kararsızların oranının nispeten yüksek çıkması ihlas bağlamında düşünülebilir.

Tablo 63: Kur'anı Sevap Kazanmak İçin Okurum Anlayışı

Kur'an-ı Kerimi sevaplarının artması için okurum.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	97	31.8	31.8
	Fikrime uygun	131	43.0	74.8
	Kararsızım	42	13.8	88.5
	Fikrime aykırı	25	8.2	96.7
	Fikrime çok aykırı	10	3.3	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerimi sevaplarının artması için okuyanlar % 74.8, kararsız olanlar % 13.8, aykırı düşünenler % 11.5. Burada da ihlas bakış açısının etkili olduğu düşünülebilir. Bazı öğrenciler Kur'anı sadece Allah rızası için okuduğundan dolayı sevap beklentisi içinde bile olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 64: Kur'anı Şefaathçi Olması Ümidiyle Okuma Anlayışı

Kur'an-ı Kerimi bana ahirette şefaathçi olacağı ümidiyle okurum.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	173	56.7	56.7
	Fikrime uygun	86	28.2	84.9
	Kararsızım	29	9.5	94.4
	Fikrime aykırı	10	3.3	97.7
	Fikrime çok aykırı	7	2.3	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerimi ahirette şefaathçi olacağı ümidiyle okuyanlar % 84.9, kararsız % 9.5, aykırı düşünenler % 5.6. Şefaath konusunda oran biraz daha yükselmiştir. Bu durum yukarıdaki ihlas bakış açısının denekler üzerindeki etkisini göstermektedir.

Yukarıdaki bağlamda Hz. Muhammed şöyle buyurmuştur: “Kur'an okuyunuz. Çünkü Kur'an, kıyamet gününde kendisini okuyanlara şefaathçi olarak gelecektir” (Müslim, Müsâfirin 252).

Tablo 65: Kur'an'ı Günahların Affedilmesi Ümidiyle Okuma Anlayışı

Kur'an-ı Kerim-i günahlarının affi için okurum		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	142	46.6	46.6
	Fikrime uygun	119	39.0	85.6
	Kararsızım	23	7.5	93.1
	Fikrime aykırı	19	6.2	99.3
	Fikrime çok aykırı	2	.7	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim-i günahlarının affi için okuyan % 85.6, kararsız % 7.5, aykırı düşünenler % 6.9. Ergenlerin % 86'ya yakın bir kesiminin Kur'anı günahların affi için de okuduğu görülmektedir. Bu durum ergenlerin içinde yaşadıkları psikolojik çatışmalar bağlamında önemlidir.

Gençlerin, gerek kendi içlerindeki çalkantılar ve gerekse eğitim öğretim zaruretleri, okul ve çevrenin kısıtlayıcı etkileri sebebiyle dini görevlerini gereği gibi yerine getirememeleri de onların suçluluk duygusu yaşamalarında etkili olan başka bir faktördür (Hökelekli, 2005:276).

Tablo 66: Kur'an Okumanın Günahlara Karşı Frenleme Tecrübesi

Kur'an-ı Kerim okumak beni günahlara karşı frenliyor.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	177	58.0	58.0
	Fikrime uygun	97	31.8	89.8
	Kararsızım	26	8.5	98.4
	Fikrime aykırı	3	1.0	99.3
	Fikrime çok aykırı	2	.7	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okumak beni günahlara karşı frenliyor % 89.8, kararsız % 8.5, günahlara karşı frenlemediğini düşünenler % 1.7. Bu sonuç Kur'an okumanın ergenleri yaklaşık % 90 oranında günahlara karşı frenlediğini göstermektedir. Delikanlılık

çağını yaşayan ergenlerin böyle bir tecrübe yaşaması, Kur'an okumanın psikolojik tezahürleri bağlamında önemli bir sonuçtur.

Tablo 67: Kur'an Okumak Öbür Dünya İle İlgili Sorulara Cevap Verir Anlayışı

Kur'an-ı Kerim okuduğumda ahiret hayatıyla ilgili soru ve duygularıma cevaplar buluyorum		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	171	56.1	56.1
	Fikrime uygun	90	29.5	85.6
	Kararsızım	38	12.5	98.0
	Fikrime aykırı	3	1.0	99.0
	Fikrime çok aykırı	3	1.0	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okuduğumda ahiret hayatıyla ilgili soru ve duygularıma cevaplar buluyorum diye düşünenler % 85.6, kararsız %12.5, cevap bulamadığını düşünenler % 2. Kur'an okumak, ergenlerin % 86 civarında öbür dünya ile ilgili sorularına cevap vermektedir. Bu cevapların alınamaması durumunda ergenlik döneminin çok daha buhranlı geçebileceği öngörülebilir.

2.14. Dini Şüphelerin Giderilmesi Bağlamında Kur'an Okunması

Tablo 68: Kur'an Okumak Dini Şüpheleri Gideriyor Tecrübesi

Kur'an-ı Kerim okumak benim dini şüphelerimi gideriyor.		Dağılım	%	Toplam %
Geçerli	Fikrime çok uygun	157	51.5	51.5
	Fikrime uygun	108	35.4	86.9
	Kararsızım	29	9.5	96.4
	Fikrime aykırı	6	2.0	98.4
	Fikrime çok aykırı	5	1.6	100.0
	Toplam	305	100.0	

Kur'an-ı Kerim okumanın dini şüphelerini giderdiğini düşünenler % 86.9, kararsız % 9.5, olumsuz düşünenler % 3.6. Bu sonuç da yukarıdaki sonuçlarla paralellik

arz etmektedir. Kur'an okuyan ergenlerin yaklaşık % 87'si dini şüphelerinin giderildiğini düşünmektedir. Bu da Kur'an okumanın önemli psikolojik sonuçlarından birisi olarak kabul edilebilir.

Ergenlik, her yönden geçici bir "bunalım" dönemidir. İmanla ilgili şüphe, kararsızlık ve çatışmalar insan hayatında en çok bu dönemde kendilerini gösterirler. Geleneksel dini kalıplan tenkit ve değerlendirmeye tâbi tutarak şahsi bir din anlayışına ulaşma, genel olarak bu bunalımlı safhayı izler (Hökelekli, 2005:270).

2.15. Verilerin Karşılaştırılması

Ailelerin Öğrenim Durumu

Örneklem grubumuzun annelerinin öğrenim durumları incelendiğinde % 83.6 ile ilkökul mezunları çoğunluğu oluştururken; üniversite mezunu olan ise sadece % 0.3'tür. Kur'an kursuna gelen öğrencilerin annelerinin eğitim durumu ortaokul mezunları dışında Türkiye genelinin altında olduğu görülmektedir (Türkiye genelinde okuryazar olmayan kadınlar % 27, ilkökul mezunu % 45; yüksekokul mezunu % 5.3'tür).

Ankete katılan öğrencilerin babalarının öğrenim durumları incelendiğinde, ilkökul mezunu % 51.8 ile çoğunluğu oluşturmaktadır. İmam hatip lisesi mezunu olanların oranının az olması (% 3.3) dikkat çekici bir durumdur. Kur'an kursuna gelen öğrencilerin babalarının eğitim durumlarının Türkiye ortalamalarına yakın olduğu görülmektedir (Türkiye genelinde okuryazar olmayan erkekler % 7, ilkökul mezunu % 50, yüksekokul mezunu % 10'dur). Buna göre, genel olarak Kur'an kursuna gelen öğrencilerin ailelerinin eğitim düzeyinin; orta ve ortanın altında olduğu görülmektedir.

Evlerdeki Kur'an ve Tefsir Sayıları

Evlerdeki Kur'an-ı Kerim adetlerine baktığımızda % 56.4 ile beş ve üstü çoğunluğu oluşturmaktadır. Bir adet seçeneğinin % 3.3 olduğu görülmektedir. Bu da örneklem grubunun anne ve babaları Kur'an okumayı bilmese de (Bkz. annelerde % 12.8, Tablo 11; babalarda % 21.6, Tablo 12) evlerinde Kur'an-ı Kerim bulduklarını göstermektedir. Evlerin çoğunluğunda Kur'an-ı Kerim adedinin beş ve üstü olması, evlerde yaşayan bireylerin kendilerine ait değişik boylarda Kur'an bulduklarını göstermektedir.

Ankete katılan öğrencilerin evlerindeki tefsir adedine baktığımızda (Tablo 10) evlerinde tefsir bulunanlar toplam % 61'le çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu da Kur'an'ı Kerim'i anlamak için mealin yeterli olmayıp tefsire ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. % 39'un ise evlerinde hiç tefsir bulunmadığı görülmektedir.

Ailelerin Kur'an Okuma Düzeyi

Örneklem grubumuzun annelerinin Kur'an-ı Kerim'i okuma düzeylerine baktığımızda, çoğunluk orta düzeyde okumayı bilirken, hafız olanların sayısının az olduğu (% 1.6'sı hafız) görülmektedir (Tablo 11)

Örneklem grubumuzun babalarının Kur'an-ı Kerim'i okuma düzeylerini annelerle kıyasladığımızda babaların hiç bilmeme ve az bilme oranı daha yüksek görülmektedir; çok iyi bilme ve hafız olma seçeneğinde ise, babalar biraz daha önde görülmektedir (Tablo 12).

Anneanneler ile annelerin Kur'an-ı Kerim'i okuma düzeylerini kıyasladığımızda, anneannelerde (% 27.2) Kur'an okumayı bilmeyenlerin daha fazla olduğunu görüyoruz. Annelerin hiç bilmeme oranı % 12.8'dir. Bu durum Türkiye'de kadınlar arasında Kur'an okuma oranının gitgide arttığını göstermektedir.

Ankete katılan öğrencilerin dedelerinin Kur'an-ı Kerim'i okuma düzeyleri anneannelere göre daha yüksek görülmektedir. Aynı şekilde büyük babaların Kur'an-ı okuma düzeyleri babaannelere göre daha yüksek oranda görülmektedir. Babaannelerde hiç hafız görülmezken dedelerde hafızlık oranı annelere ve babalara göre daha yüksek görülmektedir.

Yukarıdaki tablolara dikkat edildiğinde, bu kuşaktaki erkeklerin Kur'an-ı Kerim'i okuma düzeylerinin bayanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Anne ve baba kuşağında ise; annelerle kıyasladığımızda babaların hiç bilmeme ve az bilir oranı daha yüksek; çok iyi bilir ve hafız seçeneğinde babalar biraz daha önde görülüyor. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'i öğrenme merakının son zamanlarda bayanlarda daha fazla olmasıyla nispeten açıklanabilir.

Kur'ana Saygı Tutumları

Kur'an-ı Kerim'in evlerde yüksek bir yerde bulunması Kur'an-ı Kerim'e olan saygıyı gösterirken diğer seçenekler ise sık sık okunduğu izlenimini vermektedir (Tablo 17).

Örneklem grubumuzda erkek ve kızlar arasında abdestsiz Kur'an okunup okunamayacağı konusunda anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Kızlarda abdestsiz Kur'an okunabileceğini düşünenler % 8.2'i iken, erkeklerde %16.4'tür. Okunamaz diye düşünen kızlar % 19.8 iken erkekler %26'dır. Kur'an-ı Kerim'in abdestsiz olarak dokunmadan okunabilir, diye düşünenler % 68.5 ile büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. Kızların çoğunluğu % 72'si dokunmadan okunabilir diye düşünmektedir. Erkeklerde ise bu oran % 57.5'tir. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayınlanan ilmihale göre; "Abdestsiz kimsenin, Kur'an'a dokunması ve onu elle tutması caiz görülmez. Abdestsiz olarak mushaf'a bakarak veya ezberden Kur'an okumak ise caizdir." (İlmihal I, 2006:196). Bu bilgileri derste öğrenen ve okuyan öğrencilerin çoğunluğunun yukarıdaki görüşü benimsediği gözlenmektedir.

Başörtüsü takmadan Kur'an okunabilir diyenler % 3.3 iken okunamaz diye düşünenler % 96.1 ile büyük çoğunluğu oluşturmaktadır (Tablo 19). Bu veriler Kur'ana saygı konusundaki tutumu göstermesi açısından önemlidir.

Kur'an-ı Kerim olan odada şarkı söylenmez düşüncesinde olanlar % 53.4, şarkı söylenebilir diye düşünenler ise % 22.3 oranındadır. Çoğunluğun şarkı söylenemez düşüncesinde olması Kur'an-a olan saygıdan kaynaklanmaktadır. Cinsiyet farkı ile Kur'an olan odada şarkı söylenmez çapraz tablosuna baktığımızda (Tablo 20), kızların Kur'an'a daha saygılı bir tutum içinde oldukları görülmektedir.

Kur'an-ı Kerim olan odada televizyon izlenilme durumuna baktığımızda izlenemeyeceğini düşünen toplam % 50.8, seyredilebilir diye düşünenler % 22 oranındadır (Tablo 21). Şarkı söylenemez düşüncesi ile kıyaslandığında % 7 civarında bir azalma görülmektedir. Bu durum televizyon seyretmenin bu kesim tarafından günlük normal bir davranış olarak görülmesiyle izah edilebilir.

Deneklerin Kur'an Okuma Sıklığı

Kur'an-ı Kerim'i her gün okuduğunu söyleyenler toplam % 86.9'dur. Her gün okumanın yüksek çıkması deneklerin Kur'an kursu öğrencisi olmalarıyla izah

edilebilir. Bununla birlikte kararsızlar ve aykırı düşünenler göz önüne alındığında her gün Kur'an okumayan ya da okumayı düşünmeyenler de % 13'e yakın bir oranı teşkil etmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in haftada bir okunmasına ise % 74.8'i olumsuz bakmaktadır. Büyük çoğunluğun, haftada bir okunmasını az bulduğunu görmekteyiz. Cinsiyete göre baktığımızda ise erkeklerin, haftada bir Kur'an okumayı kızlara göre daha uygun bulduklarını görmekteyiz.

Kur'an-ı Kerim'in ayda bir ve kandil gecelerinde okunmasına ise % 85.9'u olumsuz bakmaktadır. Kur'an'ın her gün okunması gerektiğini düşünenler (% 86.9) ile ayda bir ve kandil gecelerinde okunmasına olumsuz bakanların yüzdesinin birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Kur'an okuma sıklığı azaldıkça olumsuz düşünenlerin yüzdesinde artma görülmektedir. Bu da Kur'an okuyan ergenlerin, mümkün olduğu kadar diğer insanların da sık sık Kur'an okuması gerektiğini düşünmelerinden kaynaklanmaktadır.

Kur'an Okuma Anlarındaki Duygu Modları

Tablo 26'da kızların % 52.6'sının Kur'an-ı Kerimi üzüntülü ve sıkıntılı anlarda okuduğu görülürken, erkekler de bu oran % 34.3'tür. Bu da kızların üzüntü ve sıkıntıları anında Kur'an okumayı erkeklere göre daha çok tercih ettiklerini ortaya koymaktadır. Erkekler sıkıntılı anlarını farklı şekillerde geçiştirmeye çalışıyor olabilirler. Çünkü toplumumuzda erkekler daha özgür hareket edebilmektedirler.

Tablo 27'ye baktığımızda, kızlar ve erkeklerin çoğu başarılı anlarında Kur'an okumayı tercih ederken, kızlarda kararsız olanların fazla olduğu, erkeklerde ise olumsuz düşünenlerin fazla olduğu görülmektedir.

Kur'an Okumanın Duygu ve Düşünce Boyutları

Kur'an-ı Kerim okunduğunda ruhunun temizlendiğini düşünenler % 91.5 ile büyük çoğunluğu oluşturmaktadır (Tablo 28). Bu durum, ergenlerin büyük kısmının Kur'an okuduğu anlarda ruhunun temizlendiğini tecrübe ettiğini göstermektedir. Bu durum Kur'an okumanın psikolojik tezahürleri bağlamında dikkate değer noktalardan birisidir.

Kur'an-ı Kerim okuduğunda kendini nazar, büyü, kötü cin gibi şeylere karşı korunduğuna inananlar % 86.6 ile büyük çoğunluğu oluşturmaktadır (Tablo 29). Bu durum, ergenlerin çoğunun Kur'anı korunmak amacıyla da okuduklarını göstermektedir.

Kur'an okuduğunda Allah ve Resulünün kendisini daha çok sevdiğini hissedenler %91.8, fikrime çok aykırı seçeneği ise hiç işaretlenmemiştir (Tablo 30). Bu durum, ergenlerin Kur'an okuyarak Allah ve Resülüyle manevi bir bağ kurduklarını göstermektedir.

Kur'an-ı Kerim okuduğunda Allah'la olan bağlarının güçlendiğini hisseden % 91.8'dir. Cinsiyetle Kur'an okuma ve Allah ile olan bağ arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur. Erkeklerin biraz daha kararsız olduğu görülmektedir (Tablo 31).

Ergenlerin Kur'an okuduklarında yaklaşık %68 oranında özgüven kazandıklarını görmekteyiz (Tablo 32). Kur'an okumanın ergenlerde yaklaşık % 88 oranında İslam ümmetine mensubiyet duygusunu güçlendirdiği görülmektedir (Tablo 33).

Kur'an-ı Kerim okuduğunda kendini daha çok emniyette hisseden % 93.4'tür (Tablo 34). Bu oran ergenlerin kendini nazar, büyü, kötü cin gibi şeylere karşı korunduğuna inananların oranıyla (% 86.6) karşılaştırıldığında daha yüksek görülmektedir. Bu durum emniyet duygusunun kötülöklere karşı daha geniş bir duygu olarak algılanmasıyla izah edilebilir.

Kur'an okumanın psikolojik olgunluk kazandırdığını düşünen % 79'luk oran (Tablo 35), özgüven kazanma oranıyla (% 68) karşılaştırıldığında daha yüksek görülmektedir. Bu da psikolojik olgunluğun özgüvene göre daha genel bir kavram olmasıyla izah edilebilir.

Kur'an-ı Kerim okumanın sorumluluk duygularını geliştirdiğini düşünenler % 65.5, kararsız % 14.8'dir (Tablo 36). Bu soruda sorumluluk duygusu kasıtlı olarak genel tutulmuştur. Dini, milli vb. duygularla sınırlandırılmamıştır. Bu durum deneklerin kararsızlık oranını yükseltmiştir.

Kur'an-ı Kerim okumanın sinirlerini yatıştırıp rahatlattığını düşünen kızlar % 86.2, erkekler % 79.5'tir. Kur'an okumanın, erkeklere göre kızların sinirlerini daha iyi

yatıştırdığını görmekteyiz (Tablo 37). Bu durum sıkıntı anlarında Kur'an okuma sonucuyla da paralellik arz etmektedir.

Kur'an-ı Kerim okuduğunda kötülüklerden korunduğunu hissedene % 93.8'dir (Tablo 38). Bu netice, kendini daha çok emniyette hissetme oranıyla (% 93.4) paralellik arz etmektedir.

Kur'an-ı Kerim okumanın ahlaki duyguları kuvvetlendirdiğini düşünen % 92.5'tir (Tablo 39). Kur'an okumanın en önemli psikolojik tezahürlerinden birisi de ahlaki davranışları desteklemesidir. Bu sonuç bunun göstergelerinden bir tanesidir.

Ergenlerin %90 civarında bir kısmı Kur'an okumanın hayata anlam kattığını düşünmektedir (Tablo 40). Bu durum Kur'an okumanın önemli psikolojik tezahürlerinden birisidir. Kur'an-ı Kerim okumanın hayatın anlamı üzerinde olumlu düşünmesini sağladığını düşünenler % 84.9'dur (Tablo 41).

Kur'an-ı Kerim okumak bana sonsuzluk duygusu kazandırıyor diye düşünenler % 69.2, kararsız % 20'dir (Tablo 42). Kararsızların sayısı bu soruda diğerlerine kıyasla daha fazladır. Bunun sebebi, soruda geçen sonsuzluk duygusunun deneklerin birçoğu tarafında tam anlamıyla anlaşılamaması olarak izah edilebilir.

Kur'an Okumanın Sosyal Tezahürleri

Kur'an okuyanlara sosyal çevrenin daha saygılı bakması teşvik ediyor diye düşünen % 68.2, kararsız % 19.7'dir (Tablo 43). Kur'an okumayı bilmenin toplumda elbette bir saygınlığı vardır. Fakat insanlar Kur'anı sosyal saygı kazanmak için değil de Allah rızası için okurlar. Bu soruda kararsız ve teşvik etmiyor diyenlerin oranının nispeten yüksek çıkması bu durumlar ilgilidir.

Kur'an-ı Kerim okuduğunda ailesinin ve sosyal çevresinin kendisini daha çok sevdiğini düşünenler kızlar % 51.7 iken erkeklerde bu oran %75.3'tür (Tablo 44). Burada n kabllerimiz belki kızların sosyal beklentisinin daha yüksek olacağı yönündeydi fakat oran erkeklerde daha yüksek çıkmıştır. Bu durum günümüz ergen erkeklerin Kur'an Kursuna gitmeyi pek istemediği ve dolayısıyla da ailelerin onları daha çok teşvik ettikleri şeklinde izah edilebilir.

Kur'an-ı Kerim okuduğunda günlük işlerinin daha olumlu gittiğine inanan % 87.2'dir. Fikrime çok aykırı seçeneğinin, hiç işaretlenmemiş olduğunu görmekteyiz (Tablo 45). Bu durum Kur'an okumanın ergenlere günlük hayattaki işleriyle başa çıkmada önemli bir motivasyon sağladığını göstermektedir.

Kur'an-ı Kerim okuduğunda sosyal açıdan yalnız olmadığını hisseden % 77.4'tür (Tablo 46). Bu durum ergenlerde Kur'an okumanın %77 oranında sosyalleşmeye yardımcı olduğunu göstermektedir. Bu sosyalleşme Kur'an kurslarındaki diğer arkadaşlarıyla olabileceği gibi bu çevrede yapılan sosyal programlarla da ilgilidir.

Kur'an-ı Kerim okumanın sosyal açıdan olgunlaştırdığını düşünenler % 63.6'dır. Olgunlaştırmayacağını düşünen % 18'lik kesimin devam ettikleri Kur'an kurslarına yeterince intibak edemediklerini de düşünebiliriz. Ayrıca bu kurslarda yeteri kadar sosyal faaliyet yapılmadığı da düşünebiliriz. Cinsiyetle, Kur'an okumanın sosyal açıdan olgunlaştırdığı düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur (Tablo 47). Kızlar, erkeklere göre Kur'an'ın sosyal açıdan olgunlaştırdığına daha kararlı cevap vermiştir (Kızlar % 40.5, Erkekler % 23.3).

Kur'an-ı Kerim okumanın hayatla mücadelede cesaret verdiğini düşünenler % 82.3 (Tablo 48), fikrime çok aykırı seçeneği hiç işaretlenmemiştir. Bu sonuç da benzer sorularla karşılaştırıldığında paralellik arz etmektedir. Buna göre Kur'an okumanın psiko-sosyal tezahürlerinden birisi hayatla başa çıkma becerisini desteklemesidir.

Kur'an okumak mutlu bir aile kurmaya yardım eder düşüncesinde olanlar % 78.7'dir. Cinsiyetle Kur'an okumanın mutlu ve huzurlu aile kurmaya etkisi düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur (Tablo 49). Kur'an okudukça gelecekte mutlu ve huzurlu bir aile kuracağını düşünen erkekler % 87.7; kızlar ise % 75.8 olması dikkat çekicidir. Toplumumuzda, ailelerin huzursuz olduğu durumlarda genellikle kadınlar mağdur olmaktadır. Bu durum, kızların mutlu aile kurma konusuna, daha temkinli yaklaşmasıyla izah edilebilir.

Kur'an-ı Kerim okuduğunda evine bereket ve huzur geldiğini düşünenler % 94.4'tür. Fikrime çok aykırı seçeneği, hiç işaretlenmemiştir (Tablo 50). Bu durum da Kur'an okumanın psiko-sosyal tezahürlerinden birisidir. Kur'an okuyan ergenlerin %95'e yakın kesimi evlerindeki huzur ve bereketin Kur'an okumayla ilişkili olduğunu düşünmektedir.

Kur'an-ı Kerim okumak bana İslami bir kimlik kazandırıyor % 86.2'dir (Tablo 51). Bu soru da benzer sorularla karşılaştırıldığında paralellik arz etmektedir.

Kur'an Okumanın Psikolojik ve Biyolojik Sağlığa Etkileri

Kur'an-ı Kerim okumanın manevi hastalıklara şifa olduğunu düşünenler % 94.7 ile büyük çoğunluğu oluşturmaktadır (Tablo 52). Kur'an-ı Kerim okumanın bedeni hastalıklara şifa olduğunu düşünenler % 69.8'dir. Cinsiyetle Kur'an okumanın, bedeni hastalıklara şifa olduğunu düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur (Tablo53). Kur'an okumanın bedeni hastalıklara şifa olduğunu düşünenler erkekler % 79.4, kızlar % 66'dır. Tabloyu incelediğimizde Kur'an okumanın bedeni hastalıklara şifa olacağı düşüncesi erkeklerde kızlara göre daha fazladır. Ayrıca kızların daha fazla kararsız kaldığını görmekteyiz.

Kur'an-ı Kerimi manevi hastalıklara şifa olsun diye okuyanlar %62'dir. Bu verileri Tablo 52 deki verilerle kıyasladığımızda Kur'an okumanın manevi hastalıklara şifa olduğunu düşünenler % 94.7 ile büyük çoğunluğu oluşturmaktaydı. Buna göre % 32.7'lik kısmın Kur'an okumanın manevi hastalıklara şifa olduğuna inandığı halde bunu uygulayıp tecrübe etmediğini görmekteyiz. Cinsiyetle, Kur'an-ı manevi hastalıklara şifa olsun diye okuma düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur (Tablo 54). Kur'an-ı manevi hastalıklara şifa olsun diye okuyan kızlar % 65.1, erkekler % 52'dir.

Kur'an-ı Kerimi bedeni rahatsızlıklarına şifa olması için okuyanlar % 68.2'dir. Ergenlerin, Kur'an okumanın bedeni hastalıklara şifa olduğunu düşünme (% 69.8) ve okuma (% 68.2) yüzdelerinin birbirine çok yakın olması hem düşünüp hem uyguladıklarını göstermektedir. Cinsiyetle, Kur'an-ı bedeni rahatsızlıklara şifa olsun diye okuma düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur (Tablo 55). Kur'an-ı Kerimi bedeni rahatsızlıklarına şifa olması için okuyan kızlar % 69.8, erkekler % 63; aykırı düşünen kızlar % 10.7, erkekler % 23.3.

Kur'an Okumanın İbadet Boyutu

Kur'an-ı Kerim okumanın bir ibadet olduğunu düşünenlerin sayısı % 96.4 ile büyük çoğunluğu oluşturmaktadır (Tablo 56). Kur'an okumak ibadetlerime daha çok dikkat etmemi sağlıyor diye düşünenler % 91.8'dir. Cinsiyetle Kur'an okumanın, ibadetlere

dikkat edilmesine olan etkisi, arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur (Tablo57). Kızlar ve erkekler % 91.8 ile ibadetlerine daha çok dikkat ettiğini düşünürken, olumsuz düşünen erkeklerin oranı % 5.5 ile kızlardan (% 0.8) ayrılmaktadır.

Kur'anı Anlayarak Okuma Tutumu

Kur'an-ı Kerimi meal ve tefsiriyle birlikte okumanın daha faydalı olduğunu düşünenler % 91.1'dir (Tablo 58). Bu durum Kur'an okuyan ergenlerin bir talebi olarak da değerlendirilebilir. Kur'an okuyan ergenler Kur'anı anlamıyla birlikte okumak istemektedirler.

Eğitim düzeyi ile Kur'an-ı Kerimi meal ve tefsiriyle birlikte okuma düşüncesi arasındaki anlamlılık oranı yüksektir (Tablo 59). Kur'an-ı meal ve tefsiriyle birlikte okumanın daha faydalı olduğunu düşünen İlköğretim mezunları % 85.7, Lise mezunları % 96, İHL mezunları %96.6'dır. Eğitim seviyesi yükseldikçe Kur'an-ı meal ve tefsiriyle birlikte okumanın daha faydalı olduğu düşüncesinde artma görülmektedir.

Ölmüş İnsanların Ruhuna Kur'an Okuma Tutumu

Kur'an-ı Kerimi ölmüşlerin ruhuna okuyan % 73.4, ölmüşlerin ruhu için okunmasını uygun görmeyenler ise %17.3'tür. Uygun görmeyenlerin oranının yüksek olduğunu düşünmekteyiz.

Cinsiyetle Kur'an-ı ölmüşlerin ruhuna okuma düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur. Kızların % 78.5'i ölmüşlerin ruhuna Kur'an okuduğunu belirtirken, erkeklerde bu oran % 57.5'tir (Tablo 60). Erkekler kızlara göre ölmüşlerin ruhuna Kur'an okunmasına daha olumsuz bakmaktadırlar. Bu bayanların daha duygusal olmasından, bazı hocalarının Kur'an'ın ölmüşler için değil de yaşayanlar için indirilmiş olduğu görüşüne vurgu yapmalarından kaynaklanabilir.

Yaşlı İnsanların Kur'an Okumalarıyla İlgili Kanaatler

Yaşlıların daha fazla Kur'an-ı Kerim okuma nedeni olarak ilk sırada % 42.3 ile ölüm korkusundan dolayı seçeneği yer almaktadır. Cinsiyetle, yaşlıların daha çok Kur'an okuma nedeni arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur (Tablo 61). Erkekler, yaşlıların cennete gitmek için fazla Kur'an okuduklarını düşünürken (% 37.0); Kızlar ise

çoğunlukla, yaşlıların ölüm korkusundan dolayı fazla Kur'an okuduklarını düşünmektedir (%46.6).

Sevap ve Öbür Dünya Bağlamında Kur'an Okunması

Kur'an-ı cennete girmek ve oradaki derecesinin yüksek olması için okuyan % 74.4, kararsız % 15.7'dir (Tablo 62). Kararsızların oranının nispeten yüksek çıkması ihlas bağlamında düşünülebilir.

Kur'an-ı sevaplarının artması için okuyanlar % 74.8, kararsız olanlar % 13.8'dir (Tablo 63). Burada da ihlas bakış açısının etkili olduğu düşünülebilir. Bazı öğrenciler Kur'anı sadece Allah rızası için okuduğundan dolayı sevap beklentisi içinde bile olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Kur'an-ı ahirette şefaathçi olacağı ümidiyle okuyanlar % 84.9, kararsız % 9.5'tir (Tablo 64). Şefaath konusunda oran biraz daha yükselmiştir. Bu durum yukarıdaki ihlas bakış açısının denekler üzerindeki etkisini göstermektedir.

Ergenlerin % 86'ya yakın bir kesiminin Kur'anı günahların affı için de okuduğu görülmektedir (Tablo 65). Bu durum ergenlerin içinde yaşadıkları psikolojik çatışmalar bağlamında önemlidir.

Tablo 66'daki veriler, Kur'an okumanın ergenleri yaklaşık % 90 oranında günahlara karşı frenlediğini göstermektedir. Delikanlılık çağını yaşayan ergenlerin böyle bir tecrübe yaşamayı, Kur'an okumanın psikolojik tezahürleri bağlamında önemli bir sonuçtur.

Kur'an okumak, ergenlerin % 86 civarında öbür dünya ile ilgili sorularına cevap vermektedir (Tablo 67). Bu cevapların alınamaması durumunda ergenlik döneminin çok daha buhranlı geçebileceği öngörülebilir.

Kur'an okuyan ergenlerin yaklaşık % 87'si dini şüphelerinin giderildiğini düşünmektedir (Tablo 68). Bu da Kur'an okumanın önemli psikolojik sonuçlarından birisi olarak kabul edilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ergenlik insan hayatının en önemli gelişim dönemlerinden birisidir. Bu dönemde yaşanan dini tecrübeler çok önemlidir. Ergenin dinle olan münasebetleri onun gelecekteki hayatını derinden etkilemektedir. Bu ilişkilerin sağlıklı bir çizgide gitmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, dinle bağlantılı psikolojik sorunların ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır.

İnsan hayatında her dönemin kendine özgü dini özellikleri vardır. Bebekliğin, çocukluğun, ergenliğin, geçliğin, yetişkinliğin, yaşlılığın karakteristik dini özellikleri vardır. Buluşa erme, dinde sorumluluğun başlangıç işareti olarak kabul edilmiştir. Bu durum, bu dönemin önemini daha da arttırmaktadır. Ergen, din nazarında yetişkin kişi statüsünde yer alır; o artık dinin emir, yasak, görev ve kuralları çerçevesinde davranışlarının sorumluluğunu yüklenmiş birisidir.

Freud'a göre bir gerçekliğe sahip olmasa da dinin insan hayatında etkin bir rolü vardır. Çünkü din gibi bir güce tutunmak hayatın tehlikelerine karşı insanın korkularını dindirmektedir. Jung da dinin tamamıyla insana özgü ve içgüdüsel bir durum olduğunu savunmuştur. Ayrıca, Tanrıya bağlanmayan bir bireyin dünyanın fiziksel ve ahlaki kışkırtıcılığına kendi kaynaklarıyla direnemeyeceğini, böyle bir ortamda dinin zor zamanlarda sığınılacak bir "güven kapısı" işlevi gördüğünü ifade etmiştir.

Ergenlik, din psikologlarına göre her açıdan geçici bir bunalım dönemidir. İmanla ilgili şüpheler, kararsızlıklar ve çatışmalar insan hayatında en çok bu dönemde kendilerini gösterirler. Ergeni şüpheyeye sevk eden çeşitli faktörler vardır. Özellikle zekanın gelişmesi ve muhakeme kabiliyetinin artması, çocukluk yıllarında tereddütsüz kabul edilen dini inançlar üzerinde yeniden düşünülür. Ayrıca okulda öğrenilen pozitif ilimlerin bazıları da dini inançlarıyla çelişkiler oluşturabilir. Bazı araştırmacılara göre, şüphe etmek normal hatta iyi bir şeydir.

Dua, temel dini duygu ve tutumlardan birisidir. Dua etmeyen dindar insan düşünülemez. Duanın birçok fonksiyonu vardır. Zorluklarla başa çıkma, karakter gelişimine katkı sağlama, Allah'la iletişim kurma ve yalnız olmadığının bilincine varma bunlardan bazılarıdır. Ergenlerin dua ve ibadet psikolojileri de onların dini tutumlarını göstermesi açısından çok önemlidir. Psikologlara göre, dua etmeyen ergen yoktur, denebilir. Din, ergene hazır bir hayat felsefesi sunarak, onun kimlik sorununu

çözümlemede önemli bir referans kaynağıdır. İbadetler aracılığıyla ergenin vicdanında netleşen “kendi kendini denetleme sistemi,” onun kişilik ve kimlik gelişiminde önemli bir unsurdur.

İslam dinine göre Kur'anı Kerim, ilahi bir kitaptır ve Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilmiştir. Bir müslüman Kur'an okurken, psikolojik açıdan; Allah'dan gelen bu ilahi vahyi okuduğuna inanmaktadır. Dolayısıyla vahiy, Allah'la kurulan en güvenilir iletişim aracıdır. Sözlükte “okumak” anlamına gelen kıraat, “Kur'an okumak” demektir. Namazda bir miktar Kur'an okumak gerekir. Namazda Kur'an, kıyam halinde iken yani ayakta dururken okunur.

Araştırmamızdaki temel varsayımımız; Kur'an okumanın ergenlik dönemi bireyleri üzerinde psikolojik etkiler oluşturduğudur. Bu varsayımımız teorik ve empririk verilerle doğrulanmıştır. Buna göre, Kur'an okumanın psikolojik boyutları vardır. Çünkü, Kur'an okumak, bireyin dini tecrübesiyle ilgili bir konudur. Kur'an; insanların akıllarına, duygularına, ruhlarına, kalplerine hitap etmekte; onların dini davranışlarını, duygularını, düşüncelerini, iradelerini ve tutumlarını etkilemektedir.

Diğer varsayımlarımız ve ulaştığımız sonuçlar aşağıdaki şekildedir:

* Ergenler Kur'an'ı Kerim'e karşı yüksek bir saygı duymaktadırlar. Araştırma sonuçlarına göre bu varsayımımız destek görmektedir. Tablo:17-21 incelendiğinde ergenlerin Kur'an'ı Kerim'e saygılı bir tutum içerisinde olduklarını görmekteyiz.

* Ergenler, Kur'an'ı Kerim'i başarılı oldukları anlarda, üzüntü ve sıkıntılı anlarından daha fazla okumaktadırlar. İnsanların büyük çoğunluğunun, genellikle çaresizlik ve mahrumiyet anlarında Allah'a yalvarıp yakardıkları müşahede edilmektedir (Hökelekli, 2005:221). Kur'an'ı Kerim'de insana bir zarar dokunduğu zaman, başlarına bir sıkıntı geldiği zaman Allah'a yalvardıkları, kurtulup nimete kavuştuklarında ise Allah'ı unutarak kendilerinin bunları elde ettiği gibi insanların çelişkili tutumları anlatılmaktadır (Bkz. Zümer,49; Lokman,32; Ankebut,65; Yunus,12). Kur'an-ı Kerim okuma konusunda da ergenlerin aynı tutum içerisinde olacağı düşüncesiyle yazdığımız varsayımımızın, araştırma bulgularımıza göre (Tablo:26,27) destek görmediği anlaşılmaktadır. Cinsiyete göre de farklılık görülmektedir. Veriler, kızların üzüntü ve sıkıntı anında Kur'an okumayı erkeklere göre daha çok tercih ettiklerini ortaya koymaktadır.

* Ergenler; kötülüklerden korunma, kendini emniyette hissetme duygularıyla da Kur'an'ı Kerim okumaktadırlar. Araştırma sonuçlarına göre (Tablo:29,34,38) varsayımımız tam desteklenmektedir.

* Kur'an'ı Kerim okumak, ergenlerin Allah ile olan bağlarını güçlendirmektedir. Araştırma bulgularına göre (Tablo:30,31) varsayımımız tam desteklenmektedir.

* Kur'an'ı Kerim okumak, ergenlerde ahlaki duyguları geliştirmektedir. Araştırma sonuçlarına göre varsayımımız tam destek görmektedir. Tablo:39 incelendiğinde, ergenlerin Kur'an'ı Kerim okumanın ahlaki duygularını kuvvetlendirdiği düşüncesinde olduğu görülmektedir.

* Kur'an'ı Kerim okuma, ergenlerin hayata olumlu bakma alışkanlığını ve hayatla mücadele gücünü kuvvetlendirmektedir. Araştırma bulgularına göre (Tablo:41,48) varsayımımız desteklenmektedir.

* Ergenlerin Kur'an'ı Kerim okumasında, sosyal çevre de etkilidir. Araştırma bulgularına göre (Tablo:43,44) varsayımımız desteklenmektedir. Diğer varsayımlara göre oranın düşük olması ergenlerin Kur'an'ı sosyal saygı kazanmak için değil de Allah rızası için okuma düşüncesinden kaynaklanabilir.

Kur'an okuduğunda ailesinin ve sosyal çevresinin kendisini daha çok sevdiğini düşünen erkek ergenlerde oran kızlara göre daha yüksektir. Bu durum günümüz ergen erkeklerin Kur'an Kursuna gitmeyi pek istemediği ve dolayısıyla da ailelerin onları daha çok teşvik ettikleri şeklinde izah edilebilir.

* Kur'an'ı Kerim okumak maddi ve manevi hastalıklara şifadır. Araştırma sonuçlarına göre varsayımımız destek görmektedir. Tablo:52-55 incelendiğinde ergenlerin Kur'an'ı Kerim okumanın maddi ve manevi hastalıklara şifa olduğu düşüncesinde oldukları görülmektedir.

* Kur'an'ı Kerim okuyan ergenler, ibadetlerine daha dikkat etmektedir. Araştırma sonuçlarına göre varsayımımız tam desteklenmektedir (Tablo:57).

* Kur'an'ı Kerim'i meal ve tefsiriyle okumak daha faydalıdır. Araştırma sonuçlarına göre varsayımımız tam desteklenmektedir (Tablo:58). Eğitim seviyesi yükseldikçe

Kur'an-ı Kerimi meal ve tefsiriyle birlikte okumanın daha faydalı olduğu düşüncesinde artma görölmektedir (Tablo:59).

* Ergenler, Kur'an'ı Kerim'i ölmüşlerin ruhuna da okumaktadırlar. Araştırma sonuçlarına göre varsayımımız kızlar tarafından tam desteklenirken erkekler de bu oran düşüktür (Tablo:60). Erkeklerin ölmüşlerin ruhuna Kur'an okuma oranının kızlara göre daha düşük olması, bayanların daha duygusal olmasından, bazı hocalarının Kur'an'ın ölmüşler için değil de yaşayanlar için indirilmiş olduğu görüşüne vurgu yapmalarından kaynaklanabilir.

* Kur'an'ı Kerim okumak ergenlerin dini şüphelerini gidermekte ve onların öbür dünya ile olan bağlarını güçlendirmektedir. Araştırma sonuçlarına göre varsayımımız destek görmektedir. Tablo:62-68 incelendiğinde ergenlerin Kur'an'ı Kerim'i öbür dünya bağlamında da okudukları görölmektedir.

* Kur'an okumak ergenlik dönemi bireylerinin dini duygu, düşünce ve tutumlarını olumlu yönde etkilemektedir.

Kur'an okumak, ergenleri daha çok olumlu yönde etkilemektedir. Böylesi önemli bir psikolojik faktörün, daha kapsamlı araştırılıp ona göre bir okuma programının uygulanması gerektiğini düşünüyoruz. Ayrıca okumanın anlamayla paralel bir şekilde gitmesi gerekir. Kur'anı anlayarak okuma konusuna daha fazla önem verilmelidir.

KAYNAKÇA

- AKGÜL, Muhittin (2004), *Kur'an Okumanın Önemi*, Işık Yay., İstanbul.
- AKINCI, Adem (2005), "Hayata Anlam Vermede Dini Değerlerin ve Din Eğitiminin Rolü", *Değerler Eğitimi Dergisi*, C.III, S.9, İstanbul, s.7-23.
- AKTAŞ, Kubilay (2009), *Gizli Telkinle Kur'an Terapisi*, 3. Basım, Elest Yay., İstanbul.
- AKSEKİ, A. Hamdi (1973), *İslam Dini*, DİB. Yay., Ankara.
- ALBAYRAK, Ahmet (2006), "Ergenlerin Dini Gelişiminde Sevgi ve Korku Motifinin Etkinliği", Editör: HÖKELEKLİ, Hayati, *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, DEM Yay., İstanbul. s.369-404.
- ALBAYRAK, Ahmet (2000), "Sevgi ve Korku Motiflerinin Gençlerin Dini Mesajları Algılamasındaki Rolü", *Gençlik Dönemi ve Eğitimi*, 11-13 Aralık 1998, Bursa, Ensar Neşriyat, İstanbul. s.277-308.
- ALLPORT, Gordon W. (2004), *Birey ve Dini*, Çev. Bilal Sambur, Elis Yay., Ankara.
- ARIBAŞ, Sebahattin ve Mehmet GÜVEN (2000), "Ortaöğretim Öğrencilerinin Psiko-Sosyal Sorunları", *Gençlik Dönemi ve Eğitimi*, 11-13 Aralık 1998, Bursa, Ensar Neşriyat, İstanbul. s.153-177.
- ARICI, Asude (2006), "Ergenlerde Dini Başaçıkma Yöntemi Olarak Dua", Editör: HÖKELEKLİ, Hayati, *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, DEM Yay., İstanbul. s.529-557.
- ARMANER, Neda (1980), *Din Psikolojisine Giriş I*, Ayyıldız Mat., Ankara.
- ASLAN, Nebile (2002), *Kur'an-ı Kerim'le İlgili İnanç ve Tutumlar*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sos. Bilimler Enst., Bursa.
- ASLANTÜRK, Zeki (1995), *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri*, 2. Baskı, İFAV Yay., İstanbul.

- AY, Mehmet Emin (2005), *Problemleri ve Beklentileriyle Türkiye’de Kur’an Kursları*, Düşünce Kitabevi Yay, Bursa.
- AY, Mehmet Emin (2003), “Kur’an’da Gençler ve Gençlik Değerleri”, *Gençlik Dönemi ve Eğitimi - II*, 18-20 Nisan, Bursa, Ensar Neşriyat, İstanbul, s.15-35.
- AYDIN, M. Şevki (2008), *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur’an Kursu*, DİB Yay., Ankara.
- AYHAN, Halis (2004), *Türkiye’de Din Eğitimi*, Dem Yay., İstanbul.
- AYTEN, Ali (2006), *Psikoloji ve Din, Psikologların Din ve Tanrı Görüşleri*, İz Yay., İstanbul.
- BAHADIR, Abdülkerim (2010), “Ergenlik Döneminde Dini Şüphe ve Tereddütler”, *Diyanet Aylık Dergi*, Mayıs 2010, S.233, Ankara, s.13-16.
- BAHADIR, Abdülkerim (2006), “Ergenlik Döneminde Dini Şüphe ve Tereddütler”, Editör: HÖKELEKLİ, Hayati, *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, DEM Yay., İstanbul. s.307-368.
- BALOĞLU, Bülent (2007), “Reenkarnasyon”, *Gençlik ve Din*, TDV. Yay., Ankara, s.91-120.
- BAŞKURT, İrfan (2007), *Din Eğitimi Açısından Kur’an Öğretimi ve Yaz Kur’an Kursları*, 2. Baskı, Dem yay., İstanbul.
- BAYYİĞİT, Mehmet (2003), “Gençlerin Dini İnanç, İbadet ve Problemlerine Bağlamsal Bir Bakış”, *Gençlik Dönemi ve Eğitimi - II*, 18-20 Nisan, Bursa, Ensar Neşriyat, İstanbul, s.221-241.
- BİLGİN, Beyza (2004), *İslam ve Çocuk*, 6. Baskı, D.İ.B. Yay., Ankara.
- BİLMEN, Ömer (1992), *Büyük İslam İlmihali*, Kılıç Kitabevi Yay., Ankara.
- BULAÇ, Ali, Anlamını Bilmesek de Neden Kur’an Orijinalinden Okunmalı?, *Zaman gazetesi*, 23 Nisan 2010.
- BUYRUKÇU, Ramazan (2001), *Kur’an Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma*, Fakülte Kitabevi Yay., Isparta.

- CENGİL, Muammer (2003), “Depresyonu Önlemede Dini İnançın Koruyucu Rolü”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi III*, Yıl 2003, Sayı: 2, s.129-152.
- CERRAHOĞLU, İsmail (1983), *Tefsir Usulü*, D.İ.B. Yay., Ankara.
- CERTEL, Hüseyin (2003), *Din Psikolojisi*, Andaç Yay., Ankara.
- CÜCELOĞLU, Doğan (1997), *İnsan ve Davranışı*, 10. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ÇETİN, Abdurrahman (2009), *Kur'an Okuma Esasları*, 7. Baskı, Emin Yay., Bursa.
- ÇETİN, Abdurrahman (1986), “Kur'an Öğretim Tarihî Ve Öğretim Kurumları”, *Uludağ Ünv. İlahiyat Fak. Dergisi*, Sayı:1, Cilt:1, Yıl:1,1986, Bursa, s.95-101.
- ÇEVİK, Şükran (2006), “Ölüm Düşüncesi ve Ölüm Ötesiyle İlgili Dini İnançlar”, Editör: HÖKELEKLİ, Hayati, *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, DEM Yay., İstanbul. s.405-445.
- DARYAL, Ali Murat (1994), *Dini Hayatın Psiko-Sosyal Temelleri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fak. Yay., İstanbul.
- DARYAL, Ali Murat (1989), *İslam'ın Doğuş ve Yayılışının Psiko-Sosyal Açısından Tahlili*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fak. Yay., İstanbul.
- DİB (2010), “Kur'an Kursları İstatistik Verileri”,
<file:///I:/din-egitimi-dairesi-baskanligi---icerik-uzun-sureli-kur-an-kurslari-131.aspx.htm>
- DİB (2004), *Kur'an Kursları Öğretim Programı (Yüzünden Okuyanlar İçin)*, Ankara.
- DİB 2003-2007 Yılı İstatistikleri, Ankara.
- DİE (2000), “Türkiye’de Eğitim Durumu”,
<http://www.die.gov.tr/tkba/t099.xls>
- DÖNDÜREN, Hamdi (2009), *Delilleriyle İslam İlmihali*, Erkam Yay., İstanbul.

- EKŞİ, Halil (2006), “Din Eğitimi, Gençlik ve Kişilik”, Editör: HÖKELEKLİ, Hayati, *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, DEM Yay., İstanbul. s.181-216.
- ERSOY, Mehmet (2008), *Safahat*, Çağrı Yay., İstanbul.
- FERSAHOĞLU, Yaşar (1998), “Kur’an’a Göre Öğrenmeyi Engellleyen Bazı Faktörler”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, sayı 5, Marmara Ünv. İlahiyat Fak. Yay., İstanbul. s. 129-154.
- GAZALİ, Muhammed (?), *İhyau Ulumi'd-Din, I-V*, Tercüme: Ahmed Serdaroğlu, Hikmet Neşriyat, İstanbul.
- GÜNDÜZ, Turgay (2003), “İslam’ın Eğitim Anlayışı Çerçevesinde Gençlik Dönemi Din ve Ahlak Eğitimine Yeni Bir Bakış”, *Gençlik Dönemi ve Eğitimi - II*, 18-20 Nisan, Bursa, Ensar Neşriyat, İstanbul, s.45-62.
- GÜNGÖR, Erol (2000), *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, 4. Baskı, Ötüken Yay., İstanbul.
- GÜRSES, İbrahim (2006), “Dindarlık İle İlgili Tutumlar ve Otoriteryen Kişilik İlişkisi” Editör: HÖKELEKLİ, Hayati, *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, DEM Yay., İstanbul. s.83-136.
- HAYTA, Akif, (2006) “İbadetler ve Ruh Sağlığı”, Editör: HÖKELEKLİ, Hayati, *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, DEM Yay., İstanbul. s.137-179
- HÖKELEKLİ, Hayati (2008) , *Ölüm, Ölüm Ötesi Psikolojisi ve Din*, DEM Yay., İstanbul.
- HÖKELEKLİ, Hayati, “Çocukta Ahlak Gelişimi ve Eğitimi”, Teorik ve Pratik Yönleriyle Ahlak, DEM Yay., İstanbul, 2007???
- HÖKELEKLİ, Hayati (2006) , “Gençlik ve Din”, Editör: HÖKELEKLİ, Hayati, *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, DEM Yay., İstanbul. s.9-31
- HÖKELEKLİ, Hayati (2005) , *Din Psikolojisi*, 6. Baskı, TDV. Yay., Ankara.
- HÖKELEKLİ, Hayati (1988), “*Ergenlik Döneminde Dini Şüpheler*”, Din Öğretimi Dergisi, Ankara. s.73-83.

- HÖKELEKLİ, Hayati (1987) , “*Ergenlerin Sosyal İlişki ve İlgilerine Din Eğitiminin Etkisi*”, Uludağ Üniv. İlahiyat Fak. Sayı:2, Cilt:2, Yıl:2,1987, Bursa, s.43-58.
- HÖKELEKLİ, Hayati (1986) , “Ergenlik Çağı Davranışlarına Din Eğitiminin Etkisi”, *Uludağ Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, Sayı:1, Cilt:1, Yıl:1, 1986, Bursa, s.43-58.
- HUGHES, T.H.(2004), “*Psikoloji ve Dini Hayat*”, Çev. Vahit İmamoğlu ve Ömer Gültekin, Sakarya Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi 10/2004, Sakarya, s. 159-172.
- IŞIK, Emin (2000), “Tarihi Gelişimi İçinde Kur’an Öğretimi”, *Kur’an Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik*, Ensar Neşriyat, İstanbul, s.65-69.
- İLMİHAL I (2006), Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara.
- İMAMOĞLU, Abdulvahit (2004), *Din Psikolojisi Dersleri*, Sakarya.
- İMAMOĞLU, Abdulvahit (1997), *İman ve Aksiyon Adamı Mehmet Akif*, Ravza Yay., İstanbul.
- İMAMOĞLU, Abdulvahit (1996), *Mehmet Akif ve İnanan İnsan*, Ravza Yay., İstanbul.
- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem (1996), *İnsan ve İnsanlar*, 9. Baskı, Evrim Yay., İstanbul.
- Kalitelihayat (2008), “Türkiye’de Kadınların Eğitim Durumu”,
www.kalitelihayat.com/.../turkiyede-kadınların-egitim-durumu-15176.htm
- KALYONCU, Hamdi ve Fikriye OVAK (2008), “*İkra*” *Okuma Psikolojisi*, 4. Baskı, Nesil Yay., İstanbul.
- KANGER, Faruk (2009), *Peygamber Ahlakını Referans Alan Karakter Eğitimi*, Erkam Yay., İstanbul.
- KARAÇAM, İsmail (1984), *Kur’an-ı Kerim’in Faziletleri ve Okuma Kaideleri*, Marmara Üniv. İlahiyat Fak. Yay., İstanbul.
- KARAGÖZ, İsmail (2006), “Tilavet”, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, D.İ.B. Yay., Ankara.
- KARAKAŞ, Vehbi (2005), *Niçin Kur’an*, 2. Baskı, Timaş Yay., İstanbul.

- KILAVUZ, M. Akif (2006), “Ergenlerde Özdeşleşme ve Din Eğitimi”, Editör: HÖKELEKLİ, Hayati, *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, DEM Yay., İstanbul. s. 251-305
- KİMTER, Nurten (2006) “Dini İnanç, İbadet ve Dua’nın Umutsuzlukla İlişkisi Üzerine Bir Araştırma”, Editör: HÖKELEKLİ, Hayati, *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, DEM Yay., İstanbul. s.217-249
- KÖSE, Ali, Anlamını Bilmesek de Neden Kur’an Orijinalinden Okunmalı?, Zaman gazetesi, 23 Nisan 2010.
- KOÇ, Ahmet (2005), *Kur’an Kurslarında Eğitim ve Verimlilik*, İlahiyat Yay., Ankara.
- KOÇ, Mustafa (2004), “Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Algılarının Ruh Sağlığına Etkileri Üzerine Bir Alan Araştırması”, Sakarya Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi 10/2004, Sakarya, s. 115-158.
- KOÇ, Mustafa (2003) “Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisi Üzerine Teorik Bir Yaklaşım”, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl 2003, Sayı VII/1, Haziran, Sivas, s. 373-397.
- KÖYLÜ, Mustafa (2004), *Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi*, Dem Yay., İstanbul.
- KULA, Naci (2006), “Gençlik Döneminde Kimlik ve Din”, Editör: HÖKELEKLİ, Hayati, *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, DEM Yay., İstanbul. S.33-81.
- Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir (2007), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- KUTUP, Muhammed (1990), *Kur’an-ı Nasıl Okuyalım*, 5. Basım, İşaret Yay., İstanbul.
- NECATİ, M. Osman (2004), *Kur’an ve Psikoloji*, 2. Basım, Fecr Yayınevi, Ankara.
- NEVEVİ, İmam (2006), *Riyazü’s Salihin I-VIII*, Tercüme ve Şerhi: M. Yaşar Kandemir, İsmail Lütfi Çakan, Raşit Küçük, Erkam Yay., İstanbul.
- ÖCAL, Mustafa (2004), *İlköğretim Okullarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Öğretim Yöntemleri*, 4. Basım, Düşünce Kitabevi Yay., Bursa.

- ÖZDOĞAN, Öznur (2000), “İnsan-Kutsal Kitap İlişkisi”, Ankara Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi, S.41, Ankara, s. 293-308.
- PAZARLI, Osman (1972), *Din Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- PEKER, Hüseyin (1993), *Din Psikolojisi*, Sönmez Yayınevi, Samsun.
- PORZİG, Walter (1990), *Dil Denen Mucize I*, Çev. Vural Ülkü, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- SAYAR, Kemal ve Mehmet DİNÇ, (2008), *Psikolojiye Giriş*, Dem Yay., İstanbul.
- SELÇUK, Mualla (2000), “Gençlik Çağı ve İnanç Olgusu”, *Gençlik Dönemi ve Eğitimi*, 11-13 Aralık 1998, Bursa, Ensar Neşriyat, İstanbul. s.333-358.
- SERİNSU, A. Nedim (2000), “Kur’an-ı Gençlerimize Nasıl Anlatalım?”, *Gençlik Dönemi ve Eğitimi - II*, 18-20 Nisan, Bursa, Ensar Neşriyat, İstanbul, s.309-331.
- ŞAHİN, T. Erdoğan (2006), *Sosyal Bilimlere Giriş*, Dikey Yay., Ankara.
- ŞEN, Serpil (1992), *Psikoloji*, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul.
- ŞENTÜRK, Habil (2008), *İslami Hayatın Psikolojik Temelleri*, 2. Baskı, Anadolu Kitap Kirtasiye, Isparta.
- ŞENTÜRK, Lütfi ve Seyfettin YAZICI (2009), *İslam İlmihali*, 15. Baskı, DİB. Yay., Ankara.
- TARHAN, Nevzat (2009), *İnanç Psikolojisi*, Timaş Yay., İstanbul.
- UYSAL, Veysel (1995), “Dini Hayat ve Şahsi Özellikler”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, S.2, Marmara Üniv. İlahiyat Fak., İstanbul. s. 165-180.
- YAVUZ, Fikri (1979), *İslam İlmihali*, Çile Yay., İstanbul.
- YILDIRIM, Suat, *Kuran okumak insanı neden rahatlatır?*, Zaman Gazetesi 23 Nisan 2010.
- YILDIRIM, Suat (2005), *Anahatlarıyla Kur’an-ı Kerim ve Kur’an İlimlerine Giriş*, 5. Baskı, Ensar Neşriyat, İstanbul.

YILDIRIM, Celal (19?), *Kur'an Ahkamı ve Mezhep İmamlarının Görüş Farkları, C.II*, Bahar Yay., İstanbul.

VERGOTE, Antoine (1981), "*Ergenlikte Din*", Çev. Erdoğan Fırat, Ankara Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi, S.24, Ankara, s. 583-592.

EKLER

Ek-1: Anket Formu

YÜZÜNDEN KUR'AN-I KERİM OKUMANIN PSİKOLOJİK BOYUTLARI

Bu ankette “Yüzünden Kur’an-ı Kerim Okumanın Ergenlik Dönemi Bireyleri Üzerindeki Etkileri” araştırılmaktadır. Lütfen isminizi yazmadan size en uygun gelen bir seçeneği işaretleyiniz. Anket sonuçları sadece bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Yardımlarınızdan ötürü çok teşekkür ederim.

SAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü
Din Psikolojisi Yüksek Lisans
Öğrencisi
Elif KILIÇ

1- Cinsiyetiniz.

Kız

Erkek

2- Yaşınız.

11-14

15-18

.....

3- Öğrenim durumunuz.

İlköğretim

Lise

İHL

4- Hafız mısınız?

Evet

Hayır

5- Nerede oturuyorsunuz?

Köy

İlçe

İl

6- Ailenizin Aylık gelir düzeyi.

Düşük

Orta

İyi

Çok İyi

7- Annenizin öğrenim durumu nedir?

İlkokul

Ortaokul

Lise

İmam Hatip Lisesi

Üniversite

8- Babanızın öğrenim durumu nedir?

İlkokul

Ortaokul

Lise

İmam Hatip Lisesi

Üniversite

9-Evinizde kaç adet Kur’an-ı Kerim var?

Bir.

İki.

Üç.

Dört.

Beş ve üstü.

10- Evinizde Kur’an-ı Kerim nerede durmaktadır?

Duvarda asılı.

Kütüphanede.

Televizyonun üstünde.

Yüksek bir yerde.

Diğer:

.....

11-Evinizde kaç adet Kur’an tefsiri vardır?

Bir.

İki.

Üç.

Dört.

Beş ve üstü.

Hiç

12- Annenizin Kur'an okuma düzeyi nedir?

Hiç Bilmez Az Bilir Orta Düzeyde Çok İyi Bilir Hafız Vefat Etti

13- Babanızın Kur'an okuma düzeyi nedir?

Hiç Bilmez Az Bilir Orta Düzeyde Çok İyi Bilir Hafız Vefat Etti

14- Anneannenizin Kur'an okuma düzeyi nedir?

Hiç Bilmez Az Bilir Orta Düzeyde Çok İyi Bilir Hafız Vefat Etti

15- Dedenizin (annenizin babası) Kur'an okuma düzeyi nedir?

Hiç Bilmez Az Bilir Orta Düzeyde Çok İyi Bilir Hafız Vefat Etti

16- Baba annenizin Kur'an okuma düzeyi nedir?

Hiç Bilmez Az Bilir Orta Düzeyde Çok İyi Bilir Hafız Vefat Etti

17- Büyük babanızın (babanızın babası) Kur'an okuma düzeyi nedir?

Hiç Bilmez Az Bilir Orta Düzeyde Çok İyi Bilir Hafız Vefat Etti

18- Size göre abdestsiz Kur'an okunur mu?

Okunabilir. Okunamaz. Dokunmadan okunabilir.

19- Size göre başörtüsü takmadan Kur'an okunur mu?

Okunabilir. Okunamaz. Diğer.....

20- Kur'an olan odada şarkı söylenmez.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

21- Kur'an olan odada televizyon seyredilmez.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

22- Size göre yaşlılar niçin daha çok Kur'an okur?

Daha fazla vakitleri olduğu için. Kur'anın anlamını daha iyi bildikleri için. Cennete gitmek için. Ölüm korkusundan dolayı. Diğer:.....

23- Kur'an-ı Kerim okumanın bir ibadet olduğuna inanıyorum.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

24- Kur'an okumanın manevi hastalıklara şifa olduğunu düşünüyorum.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

25- Kur'an-ı Kerimi her gün okurum.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

26- Kur'an-ı Kerimi iki üç günde bir okurum.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

27- Kur'an-ı Kerimi haftada bir okurum.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

28- Kur'an-ı Kerimi ayda bir ve kandil gecelerinde okurum.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

29- Kur'an okumanın bedeni hastalıklara şifa olduğunu düşünmüyorum.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

30- Kur'an-ı Kerimi üzüntülü ve sıkıntılı anlarımda okurum.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

31- Kur'an-ı Kerimi ölmüşlerin ruhuna okurum.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

32- Kur'an-ı Kerim okuduğumda ruhumun temizlendiğini hissediyorum.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

33- Kur'an-ı Kerimi istediğim başarıları elde ettiğim zamanlarda Allah'a şükür olsun diye okurum.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

34- Kur'an okuduğumda ailemin ve sosyal çevrem beni daha çok sevdiğini düşünüyorum.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

35- Kur'an-ı Kerimi manevi hastalıklarına şifa olsun diye okurum.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

36- Kur'an okuduğumda kendimin nazar, büyü, kötü cin gibi şeylere karşı korunduğuna inanıyorum.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

37- Kur'an-ı Kerimi sevaplarımın artması için okurum.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

- 38- Kur'an-ı Kerimi bana ahirette şefaathçi olacağı ümidiyle okurum.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 39- Kur'an-ı Kerimi bedeni rahatsızlıklarına şifa olsun diye okurum.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 40- Kur'an-ı Kerimi cennete girmek ve oradaki derecem yüksek olması için okurum.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 41- Kur'an okuduğumda Allah ve Resulünün beni daha çok sevdiğini hissediyorum.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 42- Kur'an-ı Kerim-i günahlarımın affı için okurum.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 43- Kur'an-ı Kerim okumak bana İslami bir kimlik kazandırıyor.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 44- Kur'an-ı Kerim okumak beni günahlara karşı frenliyor.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 45- Kur'an okuyanlara çevremdekilerin daha saygılı bakması beni onu okumaya teşvik ediyor.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 46- Kur'an-ı Kerim okuduğumda Allah'la olan bağlarımın güçlendiğini hissediyorum.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 47- Kur'an-ı Kerim okumak kendime olan güven duygularımı arttırmıyor.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 48- Kur'anı Kerim okumak benim İslam ümmetine mensubiyet duygularımı güçlendiriyor.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 49- Kur'an-ı Kerim okuduğumda günlük işlerimin daha olumlu gittiğine inanıyorum.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 50- Kur'an-ı Kerim okuduğumda kendimi daha çok emniyette hissediyorum.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

- 51- Kur'an-ı Kerim okumanın beni psikolojik olarak olgunlaştırdığını hissediyorum.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 52- Kur'an-ı Kerim okumak benim sorumluluk duygularımı geliştirmiyor.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 53- Kur'an-ı Kerim okumak sınırlarımı yatıştırıp beni rahatlatıyor.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 54- Kur'an-ı Kerim okuduğumda kötülüklerden korunduğumu hissediyorum.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 55- Kur'an-ı Kerim okumak bana hayatla mücadelede cesaret veriyor.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 56- Kur'an-ı Kerim okuduğumda sosyal açıdan yalnız olmadığımı hissediyorum.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 57- Kur'an-ı Kerim okudukça gelecekte mutlu ve huzurlu bir aile kuracağıma olan inancım artıyor.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 58- Kur'an-ı Kerim okumak benim dini şüphelerimi gideriyor.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 59- Kur'an-ı Kerim okumak hayatın anlamı üzerinde olumlu düşünmemi sağlıyor.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 60- Kur'an-ı Kerim okumanın beni sosyal açıdan olgunlaştırdığını düşünmüyorum.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 61- Kur'an-ı Kerim okuduğumda evimize bereket ve huzur geliyor.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 62- Kur'an-ı Kerimi meal ve tefsiriyle birlikte okumanın daha faydalı olduğuna inanıyorum.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.
- 63- Kur'an-ı Kerimi okumak ahlaki duygularımı kuvvetlendiriyor.
 Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

64- Kur'an-ı Kerim okumak ibadetlerime daha çok dikkat etmemi sağlıyor.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

65- Kur'an-ı Kerim okumak hayatıma anlam katıyor.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

66- Kur'an-ı Kerim okuduğumda ahiret hayatıyla ilgili soru ve duygularıma cevaplar buluyorum.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

67- Kur'an-ı Kerim okumak bana sonsuzluk duygusu kazandırıyor.

Fikrime Çok Uygun. Fikrime Uygun. Kararsızım. Fikrime Aykırı. Fikrime Çok Aykırı.

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında Zonguldak'ta doğdu. İlk tahsilini Zonguldak'ta, orta ve lise tahsilini Konya'da tamamlayarak 1991 yılında Konya İmam Hatip Lisesi'nden mezun oldu. 1996 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Halen Adapazarı Merkez Müftülüğü'ne bağlı Kur'an kursu öğreticiliği görevine devam etmektedir.